ARH Diss. B-25741

T R Ü ÜLDAJALOO KATEEDER

BULGAARIA RAHVA VÕITLUS RAHVA-DEMOKRAATLIKU KORRA KINDLUSTAMISE JA SOTSIALISMI ALUSTE RAJAMISE EEST

Inv. nr. 300.

Diplomitöö

Aasa Helbe

Tartus 1953

S I S S E J U H A T U S.

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võit avas inimajaloo arengus uue ajastu, mis selgelt demonstreeris kapitalistliku korra ajaloolist, mööduvat osa. Omades tohutu suurt rahvusvahelist tähtsust ja mõju näitas Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon[võit] kogu maailmale võimalust ja vajadust asendada kõdunenud kapitalistlik ühiskond uue, kõrgema, sotsialistliku ühiskondliku korraga, mis toob rahvastele rahu ja vabanemise igasugusest sotsiaalsest ja rahvuslikust orjastamisest, kriisidest ja töötaolekust, hädast ja viletsusest, avades töötajate ees avarad perspektiivid oma loovate jõudude arenguks, nende kultuurilise ja materiaalse elutaseme järjekindlaks tõusuks.

" ... Oktoobrirevolutsioon lõi ülemaailmsele kapitalismile surmava haava, millest ta enam iialgi ei toibu"[1] . Ta lõhestas ühtse ülemaailmse kapitalistliku majandussüsteemi kaheks: ühelt poolt mädanev, suremisele määratud kapitalistlik süsteem ja teiselt poolt arenev, kasvav, kogu aeg tugevnev sotsialistlik süsteem Nõukogude Liidus. Just sel-

---

[1] J.V.Stalin, Teosed, 10. kd., lk. 238.

lepärast ei saa kapitalism endale enam iialgi tagasi seda "tasakaalu" ja seda "stabiilsust", mida ta omas ehne Oktoobrirevolutsiooni.

Oktoobrirevolutsioon õõnestades kapitalismi põhialuseid, lõi samal ajal esimese proletaarse diktatuuri näol ülemaailmsele revolutsioonilisele liikumisele " ... selle võimsa ja avaliku keskuse, mida tal varem iial pole olnud ja mille ümber ta võib nüüd koonduda organiseerides imperialismi vastu kõigi maade proletaarlaste ja rõhutud rahvaste revolutsioonilise ühisrinde "[2].

J.V.Stalin nägi geniaalselt ette, " et Oktoobrirevolutsiooniga algas uus ajastu, proletaarsete revolutsioonide ajastu imperialismi maades "[3]. Ajalooliste sündmuste käik Oktoobrirevolutsioonijärgsel perioodil on stalinlikku ettenägelikkust kinnitanud. Kui varem vaadeldi proletaarset revolutsiooni ainult maa sisemise arenemise tulemusena, siis " see seisukoht on nüüd juba puudulik. Proletaarset revolutsiooni tuleb nüüd käsitleda kui imperialismi ülemaailmses süsteemis esinevate vastuolude arenemise tulemust, kui imperialismi maailmarinde ahela katkemise tagajärge ühel või teisel maal "[4].

Kui esimese maailmasõja tulemuseks oli ühtse imperialistliku rinde läbimurdmine ja Venemaa väljalangemine kapitalismi maailmasüsteemist ja sotsialistliku korra võidu

---

[2] J.V.Stalin, Teosed, 10. kd., lk. 237-238.

[3] sealsamas, lk. 233.

[4] J.V.Stalin, Teosed, 6. kd., lk. 95.

tulemusena NSV Liidus kapitalism lakkas olemast ainsaks kõikehõlmavaks maailma majanduse süsteemiks, siis teise maailmasõja tulemusena sai maailma kapitalistlik süsteem tervikuna veel ühe tõsise kaotuse osaliseks. Fašismi purustamise tulemusena teises maailmasõjas ja Kesk-ning Kagu-Euroopa vabastamine fašistlikust ikkest Nõukogude Armee poolt viis rea riikide: Poola, Rumeenia, Tšehhoslovakkia, Bulgaaria, Ungari ja Albaania äralangemisele imperialistlikust süsteemist. "Maailma kapitalistliku süsteemi üldkriis algas esimese maailmasõja perioodil, eriti selle tagajärjel, et kapitalistlikust süsteemist langes välja Nõukogude Liit. See oli üldkriisi esimene etapp. Teise maailmasõja perioodil areneb üldkriisi teine etapp, eriti pärast seda kui kapitalistlikust süsteemist langesid välja Euroopa ja Aasia rahvademokraatiamaad"[5].

Kesk-ja Kagu-Euroopa maades, millised olid katkestanud sidemed imperialismi leeriga, siirdus riigivõim ekspluataatorlike klasside käest töötavate hulkade kätte, kes kehtestasid rahvademokraatliku režiimi. Rahvademokraatia võit näitas kujukalt kui võimsaks jõuks ajaloolises arengus on muutunud Nõukogude Liit. Tema suur vabastusmissioon teises maailmasõjas avas sotsialismile viiva tee ka teistele rahvastele, kes ei oleks iialgi suutnud omal jõul välja rabeleda imperialistlikust orjusest. Ainult tänu NSV Liidule Kesk-ja Kagu-Euroopa rahvad võisid endilt heita

---

[5] J.Stalin. Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus, lk. 52-53. Tallinn 1952.

hitlerliku "uue" korra ja kehtestada rahvademokraatlikku korda. "... Rahvademokraatlik riik on ajaloolise võidu otseseks tulemuseks, mis saavutatud sotsialistliku riigi poolt hitlerlike röövvallutajate üle teises maailmasõjas"[6] .

Rahvademokraatia on proletariaadi diktatuuri poliitiline vorm ja täidab edukalt proletariaadi diktatuuri põhifunktsioone. Rahvademokraatia majanduslikul ja poliitilisel korral on kapitalismilt sotsialismile ülemineku iseloom. Rahvademokraatia, kui ülemineku iseloomuga struktuur ei või jääda tardunuks: ta areneb, liikudes edasi sotsialismile. Sealjuures, nagu õpetab marksism-leninism, võib liikumine sotsialismile toimuda üksnes otsustava klassivõitluse teel ekspluataatorlike klasside ja nende käsilaste vastu, kes avaldavad oma lõpu lähenemist tundes üha meeleheitlikumat vastupanu.

Rahvademokraatia kindlustamisel tuleb lähtuda sellest, et ta oma arengus läbib kaks etappi. Rahvademokraatia arengu esimene etapp Bulgaarias haarab perioodi 9.septembrist 1944.a. kuni 1947.a. lõpuni. See on periood, mil tekib ja kujuneb rahvademokraatia kui töölisklassi ja temaga tihedalt liidus oleva töötava talupoegkonna revolutsioonilise võimu omapärane vorm, periood, mil teostatakse esialgsed revolutsioonilised ümberkujundamised. Teise etapi algust

---

[6] Ühinenud partei ideoloogilistest alustest. PPR peasekretäri B.Bieruti kõne Poola töölisparteide ühinemise kongressil, "Rahva Hääl" nr. 302.;22. detsembril 1948.

tähistab rahvademokraatliku riigi asumist sotsialismi ehitamise teele. Proletariaadi diktatuur sel perioodil kindlustub löplikult.

Rahvademokraatia arenemise algperioodil Bulgaarias tuleb arvesse võtta teatud erinevust võrreldes teiste Kesk- ja Kagu Euroopa maadega agraarreformi teostamise suhtes. Nagu teada oli rahvademokraatia maade üheks esimeseks sammuks rahvademokraatliku revolutsiooni käigus agraarreformi teostamine - möisnike, feodaalsete maavalduste likvideerimine - täitis sel määral kodanlik-demokraatliku revolutsiooni ülesandeid. Bulgaarias möisnike maavaldusi enam ei olnud. Feodaalne maavaldus oli likvideeritud juba Vene-Türgi sõja ajal 1877-1878. mil Vene väed vabastasid Bulgaaria Türgi ikkest. Türgi väed viidi välja. Nendega ühes pidid maalt lahkuma ka türgi möisnikud, nende maa aga jaotati talupoegadele. Sellest tulenevalt agraarreform Bulgaarias toimus alles 1946.a., mil toimus säilinud feodaalsete iganditе likvideerimine ja maavalduste ümberjaotamine. Maatud ja vähese maaga talupojad varustati maaga, mis spekulantidelt ja kulakutelt ära võeti.

Käesoleva töö eesmärgiks on näidata rahvademokraatia arengut Bulgaarias tema tekkimisest peale ja rahvademokraatliku Bulgaaria arengut teel sotsialismile. Eri peatükk on pühendatud rahvademokraatliku riigi olemuse ja ta poliitilise vormi küsimusele. Peamine tähelepanu aga on töös pööratud sotsialismi aluste ülesehitamisele Bulgaarias.

B U L G A A R I A V A B A S T A M I N E F A S I S T-
L I K U S T O K U P A T S I O O N I S T N Õ U K O G U-
D E A R M E E P O O L T J A R A H V A D E M O K R A A T-
L I K U K O R R A K E H T E S T A M I N E.

Teine maailmasõda tekkis "... maailma majanduslike ja poliitiliste jõudude arenemise paratamatu tagajärjena kaasaegse monopolistliku kapitalismi baasil "[7].

1929.a. II poolest alates oli enamikke kapitalistlikke maid haaranud majanduskriis, mis kestis 1933.a. lõpuni. Seejärele muutus kriis depressiooniks, mille järele algas mõningane tööstuse elavnemine. See tööstuse elavnemine ei muutunud aga õitsenguks, nagu tavaliselt pärast depressiooni. Jõudmata toibuda hiljutisest majanduskriisist, algas 1937.a. II poolest uus majanduskriis, mis haaras kõige pealt Ameerika Ühendriigid ja sellejärel Inglismaa, Prantsusmaa ja rea teisi riike.[8] Kriisi tagajärjel tööstuse toodang langes. Töötatööliste arv tõusis uue kriisi tagajärjel 18 miljoni inimeseni.

---

[7] J.Stalin, Moskva Linna Stalini valimisringkonna valijate valimiseelsel koosolekutel peetud kõned, lk. 9. Tallinn 1947.

[8] J.Stalin, Aruandeköne ÜK(b)P Keskkomitee tööst partei XVIII kongressile, Leninismi küsimusi lk. 528. Tallinn 1952.

Uus majanduskriis teravdas vastuolusid imperialistlike riikide vahel, süvendas kapitalismi üldkriisi ja viis teise maailmasõja tekkimisele.

Erinevalt teistest kapitalistlikest maadest toimus 1937.a. Saksamaal tööstuses tõus. Saksamaa oli pärast lüüasaamist esimeses maailmasõjas suutnud taastada USA toetusel ja abil oma rasketööstuse ja selle alusel sõjalise tööstuse.[9] Valmistudes kõigest jõust sõjaks, oli ta oma tööstuse vastavalt ümber korraldanud ja kogu majanduse allutanud sõja ettevalmistusele. Aluse pannud võimsale sõjatööstusele alustas Saksamaa uuesti võitlust turgude ja toorainete allikate pärast.[9] Fašistlik Saksamaa astus rahvusvahelisele areenile kui suur imperialistlik kiskja püüdes valla päästa uut röövellikku sõda.

Inglise, Ameerika Ühendriikide ja Prantsusmaa reaktsioonilised valitsevad ringkonnad ei takistanud Saksamaa agressiivseid plaane, asudes nn. mittevahelesegamise poliitika positsioonidele. "Tegelikult aga tähendab mittevahelesegamine poliitika agressioonile kaasaaitamist, sõja vallapäästmist - järelikult selle muutmist maailmasõjaks"[10]. Inglise, USA ja Prantsusmaa valitsevad ringkonnad kiitsid

---

[9] В. С. Тельпуховский, Великая Отечественная Война Советского Союза (1941-1945), lk. 4. Москва 1952.

[10] J. Stalin, Aruandeköne ÜK(b)P Keskkomitee tööst partei XVIII kongressile, Leninismi küsimusi, lk. 533. Tallinn 1952.

heaks Saksamaa välispoliitilise suuna, suunates ja talle vabu käsi andes kallaletungiks Nõukogude Liidule.Selle eest pidi Saksamaa loobuma pretensioonidest Inglismaa, USA ja Prantsusmaa asumaadele.

Hitleri plaanid aga ulatusid kaugemale. Saksamaa ja ta liitlased fašistlikud Jaapan ja Itaalia, hävitasid omal maal kodanlik-demokraatlike vabaduste viimsed jäänused, seadsid omal maal sisse julma terroristliku režiimi, tallasid jalge alla väikeriikide suveräänsuse, kuulutasid võõraste maade vallutamise poliitika oma poliitikaks ja tegid kõigile teatavaks, et nad taotlevad maailma valitsemistning fašistliku režiimi levitamist kogu maailmas. Tšehhoslovakkia ja Hiina keskrajoonide vallutamine teljeriikide poolt näitas, et nad oma kavatsust on valmis teostama kõigi vabadustarmastavate rahvaste suhtes. Selletõttu teine maailmasõda omandas algusest peale fašismivastase vabadussõja ilme.

Sel pinnal kujunes välja Nõukogude Liidu, Ameerika Ühendriikide, Suur-Britannia ja teiste vabadustarmastavate riikide antifašistlik koalisatsioon, mis etendas hiljem otsustavat osa teljeriikide relvastatud jõudude purustamisel.

Teise maailmasõja algusega asusid hitlerlased sõjalise platsdarmi ettevalmistamisele Balkanil, kallaletungiks Nõukogude Liidule. Sel eesmärgil aktiviseerisid nad balkanimaade orjastamise poliitikat.

Fašistliku Saksamaa poliitika teostajaks Bulgaarias enne II maailmasõda ja osaliselt II maailmasõja ajal oli Saksa dünastiast tsaar Boris ja ta venna prints Kirilli õukonna klikk ning temaga tihedalt seotud bulgaaria suurkodanluse ladvik. Viimane oli seotud välismaiste pankade ja kontsernidega. Prohitlerliku poliitika toetajaiks Bulgaarias olid samuti kõrgemad riigiametnikud, kes materiaalselt ja poliitiliselt olid seotud juhtivate ringkondade ja nende hitlerlastest peremeestega, müüdavad ajakirjanikud ning osa ohvitserkonnast, kes kasvatuse Saksamaal olid saanud jne.

Tsaar Boris ja ta õukonna klikk olid eriti pärast Hitleri võimuletulemist Saksamaal täiesti fašistide teenistuses ja nende agentuuriks Bulgaarias. Julmima terrori abil oli see reaktsiooniliste elementide rühmitus võimu juures. Nimetades end "parteituks" valitsuseks keelas ta kõik poliitilised parteid, tööliste progressiivsed ametiühingud ja teised demokraatlikud organisatsioonid. Demokraatlike vabaduste jäänused hävitati. Tsaar Boris saanud maal kõikvõimsaks peremeheks kehtestas avaliku monarhistlik-fašistliku diktatuuri. Borisi välispoliitika oli suunatud Bulgaaria täielikuks allutamiseks fašistliku Saksamaa huvidele, kes kord-korralt ikka enam enda kätte haaras bulgaaria majanduse ja poliitilise elu positsioonid.

Olulise tähtsusega Bulgaaria majanduslikul orjastamisel

fašistliku Saksamaa poolt oli 1940.a. detsembris sõlmitud kaubaleping Saksamaa ja Bulgaaria vahel.[11] Lepingu kohaselt võis Bulgaaria kaubelda ainult Saksamaaga ja tema poolt okupeeritud maadega, kuid viimastega ainult Saksamaa vahendusel. Bulgaaria väliskaubandus oli lepinguga piiratud tegelikult Saksamaa kätte.

Hitlerliku Saksamaa mõju suurenemisega kaasnes bulgaaria valitsevate ringkondade avalikult vaenulik suhtumine Nõukogude Liitu. 1940.a. saateti laiali kultuuri sidemete ühingud, keelati nõukogude ajalehtede levitamine. Bulgaaria juhtivate ringkondade suhtumine Nõukogude Liidusse muutus vaenulikuks ja provokatsioonilliseks.

NSVL tegi katseid pidurdada Bulgaaria valitsuse rahva huvide vastast poliitikat. 25.novembril 1940.a. Nõukogude valitsus pöördus Bulgaaria valitsuse poole ettepanekuga sõlmida sõpruse ja vastastikuse abistamise pakt.[12] Bulgaaria rahvas võttis ettepaneku rõõmuga vastu. Liikumine Nõukogude Liiduga pakti sõlmimise eest haaras kogu maa. Kuid võimu juures olev fašistlik klikk ei võtnud Nõukogude Liidu ettepanekut vastu, viidates silmakirjalikult Bulgaaria "neutraalsusele". Neutraalsuse maski all käisid aga ammu enne seda juba salajased läbirääkimised Saksamaaga.

---

[11] Л. Б. Валев, Из истории Отечественного фронта Болгарии, lk. 12. Москва – Ленинград 1950.

[12] sealsamas.

Bulgaaria rahvamassid, eesotsas kommunistliku parteiga võitlesid Bulgaaria Saksa fašismile allutamise vastu ja Nõukogude Liidule lähenemise eest. Bulgaarias kees äge poliitiline võitlus. Valitsevad klassid olid hirmul rahva revolutsioonilise liikumise ees, mis võis hävitada ekspluateerivate klasside võimu. Nad ei lootnud oma jõududega liikumisest jagu saada ja ruttasid saksa fašistidelt abi paluma. Ekspluataatorlike klasside toetusel tsaar Boris ja Filovi valitsus sõlmis Saksamaaga salajase kokkuleppe, mis lubas saksa vägesid Bulgaariasse tuua . Niiviisi Bulgaaria ekspluataatorlik ladvik muutus hitlerlike fašistide agentuuriks, reetis rahvuslikud huvid, müüs oma maa suveräniteedi ja sõltumatuse, lootes sel teel säilitada oma klassi valitsevat positsiooni.

28.veebruaril 1941.a. "turistide" "tehnikute" ja muude nimetuste all hakkasid Bulgaariasse saabuma saksa väeosad .[13]

1. märtsil 1941.aastal kirjutas peaminister Bogdan Filov Viinis alla protokollile, mille alusel Bulgaaria pidi ühinema teljeriikidega, ning Saksamaa võis oma vägesid Bulgaariasse tuua .[14] Reaktsiooniline valitsus tõukas Bulgaaria vastu rahva tahtmist sõjalisse liitu Saksamaaga.

---

[13] Б. Зуев, Балканы, Ближний и Средний Восток накануне и в первый период второй мировой войны, lk. 15. Москва 1949.

[14] Б.М. Константинов, Болгария во время и после второй мировой войны (1941 - 1949), lk. 3. Москва 1949.

Bulgaaria valitsus püüdis petta rahvast ja teatas, et saksa vägede sissetoomine Bulgaariasse on "rahu" kaitsmise huvides Balkanil ja toimub Nõukogude Liidu nõusolekul. 3. märtsi 1941.a. noodis Nõukogude valitsus paljastas sellised kuuldused ja teatas, et bulgaaria valitsuse positsioon ei vii rahu kindlustamisele, vaid sõjaliste sfääride laienemisele ja Bulgaaria kaasatõmbamisele neisse.

Kuigi Bulgaaria oli Saksamaa liitlane ei takistanud see hitlerlastel oma "liitlase" territooriumi okupeerimast ega rahvamajandust rüüstamast. Sakslased peremehetsesid Bulgaarias ja laostasid teise maailmasõja kestel maa niigi mahajäänud rahvamajanduse.

Bulgaaria rahvas ei ole kunagi pooldanud valitseva kliki kuritegelikku poliitikat, mis võimaldas fašistidel okupeerida Bulgaaria ja kaasa kiskuda ta Nõukogude Liidu Suurde Isamaasõtta fašistliku bloki poolel.

Kui hitlerlik Saksamaa 22.juunil 1941.aastal reeturlikult Nõukogude Liidule kallale tungis, pöördus Bulgaaria Kommunistliku Partei Keskkomitee üleskutsega rahva poole, milles nimetas peetavat sõda fasistliku Saksamaa poolt peetavat sõda Nõukogude Liidu vastu kõige röövellikumaks ja kontrrevolutsioonilisemaks sõjaks.[15] Üleskutses iseloomustati hitlerliku Saksamaa kallaletungi Nõukogude Liidule kui meeletut avantüüri milles Hitler lõmastab pea. Bulgaa-

---

[15] Ф. Т. Константинов, Болгария на пути к социализму, lk. 21. Москва 1949.

ria kommunistlik partei võttis algusest peale suuna ette valmistada bulgaaria rahvast relvastatud ülestõusuks hitlerlike okupantide ja nende agentide vastu.

Suure Isamaasõja käigus, mida enam lööke ja kaotusi sai hitlerlik Saksamaa, seda enam tugevnes rahvuslik vabastusliikumine Bulgaarias kommunistliku partei juhtimisel. Töölised hakkasid šaboteerima, et mitte toota hitlerlaste sõjaliste ürituste heaks. Talupojad peitsid põllumajandussaadusi, Kommunistlik partei püstitas loosungi: mitte ühte söödurit Idarindele.

Bulgaaria vabastusvõitluses hitlerlaste vastu moodustus töölisklassi, talupoegade ja töötava intelligentsi koostöös demokraatlike jõudude plokk. Kommunistliku partei juhtimisel. 1942. aastal loodi neist progressiivsete demokraatlike jõududest Isamaarinne mis sai fašistide vastaseks võistlusrindeks maal.

Fašismivastases vabastusvõitluses tekkis bulgaaria rahvamasside ühtsustunne, tekkisid üldrahvalikud poliitilised organisatsioonid ning ka tulevase rahvavõimu algidud. Bulgaaria rahva vabastusvõitlus kiirendas ühiskondlik -poliitilist arengut. "Revolutsiooni ajal õpivad miljonid ning kümned miljonid inimesed iga nädalaga rohkem kui tavalises unises elus aastaga. Sest kogu rahva elu järsu murrangu ajal tuleb selgesti nähtavale, millised rahvaklassid taotlevad ühte või teisi eesmärke, millist

jõudu nad omavad ja milliste vahenditega nad tegutsevad"[16].

1942.a. 17. juulil raadiojaam "Kristo Botjev" avaldas Isamaarinde programmi: lahku lüüa liidust hitlerliku Saksamaaga, puhastada Bulgaaria saksa fašistlikest vägedest, kindlustada koostöö Nõukogude Liidu ja teiste vabadustarmastavate maadega, kummutada fašistlik režiim ja moodustada rahvademokraatlik valitsus .[17]

Bulgaaria rahva võitlus fašistide vastu tugevnes eriti pärast saksa vägede täielikku purustamist Stalingradi all 1943.a. algul.

1944. aasta oli Nõukogude vägede suurte võitude aasta. Hitlerlikule blokile oli see aasta aga lõpliku varingu aasta. Hitlerlased aeti Nõukogude maalt välja. Hitlerlik Saksamaa ja ta satelliidid olid katastroofi lävel. "Nüüd on juba kõigil selge, et hitlerlik klikk, vallandanud käimasoleva sõja, viis Saksamaa ja tema sabarakud väljapääsmatusse ummikusse"[18], rääkis seltsimees Stalin.

"Punaarmee võitude tulemused ja tagajärjed ulatuvad kaugele üle Nõukogude-Saksa rinde piiride, need on muutnud maailmasõja kogu edasist käiku ja omandanud suure rahvusvahelise tähtsuse"[19], rääkis seltsimees Stalin 6. novemb-

---

[16] V.I.Lenin, ~~Revolutsiooni õppetunnid~~, Valitud Teosed II köide, lk. 55.

[17] Т. Димитров, Борьба болгарского народа за демократию и социализм, За прочный мир, за народную демократию! № 7. 1. апреля 1948.

[18] Nõukogude Liidu välispoliitika Isamaasõja ajal, I köide, lk. 81.

[19] sealsamas.

ril 1943. aastal.

Nöukogude Armee võidud sisendasid bulgaaria patriootidele veendumust, et hitlerlaste armee väldiamatult purustatakse ja julgustasid bulgaaria rahvast aktiivsemale võitlusele oma röhujate vastu. "Nöukogude Liidu Isamaasöja suur eeskuju ja Nöukogude Armee vabastav osa liitusid vabadustarmastavate rahvaste massilise rahvusliku vabadusvöitluse töusuga fašistlike röövvallutajate ja nende käsilaste vastu"[20].

1944.aasta augustis, pärast saksa röövjöukude purustamist Rumeenias oli söjategevus lähenenud Bulgaaria piiridele.Marionetlik Bulgaaria valitsus oli täieliku pankroti ees. 26. augustil 1944. aastal avaldas Bulgaaria Bagrjanovi valitsus teadeande, et Bulgaaria nüüdsest peale peab kinni rangelt "täielikust neutraliteedist" ja on valmis relvitustama saksa vägesid Bulgaaria territooriumil .[21] Teadeanne oli Nöukogude Liidu petmiseks, et sel teel varjata Bulgaaria territooriumil saksa vägesid. Nöukogude valitsus paljastas selle bulgaaria valitsuse vale "neutraalsusest" ja teatas, et ta ei pea Bulgaaria avaldust oma "neutraalsusest" mitteküllaldaseks tekkinud olukorra tingimustes. Nöukogude valitsus tegi selgeks, et Bulgaarialt nöutakse täielikku lahkulöömist hitlerlikust Saksa-

---

[20] A. Zdanov, Rahvusvahelisest olukorrast,lk.6 Tallinn 1948.

[21] И. В. Ивашин, Решающие победы СССР в Великой Отечественной Войны и крах гитлеровского блока (1944 г.), lk. 20. Москва 1951.

maast ja ausat üleminekut vabadustarmastavate maade poole. Bulgaaria valitsus ~~tegi selgeks~~ ei võtnud hoiatust arvesse. Bagrjanovi valitsus lahkus. Selle asemele tuli 1. septembril 1944.a. Muravjovi valitsus. 5.septembril 1944.a. V.M.Molotov andis Bulgaaria saadikule Moskvas üle noodi, milles ta iseloomustab Bulgaaria poliitikat Nõukogude Liidu Suure Isamaasõja perioodil. Sm. Molotov näitas, et Bulgaaria faktiliselt sõdis Nõukogude Liidu vastu koos fašistliku Saksamaaga. Bulgaaria valitsusel ei olnud julgust avalikult sõda kuulutada NSV Liidule, arvestades bulgaaria rahva armastust vene rahva vastu. Bulgaaria valitsus kartis "... et tänutunne vene rahvale türgi ikkest vabastamise eest võib viia rahvusliku pahameele puhangule ja hävitada valitsuse tema nõukogude vastase poliitika pärast "[22].

Sm. Molotov näitas, et Bulgaaria muudeti platsdarmiks võitluses Nõukogude Liidu vastu. Faktiliselt oli Bulgaaria seetõttu sõjaseisukorras NSV Liiduga. Bulgaaria väed vahetasid välja saksa okupatsiooniväed Makedoonias ja Lääne-Traakias, vabastades seal asuvad saksa väed võitlusteks teistel rinnetel, eriti aga NSVL vastu.

"Selle tõttu", on noodis öeldud, "Nõukogude valitsus ei pea võimalikuks edaspidi säilitada suhteid Bulgaariaga ja teatab, et mitte ainult Bulgaaria pole sõjaseisukorras

---

[22] Зуев, lk. 16.

NSV Liiduga, kuivörd ta ka varem oli NSV Liiduga sõjaseisukorras, vaid ka Nõukogude Liit ∅ nüüdsest saab olema sõjaseisukorras Bulgaariaga"[23].

Sõjakuulutamise teade Nõukogude Liidu poolt fašistlikule bulgaaria valitsusele võeti bulgaaria rahva poolt rõõmuga vastu. Nõukogude Armees nägi bulgaaria rahvas oma vabastajat kahekordse - saksa ja bulgaaria türmukate - rõhumise alt. Nõukogude vägede saabumine Balkanile stimuleeris rahva vabastusliku, revolutsioonilise liikumise võimsa tõusu.Maal algasid streigid ja demonstratsioonid. Ühed esimesi streikijaid Nõukogude vägede lähenemisel Bulgaaria piiridele 1944.a. olid Perniki mäetöölised. 7.septembri varahommikul kohalikud võitlusrühmad partisanisalkade abil võtsid ära relvad kaevanduse kõrval asuva koonduslaagri valvelt. Kaevurid korraldasid miitingu, peale seda 2000 inimeseline kolonn suundus nõudmistega kaevanduse direktsiooni juurde. Teel ühines veel teisi kaevandustöölisi. Kohalikku elektrijaama saabudes saadeti relvadeta kaevurite vastu politsei. Politsei tulistamise tagajärjel sai surma 4 ja haavata 23 töölist.

Streik haaras samuti Plovdive tööstuse, raudtee,transpordi ja kaubanduseala töötajad. Linnas toimus võimas demonstratsioon.

Sofias katkestati töö transpordi alal ja enamuses ettevõtteis. 6.ja 7.septembril toimus pealinnas antifašistlik demonstratsioon. 7.septembril toimus suur demonstratsioon

---

[23] Внешняя политика Советского Союза в период Отечественной Войны, т. 2. lk. 183. Москва 1946.

Varnas ja 8. septembril Slovenis. Väljaastumised toimusid üha enam tõusvas joones. Plevenis, Varnas, Burgases, Slovenis, Jamboles, Silistras ja teistes linnades rahvamassid purustasid vanglaväravad ja vabastasid poliitilised vangid. Streigid, demonstratsioonid, miitingud ja vägivaldne poliitiliste vangide vabastamine kujutasid endast tegelikult revolutsioonilisi akte, paralüseerides fašistliku politsei tegevust, sisendas rahvasse usku oma jõust ja näitas reaktsiooniliste jõudude nõrkust.

Suurt osa rahvaliikumise tõusus linnades ja külades etendas ka üha intensiivistuv partisanitegevus. Et ära tõmmata fašistide jõude maa peamistest strateegilistest keskustest ja abistada sellega nõukogude väeosi maa puhastamisel hitlerlikest röövjõukudest, alustasid partisanid igal pool pealetungi ülemaalises ulatuses. Koos linnade ja külade revolutsioonilise liikumisega toimus massiline partisaniridadesse astumine. Sinna astusid ka järjekordselt mobiliseeritavad noored.

Peale Nõukogude Liidu sõjakuulutamist Bulgaariale ja fašistliku armee lagunemisega toimus partisaniüksuste liitumine uueks rahvaarmeeks. 6.septembril moodustati Kagu Bulgaaria partisanidest Esimene Sofia rahvadiviis.

8. septembril 1944.a. võttis Bulgaaria Kommunistliku Partei Poliitbüroo istung vastu otsuse: alustada ülestõusu. Maa tähtsamaisse keskustesse ja Sofia äärelinna-

desse olid koondadud tugevad partisanisalgad, kelledel oli kontakt antifašistliku ülestõusu poole üleläinud armee osadega. Üks selline üleläinud armee osadest oli Sofia tankibrigaad. Ülestõusnute pealöök oli suunatud Sofiale, kuhu Muravjovi valitsus oli koondanud tugevad sõjalised jõud.

8. septembril Nõukogude Armee asus Kirde-Bulgaaria territooriumile. 3. Ukraina rinde väed jälitasid taganevaid saksa väeosi ja võtsid ära rea suuri linnu: Sumeni, Ruse ning Varna ja Burgase suured sadamalinnad. 8. septembri ööl vastu 9. septembrit toimus ülestõus Sofias. Võeti ära pealinna tähtsamad sõlmpunktid: sõjaministeerium, post, telegraaf, raadiojaam jne. Tööliste abil vangistati fašistide sabarakud ja valitsus. Kell 6.25 hommikul teatas Sofia raadio rahvale, et reaktsiooniline fašiseerunud kodanluse valitsus on kukutatud ja Isamaarinde rahvademokraatlik valitsus on võimu juures. Nõukogude Armee vabastavate löökide all oli 9. septembril võim rahva kätte läinud kogu maal. Antifašistlik ülestõus 9. septembril oli sügava murrangu momendiks Bulgaarias. Ta avas uue ajastu Bulgaaria arengus; poliitiliste, majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste ümberkorralduste ajastu, mis puhastasid teed uuele ühiskondlikule korrale - sotsislismile.

Rahvademokraatlik revolutsioon oma olemuselt oli töörahva, kelle eesotsas seisis töölisklass ja keda juhtis

kommunistlik partei - klassisõda kodanluse, reaktsioonilise ametnikkonna ja monarhistliku ohvitserkonna vastu, kes olid koos töötanud fašistlike okupantidega.

Nõukogude Liidu abil selle bulgaaria rahva vabastuslik rahvademokraatlikule revolutsioonile oli otsustav tähtsus. Kuivõrd vapralt oleks ka võidelnud ülestõusnud bulgaaria rahvas, ilma Nõukogude Armee suurte võitudeta 9. septembri ülestõus poleks võinud edukalt lõppeda. "On vaja eritu alla kriipsutada," ütles G.Dimitrov kommunistliku partei viiendal kongressil, "et suurim teene 9.septembri ülestõusu võidu saavutamisel, meie kodumaa vabastamisel saksa fašistlikust ikkest, on vennalikul kangelaslikul Nõukogude Armeel ja tema geniaalsel juhil generalissimus Stalinil, mistõttu partei, töölisklass ja kogu meie töötav rahvas säilitab nende vastu igavese tänulikuse "[24]. Ainult see asjaolu kindlustas rahvademokraatlikule revolutsioonile edu, et ülestõus arenes üheaegselt Nõukogude Armee pealetungiga Balkanile, sissetungiga Bulgaariasse, et Nõukogude Armee aitas töötajatel purustada reaktsioonilise kodanluse relvastatud jõud, millega kodanlus tahtis inglise-ameerika imperialistide toetusel lämmatada rahvamasside revolutsioonilist liikumist. Nõukogude Armee viibimine Bulgaarias hoidis ära välismaise interventsiooni ja kindlustas, et kukutatud ekspluataatorlikud klassid ei alustanud kodusõda tööliste ja talupoegade vastu.

---

[24] Bulgaaria Tööliste (kommunistide) Partei 5. kongressi. G. M. Dimitrovi kõne. „Rahva Hääl" № 303; 23. detsembril 1948.

Töölisklass oli köikjal antifašistlikus võitluses näidanud suurimat kangelaslikkust, suurimat järjekindlust ning leppimatut tahet öiendada arveid oma röhujatega, mis kahe aastakümne jooksul oli kogunenud fašismi vastu. Seoses sellega kasvas tema autoriteet ja möju rahva hulgas. Töölisklass ja tema eelvägi - kommunistlik partei olnud peamiseks juhtivaks jõuks vabastusvõitluses said selleks ka järgnenud demokraatlikes ümberkorraldustes.

D E M O K R A A T L I K U D Ü M B E R K O R R A L-
D U S E D R A H V A D E M O K R A A T L I K U K O R R A
A L U S T E R A J A M I S E L.

Teise maailmasõja tähtsaimaks tulemuseks oli kahe kõige militaristlikuma ja agressiivsema riigi - Saksamaa ja Jaapani sõjaline lüüasaamine. Reaktsioonilised imperialistlikud elemendid kogu maailmas, eriti aga Inglismaal, Ameerika Ühendriikides ja Prantsusmaal olid lootnud, et hitlerlik Saksamaa ja ta liitlane Jaapan on võimelised andma hoopi Nõukogude Liidule, selleks, et teda nõrgendada ning tema mõju vähendada. Samuti aga purustama revolutsioonilist töölis-ja demokraatlikku liikumist, et tugevdada kapitalismi kõikuma löönud positsioone. See oli olnud sõjaeelse nn. Müncheni rahustamise ja fašistliku agressiooni ergutamise poliitika üheks peamiseks põhjuseks. Teine maailmasõda ja selle tulemused aga ei õigustanud imperialistlike suurriikide lootusi. Nõukogude Liidu ja vabadustarmastavate rahvaste jõud osutusid tugevamaks. Reaktsiooni põhijõud purustati.

Kapitalismi positsioonide tugevnemise asemel ta positsioonid nõrgenesid, sest fašismi purustamise tagajärjel teises maailmasõjas " ... langesid kapitalistlikust süs-

teemist välja Hiina ja teised rahvademokraatia maad Euroopas, kes moodustasid koos Nõukogude Liiduga ühtse ja võimsa sotsialismileeri, mis seisab kapitalismi leeri vastas"[25].

Rea Kesk-ja Kagu Euroopa riikide äralangemine kapitalistlikust süsteemist tekitas kapitalismile majanduslikult, poliitiliselt ja sõjalis-strateegiliselt määratu suurt kahju. Kapitalismi leer kaotas rea Euroopa riike, kes olid mässitud suurtest imperialistlikest riikidest orjalikku sõltumusse. Veelgi kitsamaks muutusid kapitalistliku ekspluatatsiooni ala ja imperialistliku rõhumise sfäär, mis olidsuurtele kapitalistlikele riikidele olnud äärmiselt kasulikuks väärtusliku tooraine ja toiduainete hankimise allikaks, kaupade müügituruks ja erakordselt tulutoovate kapitaalmahutuste paigaks.

Teine maailmasõda ei kõrvaldanud seega kapitalismi majanduslikke ja poliitilisi vastuolusid, vaid vastupidi - teravdas veelgi rohkem neid, laostas kapitalistlike maade majandust ja süvendas maailma kapitalistliku süsteemi üldkriisi. "Teise maailmasõja ja tema majanduslike tagajärgede kõige tähtsamaks majanduslikuks tulemuseks tuleb pidada ühtse kõikehaarava maailmaturu lagunemist. See asjaolu määras ära kapitalistliku süsteemi üldkriisi edasise süvenemise"[26].

---

[25] J.Stalin, Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus, lk.28.

[26] sealsamas.

Sõjajärgne periood on maailma kapitalistliku süsteemi edasise nõrgenemise ning demokraatia ja sotsialismi edasise kasvu periood. Sm. Malenkov iseloomustab seda maailma majandust kahe arengujoonena 19. partei kongressi aruandekõnes: "Üks joon on rahuliku majanduse pideva tõusu joon Nõukogude Liidus ja rahvademokraatia maades, majanduse, mis ei tunne kriise ning areneb ühiskonna aineliste ja kultuuriliste tarviduste maksimaalse rahuldamise kindlustamise huvides. ... Sellele majandusele on iseloomulik nende maade sõbralik majanduslik koostöö, kes moodustavad demokraatliku leeri. Teine joon on kapitalismi, mille tootlikud jõud tammuvad paigal majanduse joon, majanduse, mis rabeleb kapitalismi järjest süveneva üldkriisi ja alatasa korduvate majanduskriisi pihtide vahel..."[24]

Demokraatia ja sotsialismi leeri kuuluv rahvademokraatlik Bulgaaria algas oma arengut maailmamajanduse arenemise pideva tõusu joones. Ta tekkis 9. septembri 1944.a. ülestõusu tulemusena, kus rahvademokraatlikus revolutsioonis liitusid ühelt poolt rahvuslik vabastussõda- fašistlike anastajate vastu peetav sõda, ning teiselt poolt kommunistliku partei poolt juhitav töölisklassi ning laiade töörahva hulkade revolutsiooniline klassivõitlus fašismiga koos töötamud reaktsioonilise kodanluse ja kapitalistide vastu.

9. septembril 1944.a. fasistlik režiim oli kukutatud ja kodanluse fašistlik-politseiline režiim purustatud. Riigi-

---

[24] G. Malenkov, Aruande kõne ÜK(b)P Keskkomitee tööst partei XIX kongressile, lk. 7. Tallinn 1952.

võim läks tööliste, talupoegade , käsitööliste ja intelligentsi võitlusliidu kätte, kes kommunistliku partei juhtimisel olid koondunud Isamaarindesse. Sisuliselt ongi Isamaarinne massiline rahva poliitiline organisatsioon, revolutsioonilise liikumisega kaasa läinud klasside kaasatõmbamise organisatsiooniline vorm. Isamaarinne tekkis nagu eespool öeldud fašismivastase võitluse käigus 1942.a. Isamaarinde tekkimine ja kogu ta tegevus on lahutamatult seotud Bulgaaria Kommunistliku Partei juhi, rahvusvahelise töölisliikumise väljapaistva tegelase, Lenini-Stalini truu õpilase ja kaasvõitleja Georgi Dimitroviga. Kogu oma elu pühendas ta revolutsioonilisele võitlusele. 1902.a. peale kuulus ta parteisse, alul sotsiaaldemokraatlikusse parteisse, kus ta Blagojeviga koos, kes oli revolutsiooniliste marksistide eesotsas, võitles revisionismi vastu.[28] 1903.a. eraldus revolutsiooniline marksistlik tiib, eesotsas Dimitroviga. 1919.a. astus see marksistlik tiib Kommunistlikku Internatsionaali, millest peale ta ümber nimetati Bulgaaria Kommunistlikuks Parteiks.

Kangelaslikult võitles G.Dimitrov fašismi vastu. Pärast esimest maailmasõda juhtis ta rahvamasside võitlust monarhistlik-fašistliku korra vastu Bulgaarias. Koos Vassili Kolaroviga oli ta relvastatud antifašistliku ülestõusu eesotsas 1923.a. Pärast seda ta emigreerus. 1933.aastal arre-

---

[28] Д. Смайков, К 70-летию со дня рождения Георгия Димитрова, выдающегося деятеля международного рабочего движения, „Правда" № 170. 18. июня 1952.

teeriti ta Berliinis revolutsioonilise tegevuse pärast. Leipzigi kohtuprotsessil astus ta julgelt välja fasismi süüdistajana. Kauemat aega viibis ta NSV Liidus. Tema juhtimisel juba ennesõjaaegseil aastail võitluses reaktsiooniga pandi alus Isamaarindele, mil ta moodustas ühtse antifasistliku rahvarinde. Pärast Bulgaaria vabastamist saabus ta sinna, et juhtida, arendada ja tugevdada Isamaarinne suureks ühiskondlik-poliitiliseks jõuks rahvademokraatliku reziimi kindlustamisel.

Uus rahvademokraatlik kord tähendas suurkodanluse valitsuse hävitamist ja võimu üleminekut rahva kätte, eesotsas töölisklassiga. Sel perioodil pärast suurkodanluse valitsuse hävitamist moodustus töölisklassi ja temaga liidus oleva talupoegkonna revolutsioonilise võimu omapärane vorm - töölisklassi ja talupoegade liidu diktatuur, kus juures töölisklassil on hege juhtiv osa. See liit oli algusest peale „proletariaadi diktatuuri arenevaks vormiks"[29]. Algul aga - "pärast töölisklassi võimule tulekut ... proletariaadi diktatuur oli nõrk ja ebakindel"[30]. Ta tugevnes ja kasvas revolutsioonilises võitluses kapitalistlike reaktsiooniliste elementidega.

---

29 Георгиев, Народный фронт и народная демократия, „Правда" № 215, 3. августа 1950.

30 Некоторые вопросы государства и права стран народной демократии, lk. 22. Москва 1951.

Töölisklassi ja talupoegade diktatuuri, ~~proletari-~~ ~~madi~~ iseärasuseks oli see, et ta oma teravikuga oli suunatud imperialismi vastu, fašismi vastu.[31] Rahvademokraatlik võim ei olnud algul kohe suunatud kapitalismi vastu, ei asunud otsekohe poliitilise võimu juurest eemaldatud suurkodanluse majandusliku baasi likvideerimisele, vaid oli suunatud imperialismi vastu. Seda ei võinud rahvademokraatlik võim sellepärast, et 9.septembri rahva ülestõusu järgi jätkus söda hitlerliku Saksamaa vastu. Sellepärast ei võidud midagi ette võtta, mis oleks kahjustanud selle söja võiduka lõpuleviimise huvisid. Sel perioodil Bulgaaria Kommunistlik Partei ühendas kõik antifašistlikud, demokraatlikud rahva jõud, nende hulgas ka patriootlikult meelestatud antifašistlikke elemente kodanluse hulgast. Ülesanded, millede lahendamine kindlustas edasise eduka võitluse kapitalismi vastu olid järgmised: kindlustada ja kaitsta 9. septembril töötajate poolt saavutatud võitu, halastamatult puruks litsuda monarhistlik-fašistlik klikk ja tema agentuur, mobiliseerida kõik rahva materiaalsed ja moraalsed jõud hitlerlaste vastu peetava söja võidukaks lõpuleviimiseks, reguleerida rahvusvahelised suhted, sõlmida õiglane rahu ja kindlustada rahvuslik sõltumatus ja riigi suveräniteet .[32]

---

32. В. Червенков, Отечественный фронт и его предстоящие задачи, „За прочный мир, за народную демократию!" № 24, 13. июня 1952

31 А. Соболев, Народная демократия как форма политической организации общества, „Большевик" № 19, октябр 1951.

Niisiis peamiseks takistuseks miks rahvavõim ei võinud otsekohe asuda suurkodanluse majandusliku baasi likvideerimisele, oli veel lõpuleviimata söda ja reguleerimata rahvusvaheline olukord. Bulgaarias kui võidetud maal asus liitlaste kontrollkomisjon, millest osa võtsid rahvavõimule vaenulikud ja suurkodanlusele söbralikud ning isegi abistada püüdvad inglise ja ameerika esindajad. "Mitte sellised asjaolud nagu näiteks see, et kommunistlik partei poleks nagu omanud veel enda pool töölisklassi enamust, nagu tema liit töötava talupoegkonnaga poleks küllalt kindlustatud olnud, või et töölisklass ja kommunistlik partei oleks pidanud lahendama algul kodanlik-demokraatliku revolutsiooni ülesandeid, möisnike maavalduste likvideerimist ja alles pärast seda asuma sotsialistliku iseloomuga ülesannete lahendamisele - sellist olukorda meie maal ei eksisteerinud, ta ei seisnud kodanlik-demokraatliku revolutsiooni eel, feodaalne (möisa) maavaldus oli ammu likvideeritud - aga nimelt ülalnäidatud põhjused ei andnud võimalust täielikult asuda sotsialistlike ülesannete lahendamisele "[33].

~~Rahvademokraatliku revolutsiooni ja proletariaadi diktatuuri kindlustamisel tuleb lähtuda sellest, et rahvademokraatia oma arengus läbis kaks arenguetappi. Rahvademokraatia arengu esimene etapp Bulgaarias haarab peri-~~

---

[33] Черненков, Отечественный фронт ...

~~oodi 9. septembrist 1944.a. kuni 1947.a. lõpuni. See on~~ periood, mil tekib ja kujuneb rahvademokraatia ~~kui töölisklassi ja temaga tihedalt liidusoleva töötava talupoegkonna revolutsioonilise võimu omapärane vorm, periood, mil teostatakse esialgsed revolutsioonilised ümberkujundused. Teise etapi algus~~ /tähistab rahvademokraatliku riigi asumist sotsialismi ehitamise teele. ~~Sel perioodil proletariaadi diktatuur kindlustub lõplikult.~~

Fašistlikust okupatsioonist vabanenud bulgaaria rahval, eesotsas töölisklassiga tuli esimesel etapil eelköige koondada maksimaalselt köik demokraatlikud jõud fašismi lõplikuks purustamiseks, arveteõiendamiseks rahvareeturitega, fašistlike organisatsioonide väljajuurimiseks maalt, ühiskondlik-poliitilise elu demokfatiseerimiseks laiade rahvamasside kaasatõmbamisega riigivalitsemisse ja söjas purustatud rahvamajanduse taastamiseks.

Isamaarinde valitsus viiski kohe läbi rea üritusi, mis olid suunatud esimese etapi ülesannete lahendamisele ja Isamaarinde programmi täitmisele rahvademokraatliku korra aluste kindlustamisel. Valitsus kuulutas köigepealt söja hitlerlikule Saksamaale ja võttis suuna vankumatule söprusele Nõukogude Liiduga ja sõbralike suhete kindlustamisele köigi demokraatlike rahvastega. Bulgaaria valitsus pöördus peale selle vaherahu palvega Nõukogude valitsuse poole. 1944.a. 9. septembri käskkirjas kirjutas Nõu-

kogude Liidu rõlvastatud jõudude kõrgem ülemjuhataja J.V.Stalin: "Meie vägede eduka tegevuse tulemusena on sõjaliste operatsioonide eesmärk saavutatud: Bulgaaria katkestas sidemed Saksamaaga ja kuulutas talle sõja. Seega Bulgaaria lakkas olemast saksa imperialistide tugi Balkanil, milleks ta oli viimase kolmekümne aasta jooksul"[34]. Nõukogude valitsus võttis Bulgaaria palve läbivaatamisele, ning 28.septembril 1944.a. kirjutasid Nõukogude Liit, Inglismaa ja Ameerika Ühendriigid ühelt poolt, ning Bulgaaria teiselt poolt alla Moskvas vahetahu kokkuleppele.

Isamaarinde valitsus algas samaaegselt fašistliku reziimi jäänuste likvideerimisega riigis. Kõik fašistlikud organisatsioonid saadeti laiali. Fašistlik ajakirjandus keelati ja trükikojad anti üle Isamaarinde ajakirjanduse organeile. Tühistati kõik fašistlikud ja teised rahvavastased seadused. Vana kohtuorganite süsteem, mis seisis vana korra ja nende toetajate kapitalistide ja suurmaaomanike teenistuses, purustati. Fašistlikud "ametiühingud" saadeti laiali ja alustati tööd ühtse demokraatlike ametiühingute loomiseks. Sõjakurjategijad, endised tsaari nõunikud, peaministrid ja ministrid sõjaaegsest valitsusest said teenitud karistuse. Fašistlike sõjaroimarite karm karistamine nõrgendas tuntuvalt bulgaaria reaktsi-

---

~~Konstantinov, Bulgaaria, lk. 17.~~

34 „Правда" 10. сентября 1944.

oonilisi jõude ja löi soodsad tingimused rahvademokraatia edukaks arenguks.

Kommunistlik partei tegi suure töö töölisklassi organiseerimisel ja liitmisel. Kommunistliku partei juhtimisel Isamaarinde komiteede, noorte, naiste ja teiste ühiskondlike massiorganisatsioonide edukas tegevus aitas kaasa töölisklassi poolt juhitava töölistee ja talupoegade liidu edasisele tugevdamisele, ning rahva kõigi progressiivsete jõudude suunamisel Isamaarinde poolele.

Järgnevalt tulid rahvavõimu organite poolt teostamisele sügavad ümberkujundused ühiskondliku ja riikliku korralduse alal. Esmajärgulise tähtsusega pärast 9. septembri ülestõusu (riikliku korralduse alal) oli uue võimu kindlustamine. Oli vajalik purustada vana monarhistlik-fašistlik riigiaparaat ja luua uut tüüpi riik, selline riik, mis kaitseks uut võimu kukutatud režiimi restauratsiooni ohust ja oleks tööliste vabastamise vahendiks igasugusest ekspluateerimisest. "Selliseks riiklikuks vormiks, meie tingimustes osutus rahvademokraatlik riik ..."[35] on öeldud rahvademokraatliku Bulgaaria 8. aastapäeva puhenduses.

Vana kodanliku monarhistlik-fašistliku riigiaparaadi purustamine ja uue loomise küsimus oli Bulgaarias eriti tähtis sellepärast. et Bulgaarias samuti kui Ungaris ja Rumeenias ei olnud fašistliku korra sisseseadmisel järg-

---

35 M. Нейчев, Восемь лет народной власти Болгарии, „За прочный мир, за народную демократию!" № 36; 5. сентября 1952.

nenud endise riigiaparaadi purustamist, nagu see toimus Poolas ja Tšehhis, kus hitlerlased likvideerisid okupatsiooni perioodil olemasoleva riigiaparaadi ja asendasid selle fašistliku okupatsioonilise valitsusaparaadiga. Kogu riigiaparaat oli seal röövvallutajate käes, oli nende diktatuuri aparaadiks. Sedamööda, kuidas purustati saksa fašism, lagunes ka tema diktatuuriaparaat vallutatud maades[36]. Saksa vägede sissetungile Bulgaariasse ei kaasnenud riigiaparaadi purustamine ja puht saksa korra sisseseadmine. Tegelikult olid saksaased Bulgaarias küll peremehed, muutes ta platsdarmiks röövsõja pidamiseks NSV Liidu, Jugoslaavia ja Kreeka vastu, kuid oma röövtööd Bulgaarias teostasid nad fašistlike valitsejate kätega. Sellepärast Bulgaarias, kus hoolimata saksa okupatsioonist säilis rahvuslik riigiaparaat, kerkis täies ulatuses üles ekspluataatorliku riigimasina purustamine ja uue riigiaparaadi kujundamise küsimus.

Bulgaarias tuli eelkõige reorganiseerida armee, teha see võitlusvõimeliseks sõjas hitlerlike hordide vastu. Bulgaaria armeest kõrvaldati reaktsioonilise ohvitserkond. Armeesse lülitati endised partisani rühmad ja tuhanded vabatahtlikud. Relvastatud jõudude juhtivas ja isikulises koosseisus teostati suuri muudatusi. Ohvitserideks edutati partisanide, endiste poliitvangide ja teiste antifašistide hulgast. Kommunistliku partei algatusel loodi armees komandöride asetäitjate instituut poliitilisel alal,

---

36 K. Bicruti, Ühinenud partei ideoloogilistest alustest, "Rahva Hääl" 22. detsembril 1948.a.

millel oli tähtis osa armee demokratiseerimisel ja tema võitmisel rahva poole. Nende abinõude töttu muutus Bulgaarias armee rahvademokraatliku valitsuse kindlaks toeks. Likvideeriti täielikult šandarmeeria ja politseiaparaat Bulgaarias. Partisanidest ja töölistest loodi rahvademokraatlikud julgeoleku-ja miilitsaorganid, milledel oli suur tähtsus fašistlike vandeseltslaste öönestusplaanide purustamisel.

Vana kodanlik riigimasin ei olnud 9.septembril ja vahenditult pärast seda täielikult purustatud, kuid algus sellele oli pandud 9.septembril. Vana riigiaparaadi lammutamise ja uue kujundamise protsess ei saanud toimuda korraga kiiresti, vaid see oli pikaldane protsess. "Töölisklass ja tema avangard ei haaranud mitte kohe pärast 9.septembrit kõiki komandopositsioone riigis ja majanduses. See toimus järjekindlalt kapitalistliku kodanluse ja tema agentuuri vastu, ameerika imperialistide surve vastu "[37].

Esialgu rahvademokraatliku riigi kui uue riigi võimu piirides jätkasid oma olemasolu veel mönda aega vana kodanliku riigiaparaadi elemendid. Seadusandlikusest,valitsus-ja kohalikest võimuorganitest võtsid osa ka kodanlike parteide ja fraktsioonide esindajad, kes söja ajal olid kaasa läinud rahvusliku vabastusliikumisega, lootuses saavutada aja jooksul juhtiv seisukoht ja säilitada kodanliku võimu alused. V.Tservenkov iseloomustab seda: "Töölisklass

---

37 Червенков, Отечественный фронт...

liidus töötavate talupoegadega toetudes võimsale poliitilisele armeele, ühinenuna Isamaarinde lipu alla, võitluses fašismi vastu, tuli võimule, moodustades valitsuse oma liitlastega: ühed olid truud liitlased, teised köhklesid, kolmandatel oli varjatud kavatsus teha öönestustööd"[38]. Üheks selliseks kolmanda kategooria liitlaseks, kel oli kavatsus teha öönestustööd, oli ameerika imperialistide agent Gemeto, kes kuulus Bulgaaria Põllutöö-rahva liidu parteisse, mis faktiliselt oli kodanlik partei. Varsti pärast 9.septembrit ülestõusu astus Gemeto rahvademokraatia vastu. Ta nõudis Isamaarinde laialisaatmist ja võimu andmist "talurahva" partei kätte. Ta nõudis isegi sõja katkestamist Saksamaaga. Gemeto paljastati kui ameerika imperialistide agent ja ta põgenes välismaale. Kodanluse kõige reaktsiooniline partei kuhu ta kuulus, likvideeriti.

Esimeses valitsuses, mis moodustati 9.septembril 1944.a., olid kommunistlikud ministrid vähemuses, neid oli kokku 4. Valitsusest võtsid osa ka kodanlikud elemendid. Bulgaaria uut riigiaparaati tuli täiustada, tuli täielikult välja juurida vanad bürokraatlikud valitsemisvormid-ja meetodid. Tuli isoleerida temasse pugenud vaenulikud elemendid, mis öönestasid uue võimu autoriteeti rahvahulkade ees. Riigiaparaadi uuendamine sai võimalikuks alles kestva võitlusprotsessi tulemusena. Vastavalt oma positsioonide kindlustamisele kõrvaldas proletariaat riigiaparaadist fašistid ja muud reaktsionäärid. Niivõrd kuis rahvademo-

---

[38] Черваков, Отечественный фронт...

kraatia tugevnes, nõrgenesid kodanluse positsioonid ja ta mõju elanikkonna üksikisikuile ja kihtidele nõrgenes. Riigiaparaat võis lakkamatult uuenduda tööliste hulgalise juurdetõmbamise teel. Võimas sõjaline, poliitiline ja majanduslik toetus, mida NSVL osutas Bulgaariale, andis töötavale rahvale võimaluse luua oma uus riigimasin palju soodsamas olukorras kui see toimus Nõukogudemaal, kellele kohe pärast tema tekkimist tungis kallale neliteist imperialistlikku riiki.

Enne kui minna Bulgaaria ühiskondliku elu ja riigiaparaadi edasise demokratiseerimise juurde tuleb vaadelda Isamaarinde demokraatliku valitsuse energilisi abinõusid, millised ta rakendas majandusliku laose likvideerimiseks ja laiade rahvahulkade olukorra parandamiseks.

Bulgaaria oli enne teist maailmasõda üks mahajäänumaid maid olnud Euroopas. Peamiseks rahvatulu allikaks oli väiketootlik põllumajandus primitiivse tehnikaga. Rasketööstus puudus. 1934.a. rahvaloenduse andmete kohaselt elas 78,6% kogu elanikkonnast külades ja tegeles põllumajandusega ning ainult 21,4% elas linnades.[39] Bulgaaria tööstuslikku arengut oli pidurdanud kõige enam majanduslikult tugevate Lääne-Euroopa maade: Saksamaa, Inglismaa ja Prantsusmaa koloniaalpoliitika. "Abistamise", "koostöö" ja vabakaubanduse sildi all lämmatasid nad süstemaatiliselt Bulgaaria rahvamajandust, muutes selle sõltuvaks

39 G. Konstantinov, Bulgaaria, lk. 39. Tallinn 1952.

imperialistlikest riikidest. Seda Bulgaaria niigi juba mahajäänud rahvamajandust röövisid hitlerlased okupatsiooni aastail ja laostasid ta täielikult. Saksa anastajad vedasid maalt välja põllumajanduse saadusi ja tööstuskaupu tasuta või väga madala hinna eest, kuid ei vedanud midagi sisse isegi ka vahetuskaubanduse näol mitte. Hitlerlik Saksamaa jäi selletõttu Bulgaariale 75 miljardi levi võlgu.[40]

Hitlerlased ei hoolitsenud põllumajanduse ega tööstuse edasiarengu eest. Põllumajanduslik inventar lagunes. Kariloomade röövtapmise ja väljaveo ning väetise puuduse tõttu põllumajandus laostus ja degradeerus. Ajavahemikul 1940-1944 langes peamiste teraviljade kultuuride tootmine 40,6% võrra.[41] Eriti kannatas karjakasvatus 1941-1944 aastate vältel.

Tooraine puudumise, masinate ja tagavaraosade vähenemise tõttu laostus tööstus. Paljud ettevõtted seisid. Tööpuudus kasvas. Käsitöölised laostusid. Raudteetransport oli hitlerlaste ja bulgaaria fašistide poolt viidud katastroofilisse seisukorda. See oli raske pärand, mis Isamaarinde valitsusel tuli likvideerida.

Pärast 9. septembrit 1944.a. võttis Isamaarinde valitsus kõige pealtenda kätte kõik endised riiklikud ettevõtted. Riiklik sektor suurenes tunduvalt sõjaroimareilt kon-

---

40 Т. Константинов, Bulgaaria, lk. 41.

41 И.Т. Бачев, Из истории болгарского фронта Бонапарте, lk. 17.

fiskeeritud ettevõtete arvel. Riik võttis enda kätte peaaegu kõik raudteed, kindlustusseltsid, posti, telegraafi, raadio, suurema osa elektrijaamu, kaevandusi ja rea ettevõtteid teistest tööstusharudest.[42] Riik võttis enda kätte samuti väliskaubanduse monopoli, tubaka ja veel mõnede teiste kaupade müügi ainuõiguse siseturul. Selline erakapitali ohjeldamine oli tähtsaks tingimuseks fašistide poolt paljaksriisutud rahvamajanduse laosega edukaks võitlemiseks. Erakapital jätkas küll ka edaspidi suurt osa mängimast rahvamajanduses, kuid ta allutati tunduval määral riigi ja tööliste kontrollile. 1944.a. seati Bulgaarias sisse tööliskontroll, mida teostati väga laialdaselt eraettevõttetes. Tehaste ametiühingud jälgisid, et eraettevõtjad ei saboteeriks tööstust, vastavad komiteed kontrollisid tooraine tarvitamist, hindade määramist ja toodangu kvaliteeti.

Suur tähtsus sõjajärgse Bulgaaria majanduslikule arenemisele oli kaubanduslikul kokkuleppel, mille Isamaarinde valitsus sõlmis Nõukogude Liiduga.[43] Kõige raskemal ajal sai Bulgaaria NSV Liidust rea hinnalisi kaupu ja tooraineid. Juba Isamaarinde esimesel aastal veeti Nõukogude Liidust Bulgaariasse 11000 tonni puuvilla, mis võimaldas lasta käiku tegevusetult seisnud tekstiiltööstused. Sisse veeti samuti 73 000 tonni metallitooteid ja metalli kõige vajalikumate põllumajanduslike riistade valmistami-

---

[42] Ф.Т.Konstantinov, Bulgaaria, lk. 42.

[43] sealsamas, lk. 41-42.

seks. NSV Liidust saabunud 120 000 tonni naftasaadusi võimaldas uuesti jätkata transpordi ja tööstuse tööd. Autotranspordi vajadusteks veeti sisse 53 000 komplekti autokumme. Riigi toidlustamiskorra parandamiseks andis NSV Liit Bulgaariale juba 1945.aastal 20 000 tonni nisu ja 30 000 tonni maisi. Samuti sai Bulgaaria Nõukogude Liidust 23 000 tonni kunstväetist, kemikaale, arstirohte ja teisi saadusi.

Suure Nõukogude Liidu omakasupüüdmatu, vennalik abi oli Bulgaariat ähvardava majandusliku katastroofi vältimise tähtsaimaks tingimuseks ja kogu rahvamajanduse taastamise baasiks.

Juba oma tegevuse esimesel aastal saavutas Isamaarinde valitsus tähelepanuväärset edu majanduse taaselustamisel ja edasiarendamisel. Tootmistaseme langus peatati, varem suletud tehased ja vabrikud hakkasid tööle täie koormatusega, tööpuudus likvideeriti. Juba 1945-1946 aastail viidi osaliselt lõpule rea uute ettevõttete ja raudteeliinide ehitamine. Alustati maa elektrifitseerimist. Püstitati ja monteeriti uusi elektrijaamu, mille tulemusena elektrienergia tootmine 1946.aasta lõpuks tõsteti 430 miljoni kilovatt tunnini, ületades 1939.a. toodangu 56% võrra.[44] Algas uute suurte hüdroelektrijaamade "Rositsa","Topolnitsa", "Tasboas","Studena" ja"Kopornitsa" ehitamine. Tarvitusele võetud abinõude tulemusena ületas maa tööstus-

---

[44] T. Konstantinov, Bulgaaria, lk. 43.

toodang juba 1946.a. lõpuks sõjaeelse taseme, ning ületas sõjaeelse 1939.a. keskmise kuutaseme 15,2% võrra .[45] Sellega loodi alused Bulgaaria rahvamajanduse edasisteks edusammudeks, eriti tööstuse ja pankade natsionaliseerimiseks ning rahvamajanduse kiireks tõusuks riikliku plaani alusel.

Kui vaadelda nüüd edasi edusamme ühiskondlik-poliitilisel alal siis tähtsaks sammuks Bulgaaria demokraatlikul arenemise teel olid esimesed vabad valimised. Valimised toimusid reaktsiooniliste kodanlike elementide vastupanu olukorras. Bulgaaria Põllutöö-Rahvaliidu ja sotsiaal-demokraatliku partei parempoolsed rühmitused moodustasid 1945.a. kodanliku Petkov-Lultševi opositsioonilise bloki .[46] See oli üks kurjemaid rahvavastaseid opositsioone, ameerika imperialistide otsene agentuur. Nad laimasid Isamaarinnet ja esmajärjekorras Bulgaaria Kommunistlikku Parteid, ning takistasid uue Rahvakogu valimisi. Uue Rahvakogu valimised olid määratud 26.augustile 1945.a., kuid sisereaktsiooni sabotaaži, mida tekitas see Petkov-Lultševi blokk ja Inglismaa ning Ameerika Ühendriikide vahelesegamise tõttu lükati valimised edasi 18.novembrile 1945.[47] Pärast seda tekkis sellel opositsioonilisel rühmitusel lootus ameerika-inglise interventsiooni võimalusele. 18. novembri 1945.a. valimisi kutsusid nad boikoteerima. Kuid valimised toimusid siiski ja Isamaarinne sai neil täieli-

---

45 T.Konstantinov, Bulgaaria, lk. 43.

46 В. Тяхомиров, Социалистическое переустройство сельского хозяйства Болгарии, lk. 54. Москва 1951.

47 Valgamaa.

ku võidu. Hääletamisest võttis osa 86% valijaist, ning 88,18% kõigist häältest sai Isamaarinne.

Rahvakogu alustas kohe ulatuslikku seadusandlikku tegevust. Võttis vastu rea tähtsaid seadusi spekulatsiooni teel ja ebaseaduslike abinõudega saadud varanduste konfiskeerimise kohta, progressiivse tulumaksu kohta. 1946.a. märtsis kinnitas Rahvakogu agraarreformi seaduse põhimõttel, et maa kuulub sellele, kes seda harib[48]. Põllumajandusliku maaomandi suurus seaduse järgi ei või ületada 20 ha ja 30 ha Lõuna-Dobrudža neljas väheviljakandvas rajoonis. Võõrandatud maa ülejäägid majapidamistelt, mis ületasid suuruselt lubatud maksimumi läksid maatutele ja vähese maaga talupoegadele ning riiklikku maafondi. Konfiskeerimisele kuulusid esmajärjekorras söjakurjategijate ja okupantidega koostöötanute maad, sõltumata maaomandi suurusest. Konfiskeerimisele kuulusid samuti nende maad, kel seda oli üle 5 ha ja ise ei harinud oma maad. Riiklikku maafondi läksid koolide maafondid, metsaalad, kloostrite ja kirikute maad. Agraarreformi tulemusena said 129 000 maatut ja vähese maaga talupoega 150 000 ha maad. Teatud osa jäi riigile ja osa anti põllumajanduslikele kooperatiivsetele majapidamistele.[49] Maad said talupojad alandatud hindade alusel. Seda maad ei võinud nad müüa 10 aasta jooksul. Kehtestatud maareformi seadus fikseeris kahte tüüpi maaharimismajandeid: era- ja kooperatiivseid. Viimaste ellukutsumise

---

48 Тихомиров, lk. 61.

49 В. Забадский, Успехи болгарского народа в строительстве основ социализма, lk. 8. Москва 1951.

kohta anti seadus juba 1945.a. ~~aprillis~~ ja kinnitati Suure Rahvuskogu poolt 1945.a. aprillis. Kommunistliku partei initsiatiivil oli töörahva kooperatiivseid maaharimismajandeid sel ajal juba 200. Nende moodustamine toimus täieliku vabatahtlikkuse alusel. Esialgu olid need maaharimiskooperatiivide lihtsamad vormid. Neisse astunud talupojad säilitasid eraomandi öiguse maale. Nad harisid seda ühiselt ja jagasid tulu: 60% tööpäevade arvel, 30% majapidamisse antud maa arvel ja 10% jäi jagamatusse fondi.[50] Maa eraomandi ning rendi olemasolu, mis ei tulnud tööst saadava tulu alusel, oli kooperatiivse maaharimismajandi põhiline pahe. Hoolimata neist puudustest näitasid need kollektiivmajapidamised eeliseid individuaalmajapidamistega vörreldes. Bulgaaria talupojad, veendunud kogemuste põhjal suurte kooperatiivmajapidamiste paremustes, astuvad meelsasti nende liikmeteks.

Agraarreformi teostamisel said kooperatiivsete maaharimismajandite liikmed maad esmajärjekorras. Maamaks oli neil poole väiksem kui üksiktalupidajal. Eramaapidajad said agraarreformi korras maksimaalse suurusega 5 ha ja Löuna-Dobrudžas 8 ha maad. Paljulapselised perekonnad said kolmanda ja iga järgneva lapse arvel 1 ha maad üle normi. Väikekäsitöölised ja teenistujad said maad 50% talupoegadele ettenähtud normist.

Maareform teostati rahvahulkade endi aktiivsel osavötul. 5-liikmelises maareformi komisjonis oli 3 talupoega. Maa-

50. Б. Т. Константинов, Народная республика Болгария на пути к социализму, вк. 23. Москва 1949.

reformi teostamine kohapeal oli usaldatud töötava talurahva valitud esindajate hoolde. Maareformi läbiviimine toimus teravas klassivõitluse olukorras. Seaduseprojekt oli arutusele võetud juba 1945.a. märtsis. Kodanluse vastupanu tõttu venitati selle arutamist kuus kuud. Oma rahvavaenulikku tegevust arendas siin jällegi Nikola Petkov. Pidevalt astus ta ajalehes maareformi seaduseprojekti vastu. Projekti vastu astusid samuti tagasi kodanlike fraktsioonide ajalehed, nimetades projekti absurdsuseks. Kõik nad nõudsid võõrandatud maa eest tasumist turuhindade alusel. Tegid ettepanekuid suurendada võõrandamata maa miinimumi suurmaapidajatel ja isikutel kes ei tegele oma maa harimisega. Pärast seaduse kinnitamist püüdis kodanlus koos kulaklusega reformi läbiviimist igati takistada. Tööliste ja talupoegade toetusel ületas Bulgaaria Kommunistlik Partei reformi läbiviimisel kodanluse ja kulakluse vastupanu. Agraarreformi tulemusena osteti välja 50 000 ha maad 3 100-lt eramaavaldajalt. 1 900-lt mitmesuguselt ühiskondlikult organisatsioonilt läks 180 000 ha maad riiklikku maafondi .[51]

Ülemääraste maade äravõtmine ei toimunud korraga. Paljudel suurmaapidajatel õnnestus oma maa valdust vähendada enne agraarreformi fiktiivse jaotamise ja mõnel muul teel. 1946-1947 aastail tuli ilmsiks rida kulaklikke majapidamisi, kes valdasid maad enam kui 20 ha.

Kommunistlik partei tõhutas maareformi mittetäielikku

---

[51] Тихомиров, lk. 63.

iseloomu. Maareform ei suutnud ~~siiski~~ lahendada põllumajanduse edasise arengu probleeme. Olukorda võis lahendada ainult rahvademokraatliku korra edasine areng, maa kooperreerimine ja põllumajanduse mehhaniseerimine. Samuti oli vajalik tõsta agrotehniliste teadmiste taset maal. Teostatud maareform oli seetõttu ainult üheks oluliseks osaks abinõude kompleksis, mis rakendati põllumajanduse arengus.

Maareformi teostamisel oli progressiivne tähtsus. Ta likvideeris suurmaaomandi ja õõnestas kulakluse kui bulgaaria reaktsiooni sotsiaalse toe positsioone maal.

Maareform kindlustas kommunistliku partei positsioone külas ja tugevdas töölisklassi liitu töötavate talupoegade laiade massidega.

Peale maareformi seaduse elluviimist 1946.a. kerkis Rahvakogu ette tähtsama küsimusena Bulgaaria konstitutsiooni ja riigikorra küsimus. Bulgaariat nimetati pärast fašistliku reziimi kukutamist formaalselt ikka veel konstitutsioonniliseks monarhiaks. Hoolimata opositsiooni ägedast vastupanust, kes kogu sise-ja välisreaktsiooni toetusel püüdis kaitsta vana monarhistlikku korda ,võttis Rahvakogu Georgi Dimitrovi ettepanekul vastu seaduse üldrahvaliku referendumi teostamiseks. Referendum pidi otsustama monarhia likvideerimise ja Bulgaaria rahvavabariigiks kuulutamise küsimuse.

Referendum toimus 8.septembril 1946.aastal .[52] Hoolimata reaktsiooni salasepitsustest hääletas 92,7% kõigist hääle-

---

52 А. Смеконьянов, В новой Болгарии, lk. 27-28. Москва 1951.

tamisest osavötnuist rahvavabariigi poolt ja ainult 4,24% monarhia poolt, 3% jäi erapooletuks. Aastaid kestnud bulgaaria rahva võitlus vihatud monarhia vastu löppes hiilgava võiduga. 15.septembril 1946.aastal kuulutati Bulgaaria ametlikult rahvavabariigiks.

Nüüd tuli lahendamisele konstitutsiooni küsimus. Vana konstitutsiooni kohaselt võis iga muudatuse konstitutsioonis läbi viia ainult Suur Rahvakogu, mis valiti otseselt rahva poolt ja kaks korda suurema saadikute arvuga kui harilik rahvakogu. Suure Rahvakogu valimised toimusid eriseaduse alusel.[53]

Suure Rahvakogu valimised toimusid ägeda klassivöitluse olukorras. Reaktsioon, saanud kaotuse osaliseks referendumil, püüdis igati nurja ajada valimisi. Valimised ise toimusid 27.oktoobril 1946.aastal ja töid uue võidu demokraatia jöududele, kelle eesotsas seisis kommunistlik partei. Isamaarinne sai 366 kohta ehk 78,3% Suure Rahvakogu koosseisust, neist kommunistid 276 kohta ehk peaaegu 60% Suure Rahvakogu koosseisust. Üldrahvaliku salajase hääletamise teel avaldas bulgaaria rahvas täit usaldust kommunistlikule parteile. Kommunistid said öiguse uue valitsuse moodustamiseks. Suure Rahvakogu saadikud valisid üksmeelselt Bulgaaria vabariikliku esimese valitsuse peaministriks Georgi Dimitrovi.

Suur Rahvuskogu vaatas läbi ja võttis vastu rea tähtsaid seadusi: tööstuse ja pankade natsionaliseerimise koh-

---

53 Стекольников, lk. 28

ta;nende isikute töömobilisatsiooni kohta, kes ei tegele ühiskondlikult kasuliku tööga; riigi rahvamajanduse kahe aasta plaani kohta ja rea teisi seadusi.

Äge võitlus toimus uue konstitutsiooni väljatöötamise ümber. Uue konstitutsiooni projekt töötati välja kommunistliku partei initsiatiivil. Projekt avaldati trükis üldrahvalikuks arutamiseks. Reaktsioonilised elemendid esitasid oma projekti. Kuid rahvas sai aru opositsiooniliste rühmituste projekti rahvavastasest olemusest ja kiitis ~~sid~~ heaks Isamaarinde konstitutsiooniprojekti. Pärast seda vaadati konstitutsiooniprojekt ka Suure Rahvuskogu poolt läbi ja kinnitati 4.detsembril 1947.aastal.

"Löplikult vastuvõetud Bulgaaria Rahvavabariigi Konstitutsioon", ütleb G.M.Dimitrov,"rajab meie rahvavõimu alused. See suurepärane konstitutsioon on kirjutatud meie kangelasliku ja vabadustarmastava rahva verega, mis valatud tema poolt palju aastaseis võitlusis monarhistlik-fašistliku ja kodanluse türannia vastu... Uus konstitutsioon kinnitab rahvademokraatia printsiibid ja puhastab tee meie maa ühiskondlikuks arenguks, mis viib kapitalistliku ekspluataatorliku süsteemi kõikide jäänuste löplikule hävitamisele s.o. inimese eksplaateerimise inimese poolt täielikule likvideerimisele"[54]. Bulgaaria Rahvavabariigi Konstitutsioon on uut tüüpe konstitutsioon, mis Stalinliku Konstitutsiooni kõrval on töeliselt demokraatlik põhiseadus

---

54 Стекольников, lk. 28.

konstitutsioonide ajaloos. Konstitutsiooni esimese peatüki esimene paragrahv kinnitab, et Bulgaaria on Rahvavabariik .[55]

Uue konstitutsiooni kohaselt kogu võim Bulgaaria Rahvavabariigis kuulub rahvale ja teostatakse rahva poolt valitud esindusorganite kaudu üldise,võrdse ja otsese valimisõiguse alusel, salajase hääletamise teel .[56]Valida ja valitud olla võivad kõik rahvavabariigi kodanikud, kes on saanud 18-ne aastaseks, sõltumata soost, rassilisest kuuluvusest, usutunnistusest,haridusest, tegevusalast ja varanduslikust seisust, väljaarvatud isikud kes kohtuotsuse põhjal on kaotanud kodaniku- ja poliitilised õigused. Konstitutsioon määrab ja kinnitab riigi uue ühiskondlik-majandusliku korralduse põhimised printsiibid. Tootmisvahendid Bulgaaria Rahvavabariigis kuuluvad riigile (kogu rahva vara),kooperatiividele ja füüsilistele või juriidilistele isikutele .[57]Kogu rahva vara on riigi peatugi rahvamajanduse arendamisel ja kuulub erilise kaitse alla. Suurkapitalistliku eraomandi olemasolu, kapitalistlikud monopolid konstitutsioon keelab. Eraomand on lubatud ainult teatud piirides. Töö loetakse Bulgaaria Rahvavabariigis iga töövõimelise kodaniku põhiliseks kohustuseks ja auasjaks.Iga kodanik töötab oma jõu ja võimete kohaselt.

Eripeatükk on pühendatud kodanike õigustele ja kohus-

---

55 Конституция и основные законодательные акты Народной республики Болгарии, lk. 25. Moskva 1952

56 sealsamas.

57 sealsamas.

tustele. Kodanikele antakse ja tagatakse kõige laialatuslikumad, demokraatlikud õigused: õigus tööle, puhkusele, haridusele, kindlustusele nii vanaduses kui ka haiguse korral.[58] Kõigile kodanikele kindlustatakse vabadus ja korteripuutumatus. Samuti tagatakse kodanikele trüki-, sõna-, koosoleku- jne. vabadused. Konstitutsioon näeb kodanikel ette ka rea austavaid kohustusi. Kodumaa kaitsmine on iga kodaniku kõrgeim kohus ja auasi. Kodumaa reetmine on kõige raskem kuritegu rahva ees ja seda karistatakse seaduse täie rangusega.

Konstitutsioon määrab kindlaks riigivõimu organite demokraatliku süsteemi. Vabariigi kõrgemaks riigivõimu ja ainukeseks seaduseandlikuks organiks on Rahvakogu . Tema sessioonide vaheajal on riigivõimu kõrgemaks organiks Rahvakogu Presiidium. Rahvakogu valitakse neljaks aastaks ja ta koosneb saadikuist, kes valitud normi järgi: üks saadik 30 000 elaniku kohta.

Riigivõimu kõrgeim täidesaatev ja korraldav organ on valitsus - Ministrite Nõukogu. Kohalikeks riigivõimuorganeiks on kolmeks aastaks valitud rahvanõukogud.

Bulgaaria Rahvavabariigi konstitutsioon väljendab sügavaid muutusi, mis toimusid sotsiaal-poliitilisel ja majanduslikul alal fašismi kukutamise ja rahvavõimu kinnitamise tulemusena. Demokraatlike ümberkujunduste tulemusena

---

58 Конституция ... lk. 39 - 40.

on Bulgaarias likvideeritud vana reaktsiooniline režiim, on loodud uus riigitüüp - Rahvavabariik, kus võim kuulub rahvale, suurtööstus, transport ja pangad kuuluvad riigile ja juhtivaks jõuks on elanikkonna töötavate klasside blokk töölisklassiga eesotsas. Bulgaaria vabanes imperialistlikust ikkest ja asus sotsialistliku arenemise teele. Georgi Dimitrov köneldes uuest riigitüübist Bulgaarias nimetab seda rahvademokraatlikuks riigiks, mida iseloomustavad järgmised tähtsamad jooned:[59]

1. Rahvademokraatlik riik kujutab endast töötava rahva - rahva enamiku võimu, kus töölisklassil kui kaasaegse ühiskonna kõige eesrindlikumal klassil on juhtiv osa riigis ja ühiskondlikus elus. Selle tulemusena muutub riik, mida ekspluateeritavad klassid seni kasutasid töötava rahva rõhumise vahendina , töötava rahva võitlusrelvaks ekspluataatorlike elementide vastu, igasuguste katsete ja tendentside vastu, mis on suunatud kapitalistliku korra ja kodanluse ülivõimu uuesti jaluleseadmiseks.

2. Rahvademokraatlik riik on üleminekuajajärgu riik, loodud selleks. et kindlustada maa arenemist teel sotsialismile. See tähendab, et kuigi on kukutatud kapitalistide ja suurmaaomanike võim ja nende klasside varandus on saanud rahva omanduseks, ei ole kapitalismi majanduslikud juured veel likvideeritud, kapitalistlikud elemendid püsivad veel ja töstavad pead püüdes uuesti jalule seada kapitalistlikku korda. Seepärast on edasiliikumine sotsialismile võimalik ainult leppimatu klassivõitluse tingimusel kapitalistlike elemen-

---

59 "Rahva Hääl", Nr. 303; 23.detsembril 1948.a.
Dimitrovi kõne,

tide vastu, nende täielikuks likvideerimiseks.

Ainult sotsialismiteel kindlalt edasi liikudes võib rahvademokraatlik riik täita oma ajaloolise kutsumuse. Kui rahvademokraatia lakkaks võitlemast ekspluataatorlike klassideg vastu, lakkaks kapitalistlike elementide välja juurimist, siis saaksid nad vältimatult ülekaalu ja mitte ainult öönestaksid rahvademokraatia aluseid, vaid viiksid ta hukkumiseni.

3. Rahvademokraatlik riik luuakse ja areneb koostöös ja söpruses Nöukogude Liiduga - sotsialismimaaga.

4. Rahvademokraatlik riik kuulub demokraatlikku imperialismivastasesse leeri.

4.detsembril 1947.a. vastuvöetud konstitutsiooni järgi kuuluvad põhilised tootmisvahendid riigile. Ka rahvale sai selgeks, et erakapital takistab riigi rahvamajanduse arendamist.[60] Üha teravneva klassivöitluse tingimustes asusid ettevötjad sabotaaži teele ja takistasid igati tööstuse arendamist oma ettevöttetes. Töölised esinesid tootmise arendamise initsiaatoritena, ettevötjad takistasid igasugust algatusvöimet. Tööliskomiteed sundisid omanikke toodangut suurendama, viimased tegid aga köik, et seda vähendada. Tööstuse edasiarendamise huvid nöudsid tööstuse natsionaliseerimise viivitamatut läbiviimist.

24. detsembril 1947.aastal vöttis Suur Rahvuskogu vastu era tööstusettevötete ja kaevanduste natsionaliseerimise seaduse.[60] Seadus jöustus kohe pärast tema vastuvötmist Suu-

---

60 Б. Т. Константинов, Строительство основ социализма в Болгарии, Ук. 9. Москва 1952.

re Rahvuskogu poolt. Selleks volitatud isikud võtsid natsionaliseerimisele kuuluvad ettevõtted üle ilma tootmist katkestamata. Seaduse alusel natsionaliseeriti suur, kesk ja osa väiketööstuslikke ettevõtteid, kokku üle 6 000. Enne natsionaliseerimist oli riigi käes 6% tööstusettevõtteist, kooperatiivide käes 10% ja erakapitalistlikke ettevõtteid 68%.[61] "Tööstuse natsionaliseerimine", köneles Georgi Dimitrov Bulgaaria Kommunistliku Partei 5.kongressil, " on tähtsaim revolutsiooniline abinõu majanduses,see kindlustas lõplikult Bulgaaria plaanipärase arenemise teel sotsialismile."[62].

Natsionaliseerimise tulemusena muutus tööstus rahvademokraatliku riigi kindlaks majanduslikuks baasiks, Seoses natsionaliseerimisega viidi läbi suur töö tööstuse rekonstrueerimise, ühetaoliste ja ühealaste tööstusettevõtete liitmise ja tehnoloogilise protsessi ratsionaliseerimise alal. Pärast tööstuse natsionaliseerimist kasvas tunduvalt töölisklassi tööaktiivsus. Vabanenud ekspluateerimisest, hakkasid töölised töötama paremini. Iga päevaga kasvab ja e laieneb riigis sotsialistlik võistlus, suureneb ratsionaliseerimis ettepanekute hulk, kasvavad kõrge kvalifikatsiooniga tööliste kaadrid, insener-tehnilise personali ja ettevõtete juhtivad kaadrid. Tunduvalt paranes töötava rahva materiaalne olukord.

Dimitrovi kõne,
62 "Rahva Hääl" nr. 303; 23.detsembril 1948.
61 Б.Т. Константинов. Болгария на пути к социализму, вк. 117.

Tööstuse natsionaliseerimine ja selle rekonstrueerimine löid tingimused rahvamajanduse planeerimiseks, tööstusliku toodangu edaspidiseks kasvuks, töötootlikkuse töusuks omahinna alandamiseks, kokkuhoiuks ja sotsialistlikuks akumulatsiooniks, mis on vajalik rahvamajanduse edasiseks arenguks ja maa industraliseerimiseks.

Tööstuse ja kaevanduste natsionaliseerimise järele vöttis Suur Rahvuskogu majanduslike ja poliitiliste edusammude baasil 26.detsembril 1947.a. vastu seaduse pankade natsionaliseerimise ja reorganiseerimise kohta.[63] Selle seaduse järgi natsionaliseeriti köik era aktsiapangad ja liideti Bulgaaria Rahvapangaga. Bulgaaria vana pangasüsteem koosnes suurtest era aktsionär- ja kommertspankadest.1947. aasta löpuks enne natsionaliseerimist oli Bulgaarias 627 panka, millede hulgas oli Bulgaaria Rahvapanga 98 filiaali, 175 pöllumeeste ja kooperatiivpanga filiaali ning 33 Bulgaaria krediitpanga filiaali.[64] Pärast maa vabastamist fašistliku režiimi alt, muutus maa finantssüsteem oluliselt. Pankade tegevus oli suunatud rahvamajanduse taastamisele ja ümberkorraldamisele töötajate huvides. Kuid olemasolev krediidisüsteem ei kindlustanud köigi sisemiste resursside paigutamist rahvamajandusse, ei tömmanud elanikkonna vabu resursse rahvamajandusse. Köik 627 panka asusid viieskümnes asustatud punktis.[65] Valitses ebaterve konkurents erinevate

---

63 Б.Ш. Константинов, Народная Республика Болгария на пути к социализму, lk. 21.

64 Европейские страны народной демократии по пути к социализму, lk. 187. Москва 1951

65 halsamas

Tartu Ülikooli Raamatukogu
ARHIIVKOGU

pangaasutiste vahel. Erapankade ja erakapitali olemasolu neis tekitas krediidisüsteemis stiihiat, anarhiat.

26.detsembril 1947.a. vastuvõetud seadus pankade kohta kuulutas pangad natsionaliseerituks ja kõrvaldas olemasolevad puudused krediidisüsteemis. Pangaasjandus sai riigi monopoliks.

Teostatud suurtest muudatustest majanduslikus, ühiskondlikus ja poliitilises elus tulenesid rahvademokraatliku riigi funktsioonid. Rahvademokraatliku riigi esimeseks funktsiooniks on kukutatud klasside vastupanu mahasurumine siseriigis. Pärast tööstuse natsionaliseerimist, agraar- ja teiste reformide teostamist ei pannud ekspluataatorlikud klassid relvi käest, vaid peavad kõige mitmekesistemates vormides võitlust rahvademokraatia kukutamiseks ja kodanliku riigikorra taastamiseks. Kodanlike parteide esindajad püüdsid igati nurja ajada rahvahulkade elulistele huvidele vajalikke ümberkujundusi. Nii näiteks kodanluse poliitiline organisatsioon ja ta peamees Nikola Petkov olid kogu aeg haudunud rahvademokraatliku korra likvideerimist kontrrevolutsioonilise relvastatud pöörde kaudu, ameerika imperialistide toetusel. 1947.a. lõpuks likvideeriti see viimane kodanluse reaktsiooniline organisatsioon. Anglo-ameeriklaste katse vahele segada Bulgaaria sisemistesse asjadesse oma agentuuri kaitseks, kukkus läbi. Töötajad kommunistliku partei juhtimisel hävitasid nende agentuuri. Purustav löök anti ka parempoolsete sotsiaal-demokraatide Lultševi-Pastuhhovi reaktsioonilisele opositsioonile.

Rahvademokraatliku riigi teiseks funktsiooniks on maa kaitsmine imperialistlike riikide kallaletungi eest. Kahe leeri - rahu - ja progressileeri, mille eesotsas on Nõukogude Liit, ja uue imperialistliku sõja ettevalmistamise leeri, mille eesotsas on inglise-ameerika imperialism - vahelise terava võitluse olukorras tugevdavad rahvademokraatlikud riigid kõigiti oma majanduslikku ja sõjalist võimsust selleks, et suuta kaitsta oma sõltumatust, suveräänsust ja vabadust.

Kolmas funktsioon on rahvademokraatliku riigi organite majanduslik-organisatoorne ja kultuurilis-kasvatuslik töö. Maa eraomanduse olemasolu ja erakapitalistide teatud osa rahvamajanduses muidugi piiravad mõningal määral riigi organisatsioonilis-majanduslikku ja kultuurilis-kasvatuslikku funktsiooni. Kuid sotsialistlike elementide tugevnemisega rahvamajanduses muutub see funktsioon üha avaramaks ja omandab vajalikud tingimused üha ulatuslikumaks arenemiseks.

Rahvademokraatliku Bulgaaria esimese arenguetapi ülesanded olid täidetud. Agraarreformi tulemusena oli kehvtalurahvas maad saanud ja keskmike tasemeni tõusnud. Neile oli igakülgset abi osutatud. Konfiskeeritud maa oli rahvademokraatliku riigi kätte läinud ,muutudes üldravaliku sotsialistlikuks omandiks. Sellel maal loodi riiklikud majapidamised, mis täitsid samasuguse sotsialistliku majandi osa, kui sovhoosid Nõukogude Liidus. Need ettevõtted näitavad suurmajapidamise paremusi ja on eeskujuks kooperatiivsetele

majapidamistele. Riiklike ettevõtete arvel loodi põllumajanduses sotsialistlik sektor. Tööstuse natsionaliseerimisega oli suur-, kesk- ja osa väiketööstuslikke ettevõtteid riigi kätte läinud, olid muutunud sotsialistlikku tüüpi ettevõteteks. Nad mängisid juhtivat osa rahvamajanduses. Nende ettevõtete arvel loodi rahvamajanduses sotsialistlik sektor. Pangasüsteemi reorganiseerimisega võidi reguleerida plaanipärast kapitalimahutust rahvamajandusse. Uue konstitutsiooni vastuvõtmisega oli lõpule jõudnud suur etapp bulgaaria rahva võitluses rahvademokraatliku korra aluste kindlustamise eest.

Oma sisult olid need üritused täitsid sotsialistliku revolutsiooni ülesandeid. Rahvademokraatliku revolutsiooni ülekasvamine sotsialistlikuks revolutsiooniks oli kindlustatud proletariaadi hegemooniaga, liidus töötava talurahvaga, juhitud ja suunatud kommunistliku partei poolt.

1947.a. lõpuks osutusid reaktsiooni põhilised jõud Bulgaarias purustatuks. Vaenulikud kodanlikud fraktsioonid üksteise järele paljastati töötajate ees ja kõrvaldati võimult. Kindlustus proletariaadi täielik võim liidus töötava talurahvaga. Kommunistliku partei juhtiv osa sai üldtunnustatuks. Seega olid loodud kõik eeldused rahvademokraatliku Bulgaaria üleminekuks sotsialismi ülesehitamise teele.

III

VÕITLUS RAHVADEMOKRAATLIKU KORRA KINDLUSTAMISE EEST BULGAARIAS.

Tööstuse ja pankade natsionaliseerimisega, riigireeturite ja sõjaroimarite varanduste konfiskeerimisega olid majanduslikud komandopositsioonid riigi kätte läinud. Teostatud ümberkorralduste tulemusena asus rahvademokraatlik Bulgaaria sotsialismi teele, kapitalismilt sotsialismile ülemineku perioodi. Sotsialismi vundamendi ülesehitamisele üleminek avab rahvademokraatliku Bulgaaria arengu teise etapi. Proletariaadi diktatuur sel perioodil kindlustus. Bulgaaria, asunud sotsialismile viivale teele, ei saa üles ehitada sotsialismi ilma proletariaadi diktatuurita.

"Proletariaadi diktatuur", ütles seltsimees Stalin, "on proletaarse revolutsiooni tööriist, tema organ, tema tähtsaim tugipunkt mis on ellu kutsutud selleks, et esiteks, maha suruda kukutatud ekspluataatorite vastupanu, teiseks, et proletaarne revolutsioon löpuni viia, et viia revolutsioon sotsialismi täieliku võiduni. Kodanlust võita ja tema võimu kukutada võib revolutsioon ka ilma proletariaadi

diktatuurita. Kuid kodanluse vastupanu mahasurumiseks, võidu säilitamiseks ja edasiminekuks sotsialismi lõpliku võiduni pole revolutsioon enam võimeline, kui ta teataval oma arenemise astmel ei loo oma põhitoena spetsiaalset organit proletaarse diktatuuri näol"[66].

Märkides proletariaadi diktatuuri iseloomulikke jooni, osutas J.V.Stalin selle kolmele põhiküljele:

" 1) Proletariaadi võimu kasutamine ekspluataatorite mahasurumiseks, riigi kaitsmiseks, sidemete kövendamiseks teiste maade proletaarlastega, revolutsiooni arendamiseks ja võiduks kõigis maades.

2) Proletariaadi võimu kasutamine töötavate ja ekspluateeritavate hulkade lõplikuks lahutamiseks kodanlusest selleks, et kövendada proletariaadi liitu nende hulkadega, mende hulkade sotsialistlikku ülesehitustöösse lülitamiseks, nende hulkade riiklikuks juhtimiseks proletariaadi poolt.

3) Proletariaadi võimu kasutamine sotsialismi organiseerimiseks, klasside hävitamiseks, üleminekuks klassideta ühiskonnale, sotsialistlikule ühiskonnale"[67].

Stalinlik õpetus proletariaadi diktatuurist ja ta kolmest küljest kehastub rahvademokraatlikus Bulgaarias. Rahvademokraatlik riik kasutab võimu ekspluataatorite mahasurumiseks ja rahvademokraatliku reziimi tugevdamiseks.

---

[66] J.V.Stalin, Teosed, 6.kd.,lk. 107.
[67] J.V.Stalin, Teosed, 8.kd.,lk. 29-30.

Sisemised kontrrevolutsioonilised elemendid ja imperialistlikud välisjõud peavad vandenõude ja spionaaži teel ägetat võitlust varem kehtinud ekspluataatorliku režiimi taastamiseks. Seda tõendavad kujukalt Nikola Petkovi ja Lultševi taoliste ameerika imperialistide agentuuri olemasolu Bulgaarias, kontrrevolutsiooniliste jõudude toetusel. V.I.Lenin näitas, et üleminek kapitalismilt kommunismile on terve ajalooline epohh, ja niikaua kui see pole lõppenud, jääb ekspluataatoritele paratamatult lootus restauratsiooniks ja see lootus muutub restauratsiooni katseteks. Pärast esimest tõsist lüüasaamist kukutatud ekspluataatorid " ... sööstavad kümnekordistatud energiaga , pöörase kirega, sajakordselt kasvanud vihkamisega võitlusse kaotatud "paradiisi" tagasivõitmise eest ... "[68]

Proletariaadi diktatuuri teist külge viiakse samuti edukalt ellu: kommunistlik partei võitleb pidevalt töötajate ja ekspluateeritavate rahvahulkade lõpliku eemaldumise eest kodanlusest, proletariaadi ja töötava rahva hulkade liidu tugevdamise eest, rahvahulkade kaasatõmbamise eest sotsialistlikule ülesehitustööle, proletariaadi poolt teostava rahvahulkade juhtimise tugevdamise eest.

Proletariaadi diktatuuri kolmandaks küljeks on võitlus sotsialistliku ühiskonna ehitamise eest, klasside hävitamise ja inimese ekspluateerimise inimese poolt kaotamise

---

[68] V.I.Lenin, Valitud Teosed II kd., lk. 303.

eest. See võitlus on kommunistliku partei, rahvaesindusorganite ja valitsuse tegevuse aluseks ja eesmärgiks.

Seltsimees Stalin õpetas, et " proletariaadi diktatuur on kõigi nende kolme külje ühendus. Ühtki neist külgedest ei või esile tõsta kui proletariaadi diktatuuri ainsat iseloomulikku tunnust ja, vastupidi, piisab üheainsagi puudumisest neist tunnustustest, et proletariaadi diktatuur lakkaks olemast diktatuur kapitalistliku ümbruskonna olukorras. Seepärast, tekitamata proletariaadi diktatuuri mõiste moonutamise ohtu, ei või ühtki neist kolmest küljest välja jätta. Ainult kõik need kolm külge koos annavad meile täieliku ja tervikliku proletariaadi diktatuuri mõiste."[69].

Rahvademokraatia režiim Bulgaarias nagu näitas ka G.Dimitrov täidab proletariaadi diktatuuri funktsioone.

"Kehastades töötajate ülemvõimu töölisklassi juhtimisel," rääkis G.Dimitrov,"saab rahvademokraatia režiim antud ajaloolises olukorras nagu kogemused on juba näidanud, edukalt täita proletariaadi diktatuuri funktsioone kapitalistlike elementide likvideerimiseks ja sotsialistliku majanduse organiseerimiseks, ning peabki seda tegema. Ta suudab murda kukutatud kapitalistide ja suurmaaomanike vastupanu, maha suruda ja likvideerida nende katsed kapitali võimu taastamiseks. Ta suudab organiseerida tööstuse ülesehitamist ühiskondliku omanduse ja plaanimajanduse alusel. Samuti on rahvademokraatia režiim võimeline võitma linna väikekodanluse

---

[69] J.V.Stalin, Teosed, 8. kd., lk. 30.

ja keskmiktalurahva köikuvust, võitma kapitalistlikke elemente maal ja koondama töörahva põhihulki töölisklassi ümber otsustavale võitlusele ülemineku eest sotsialismile.

Selle joone teostamisel, mille eesmärgiks on kapitalistlike elementide väljasurumine rahvamajandusest, ei jää rahvademokraatia režiim kahtlemata muutmatuks. Tuleb pidevalt tugevdada töölisklassi juhtivaid positsioone köigil riikliku ja ühiskondliku elu aladel, tuleb ka maal ühendada köik elemendid, kes võivad saada töölisklassi kindlaiks liitlasteks kulakute ja nende käsilaste vastu peeteva võitluse teravnemise perioodil. Tuleb tugevdada ja parandada rahvademokraatia režiimi kui vahendit võitluses klassivaenlaste tegevusvabaduse piiramise ja likvideerimise eest"[70].

Oma klassiolemuselt ei ole rahvademokraatlik Bulgaaria seega midagi muud kui proletariaadi diktatuur.

Kui nüüd vaadelda selle riigi poliitilist vormi või seal olemasolevat proletariaadi diktatuuri vormi küsimust, siis "Marx ei sidunud endal - ega sotsialistliku revolutsiooni tulevastel tegelastel - käsi riigipöörde vormide, meetodite ja viiside suhtes, möistes väga hästi, kui suur hulk uusi probleeme siis esile kerkib, kuidas riigipöörde käigus muutub kogu olukord, kui tihti

---

[70] Dimitrovi kõne, "Rahva Hääl", nr. 303 ; 23.detsembril 1948.

ja tugevasti ta muutub riigipöörde käigus "[1].

V.I.Lenin ja J.V.Stalin arendasid marksistlikku õpetust riigist ja proletariaadi diktatuurist. Uurides XIX sajandi lõpu ja XX sajandi alguse revolutsioonilise liikumise, eriti Venemaa revolutsioonilise liikumise ülirikkaid kogemusi, avastasid, arendasid ja teostasid praktikas töölisklassi revolutsioonilise võitluse ja võiduka proletaarse revolutsiooni käigus - proletariaadi diktatuuri nõukogude vormi - töölisklassi poliitilise võimu kõrgema, kõige enam vastuvõetava vormi. Venemaal läks võim nõukogude kätte relvastatud ülestõusu tulemusena. Noor Nõukogude riik pidi ägedat võitlust pidama seesmise ja välise reaktsiooni vastu. Sellistes tingimustes proletariaadi diktatuuri nõukogude vorm osutus ainukesena vastuvõetavaks, kuivõrd ta andis võimaluse kiiresti ja halastamatult revolutsiooni vaenlasi karistada.

Kriipsutades alla nõukogude määratu suurt rahvusvahelist tähtsust töötajate poliitilise võimu vormina toonitasid V.I.Lenin ja J.V.Stalin ühtlasi, et proletariaadi diktatuuri funktsioonid võivad teostuda ka teistes vormides, mis on tingitud konkreetsest ajaloolisest olukorrast. "Kõik rahvad jõuavad sotsialismile, see on mööda-pääsematu, kuid kõik ei jõua just täiesti üht viisi, igaüks toob omapära ühte või teise demokraatia vormi, ühte

---

[1] V.I.Lenin, Valitud Teosed, II kd., lk. 579.

või teise ühiskondliku elu mitmesuguste külgede sotsialistliku ümberkujunduse temposse".[12] Kapitalismilt üleminеku periood sotsialismile, õpetab Lenin, ei jäta muidugi andmata poliitiliste vormide suurt küllust ja mitmekesisust, kuid nende olemus on seejuures üks: proletariaadi revolutsiooniline diktatuur.

Geniaalne leninlik-stalinlik ettenägelikkus mitmesuguste poliitiliste vormide võimalikkuse suhtes, mille raamides proletariaadi diktatuur võib teostuda, leiab konkreetse väljenduse proletsriaadi diktatuuri uues poliitilises vormis - rahvademokraatliku riigi vormis."Mõned läbirääkimistel sõnavõtnud seltsimehed," ütles G.Dimitrov Bulgaaria Kommunistliku Partei 5. kongressil,"puudutasid rahvademokraatia küsimust, rõhutades seda, mille poolest rahvademokraatia režiim erineb nõukogude režiimist. Niisugune võrdlus võib viia ebaõigete ja kahjulike järeldusteni. Vastavalt marksistlik-leninlikele seisukohtadele on nõukogude režiim ja rahvademokraatlik režiim ühe ja sama võimu - linna ja maa töötajatega liidus oleva töölisklassi võimu - kaks vormi."[13].

"Rahvademokraatia ja nõukogude võimu sarnasus on selles, et tema on töötajatega liidus oleva töölisklassi võim, kusjuures töölisklassile kuulub juhtiv osa."[14] Rahvademokraatia reziimi mõnesugune omapära, mis tuleneb tema tek-

---

[13] G.M.Dimitrovi lõppsõna Bulgaaria Kommunistliku Partei viiendal kongressil, "Rahva Hääl",nr.307 ; 28.detsembril 1948.

[14] sealsamas.

[12] И.В.Ленин, Соч., т. 23. lk. 58.

kimise ja arenemise tingimustest ei muuda põhimist seisukohta, et rahvademokraatia režiim ja nõukogude kord ühtuvad peamises, et nad on ühetüübilised oma klassiolemuselt, et nad on töölisklassi diktatuuri kaks vormi.

"Kapitalismilt sotsialismile ülemineku omapärane vorm meie maal ei saa muuta kapitalismilt sotsialismile ülemineku põhilist seadusepärasust mis on ühine kõigile maadele"[45].

Mis puutub nende kahe vormi tekkimise ja arenemise tingimustesse, siis rahvademokraatlik režiim Bulgaarias kehtestati olukorras, mis hoopis erines Nõukogudemaal olnud olukorrast pärast Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni.

Bulgaaria töölisklass Nõukogude Armee abil vallutas võimu suhteliselt kergesti. Bulgaaria kodanlus, kõrgem ametnikkond jne., kes olid koos töötanud hitlerlastega, andsid Nõukogude vägede tulekul alla ilma tõsisema vastupanuta või põgenesid koos hitlerlastega maalt. Võimu üleminek reaktsioonilise kodanluse käest töölisklassi kätte teostus sellepärast suhteliselt rahulikult proletariaadi diktatuuri rahvademokraatlikus vormis. Rahvademokraatlikul režiimil polnud tarvidust reaktsioonilist kodanlust pärast töötajate poolt võimu haaramist massiliselt relvastatud jõududega maha suruda, ega tulnud rakendada ekspluataatorlike klasside vastu abinõusid, milleks nõukogude

---

[45] Dimitrovi lõppsõna "Rahva Hääl", nr. 307, 28.detsembril 1948.

kord oli sunnitud. Seega vägivaldne külg Bulgaarias tuli vähem esile kui nõukogude võimu algaastail. Rahvademokraatlik režiim võis oma klassivaenlasi lüüa, toetudes mitte ainult jõule vaid ka seadustele. "Fašistlike riikide, agressorite sõjalise küüasaamise olukorras, kapitalismi üldise kriisi teravnemise tingimustes, Nõukogude Liidu võimsuse määratu suure tugevnemise tingimustes ning tiheda koostöö tõttu NSV Liidu ja rahvademokraatlike riikidega avanes meie maale, nagu teistelegi rahvademokraatlikele maadele võimalus üle minna kapitalismilt sotsialismile, loomata nõukogude režiimi, tehes seda rahvademokraatliku reziimi abil, tingimusel, et see režiim tugevneb ja areneb, tuginedes NSV Liidule ja rahvademokraatlike maade abile,"[11] ütles G.Dimitrov.

Kui vaadelda rahvusvahelist olukorda milles mõlemad režiimid tekkisid, siis Bulgaaria olukord erines oluliselt Venemaa olukorrast Oktoobrirevolutsiooni ajal. Nõukogudemaa oli üksinda vaenulike kapitalistlike riikide keskel. Ta ei võinud sellepärast arvestada mingisugust abi teistelt riikidelt. J.V.Stalin oma töös "Oktoobrirevolutsioon ja vene kommunistide taktika" analüüsis sise- ja välispoliitilist olukorda Oktoobrirevolutsiooni ajal, osutas Oktoobrirevolutsiooni tuntud üksiolekule. "Pole kahtlust, et tulevane revolutsioon .... oleks ses suhtes palju soodsamas olukorras, sest tal on naabruses niisugune oma jõult

---

[11] G.M.Dimitrovi kõne," "Rahva Hääl", nr. 303 ;23.detsembril 1948.

tugev nõukogudemaa magu meie Nõukogude Liit."[17].

Nii kehtestatigi Bulgaarias rahvademokraatlik kord rahvusvahelises olukorras, kus ühtset kapitalistlikku süsteemi enam ei eksisteerinud. Suurest Isamaasõjast väljus NSV Liit suurenenud rahvusvahelise autoriteediga, täiesti võimeline kaitsma noort rahvademokraatiat igasuguse rahvusvahelise reaktsiooni vahelesegamise vastu. "Samuti nagu meie rahvademokraatia aluseks on Nõukogude Liidu ennastsalgav kangelaslik abi, nii on ka meie tee iseärasuse aluseks, võrreldes Nõukogude teega, Nõukogude Liidu igakülgne abi, ning võiduka proletariaadi diktatuuri kogemuste ja saavutuste kasutamine, tänu millele me võime rahvademokraatia raamides teostada proletariaadi diktatuuri funktsioone teist viisi".[18]

Proletariaadi diktatuur muutub tugevaks ja kindlaks sel tingimusel, kui teda juhib töölisklassi eesrindlik väesalk - kommunistlik partei, tema jagamatu juhtimise tingimusel ühiskondlik-poliitilises elus. "Meie lähtume sellest," kirjutab J.V.Stalin,"et partei, kommunistlik partei on proletariaadi diktatuuri peamine instrument, et ühe partei juhtimine, kes ei jaga ega võigi jagada seda juhtimist teiste parteidega, on selleks põhitingimuseks, ilma milleta pole mõeldav vähegi püsiv ja arenenud proletariaadi diktatuur."[19]. Proletariaadi

---

[17] J.V.Stalin, Teosed, 6. kd., lk. 360.

[18] "Rahva Hääl", nr. 302 ; 22. detsembril 1948.

[19] J.V.Stalin, Teosed, 9. kd., lk. 46.

diktatuuri kehtestamise esimesel arenguetapil kommunistlik partei Bulgaarias samuti kui teistes rahvademokraatia maades oli küll juhtiv, kuid polnud üldtunnustatud. Alles edasises ägedas klassivõitluses peale reaktsiooniliste parteide paljastamist ja töölisparteide ühteliitumist, sotsialismi vundamendi ülesehitamisele üleminekuga ja 1948.a. Isamaarinde reorganiseerimisega, kommunistliku partei juhtiv osa sai üldtunnustatuks.

Isamaarinne oli Bulgaaria tingimustes laiade töötajate masside parimaks kaasatõmbamise vormiks ülesannete lahendamisel, mis seisid kommunistliku partei ees. Juhtivaks parteiks Isamaarindes on kommunistlik partei, kes on Isamaarinde eesotsas ja suunab ta tegevust rahvademokraatliku korra edasi arendamisel.

Esialgu s.o. rahvademokraatia esimesel arenguetapil ei omanud Isamaarinne ka veel kindlaid organisatsioonilisi aluseid, kujutades endast fašismivastases võitluses kommunistliku partei initsiatiivil ühinenud antifašistlike parteide blokke. Otsuseid võeti vastu nende parteide juhtkondade nõupidamisel. Juhtivaid organeid ei valitud. Selline organisatsiooniline struktuur oli kohane ja vajalik rahvademokraatia arenemise esimesel etapil, mil peamiseks ülesandeks oli kõigi antifašistlike jõudude maksimaalne koondamine. Ent rahvademokraatliku revolutsiooni edasisel arengul osutus vajalikuks kind-

lustada töötavate hulkade suuremat ühtsust, revolutsiooniliste jõudude tihedamat keskendamist ja autoriteetset juhtimist töölisklassi ning tema poliitilise partei poolt.

Isamaarinne kasvas ja tugevnes julmas võitluses reaktsiooniliste elementidega. Juba Isamaarinde organiseerimise käigus Bulgaaria Põllutöö Rahvaliidu parempoolsed rühmitused igati takistasid demokraatlike jõudude koondamist, pidurdades Isamaarinde juhtiva organi - Rahvusliku komitee tööd. Hiljem kui Isamaarinne tuli võimule. kodanlikud parteid püüdsid tekitada lahkhelisid Isamaarinde ridades. Need kodanlikud parteid paljastasid endid parteidena, kes ei tahtnud teostada demokraatlikke reforme ei majanduslikul ega poliitilisel alal. Nende püüdluseks oli restaureerida mõnevõrra värskendatud kujul kodanluse vana riigivõim ning allutada see ameerika ja inglise imperialistidele. Töölisklass ja talurahvas ei toetanud neid parteisid, vaid järgnesid kommusistlikule parteile. Lõpptulemusena olid need kapitalismi ja imperialismi restaureerimise parteikesed täielikult purustatud ägedas, visas ja pikas võitluses.

söltumata parteilisusest.

"Meie partei juhtiv osa Isamaarindes on üldtunnustatud ..." rääkis Bulgaaria Kommunistliku Partei Keskkomitee sekretär V.Tservenkov. "Meiepare partei ei samasta ennast Isamaarindega, kuna tema kui töötajate eesrindlik väesalk seisab kõrgemal Isamaarindest, tema programm läheb kaugemale Isamaarinde programmist, tema juhtiv osa on absoluutselt vajalik Isamaarinde edukaks arenguks ja viljakaks tööks. Isamaarinne on omapärane organisatsiooniline vorm, omapärane võitlusliidu vorm töölise, talupoegade, käsitööliste ja intelligentsi vahel, mis võib täita oma osa ainult töölisklassi ja tema avangardi - Bulgaaria Töölis-(Kommunistliku) Partei juhtimisel."[82].

Ühtse Isamaarinde organisatsiooni loomine liitis töötavad massid Bulgaaria Kommunistliku Partei ümber.

Isamaarindesse kuulusid pärast reorganiseerimist Bulgaaria Kommunistlik Partei, Bulgaaria Põllutöö Rahvaliit kes koos kommunistliku parteiga võitles ühiste eesmärkide eest. Rahvaliit "Zveno" ja radikaalide partei võtsid 1949.aasta algul vastu otsuse laiali minna ja liitusid Isamaarindega.

Kahe aasta jooksul pärast Isamaarinde reorganiseerimist muutus ta veel enam massiliseks organisatsiooniks. Uue põhikirja järgi, mis kongressil vastu võeti, Isamaarinde liikmeks võisid olla mitte ainult organisatsioonid

---

82. В.Червенков, Руководящая роль Болгарской рабочей партии (коммунистов) в строительстве народной демократии
„За прочный мир, за народную демократию!" № 12; 15. июня 1948.

Kontrrevolutsioonilise opositsiooni purustamise tulemusena Bulgaarias tugevnes kommunistliku partei juhtimisel Isamaarindeks ühinenud demokraatlike jöudude ühtsus.

Isamaarinde arengus oli tähtsaks sammuks tema II kongress 1948.a. veebruaris ja sellel vastuvöetud otsuste elluviimine.[80] Kommunistliku partei ettepanekul vöttis Isamaarinne vastu uue programmi, mis tulenes pöhimistest ülesannetest - kapitalistlike elementide likvideerimisest ja sotsialismi aluste rajamisest Bulgaarias. Kongress vöttis vastu Isamaarinde reorganiseerimise otsuse. Isamaarindesse sel ajal kuulusid viis parteid: kommunistlik partei, sotsiaaldemokraatlik partei, pöllutöö rahvaliit, radikaalne partei ja rahvuslik liit "Zveno". Kokku üle 600 000-de liikme.[81] Isamaarinde juhtiv organ Rahvuslik komitee koosnes nende parteide esindajatest vördsel arvul, söltumata partei erikaalust ja möjust riigis. Isamaarinde otsused ei olnud kohustuslikud sinna kuuluvatele parteidele.

Isamaarinde II kongressi otsuste kohaselt Isamaarinne moodustati ümber ühtseks ühiskondlik-poliitiliseks organisatsiooniks, köigile liikmetele kohustusliku distsipliiniga, ühise üldise programmiga, ühtse juhtimisega Rahvusliku nöukogu näol, mis valitud mitte vördse esinduse printsiibil, vaid poliitiliste vöimete, aktiivsuse alusel

---

80 Стекольников, lk. 40.

81 Eesti Bolsevik, nr. 7-8, aprill 1946., lk. 578.

vaid ka üksikisikud. Kollektiivseteks liikmeteks kõrvuti poliitiliste parteidega olid: Üldine töö ametialane liit, Dimitrovlik rahvuslik noorte liit, Bulgaaria naiste rahvaliit, Bulgaaria -nõukogude ühingute liit, kooperatiivide liit, üldine põllutöö ametiühinguline liit jt. ühiskondlikud organisatsioonid.[83] Kõigil neil organisatsioonidel on ühine platvorm sise-ja välispoliitilistes ning muudes küsimustes.

Samaaegselt Isamaarinde reorganiseerimisega võitluses kodanlike reeturite rahvavastaste parteidega ühä enäm koondusid kommunistliku partei ümber pahempoolsed elemendid sotsiaal-demokraatlikust ja teistest parteidest. Revolutsiooniliste jõudude tugevnemisega käis kaasas sotsiaal-demokraatliku partei parema tiiva ja teiste reaktsiooniliste parteide olemuse paljastamine. Sel protsessil oli äärmiselt suur tähtsus ja ta etendas suurt osa kõigi proletaarlik-demokraatlike jõudude konsolideerumisel, millised taotlesid rahvademokraatliku korra tugevdamist.

Rahvademokraatia arenemise ja kindlustamise ning poliitilises elus töölisklassi juhtiva seisundi tugevdamise poliitiliseks tulemuseks oli kommunistliku ja sotsiaal-demokraatliku partei pahema tiiva ühinemine ühtseks parteiks. See protsess jõudis Bulgaarias lõpule 1948.a. algul.

---

83 Очерки, lk. 41.

Parempoolsete sotsialistide ideoloogia oli ja on kodanluse kõige alatumate agentide ideoloogia, kes tegutsevad töölisklassi ridades. Parempoolsed sotsialistid on nii Bulgaarias, Lääne-Euroopas kui ka mujal alati olnud töölisklassi vaenlased. Ka Bulgaarias on nad kuritegelikult rahva huvidele vastu tegutsenud. Parempoolsed sotsiaaldemokraadid on vaenulikud Nõukogude Liidule. Eriti kahjulikku osa etendavad nad käesoleval ajal natsionalismi jutlustamisega. Rahvademokraatliku Bulgaaria, samuti kui teiste rahvademokraatia maade, kogu arenemisaja kestel oli natsionalism nende ohtlikem vaenlane. Kõik kodanlikud ja teised reaktsioonilised parteid esinesid alati natsionalismi lipu all, püüdes sisendada rahvahulkadele nagu esindaksid nemad tõelisi rahvuslikke huve, mida kommunistlik partei aga nagu halvustaks. Sealjuures tuginevad natsionalistid tingimata välistele reaktsioonilistele jõududele, Ameerika Ühendriikide ja Inglise imperialistidele.

Parempoolsed sotsialistid paljastati kui töötajate huvide reetjad ja isoleeriti nad. Parempoolsed sotsialistid kaotasid igasuguse mõju töölisliikumisele. Pahempoolsed sotsialistid aga lähenesid kommunistlikule parteile. Sel moel olid loodud soodsad tingimused kommunistliku ja sotsiaal-demokraatliku partei pahempoolse tiiva ühinemiseks

ning sellega lõhenemise likvideerimiseks töölisliikumises. Nende parteide ühinemisprotsessi saatis terav poliitiline võitlus, kuna parempoolsed sotsialistid ei tahtnud oma positsioonidelt taganeda.

Kommunistlik partei, kes üha rohkem võitis oma poole töölisklassi, töötava talurahva ja progressiivse intelligentsi rõhuvata enamust, saavutas parteide ühinemise marksismi-leninismi baasil, leninlik-stalinliku õpetuse ideoloogiliste, strateegiliste ja taktikaliste, poliitiliste ja organisatsiooniliste põhialuste baasil.

11.augustil 1948.a. Sofias toimunud pidulikul istungil kuulutati ofetsiaalselt Bulgaaria tööliste Sotsiaaldemokraatliku partei ühteliitmine Bulgaaria Töölis (kommunistide) parteiga.[84]

Kommunistliku ja sotsiaal-demokraatliku partei pahema tiiva ühinemine oli marksismi-leninismi suureks võiduks parempoolsete sotsialistide üle. Ühtse partei moodustamisega tehti lõpp töölisklassi lõhestamisele. See oli kommunistliku ideoloogia määratu võit ja töölisklassi positsiooni tunduv tugevnemine. See võit tõstis veelgi töölisklassi juhtivat osa kogu poliitilises riiklikus elus, rahvademokraatliku korra kindlustamisel ja üleminekul proletariaadi diktatuurile. Sellega võideti kätte tähtsaim tingimus üleminekuks sotsialismi aluste kujundamise teele.

---

[84] „За прочный мир, за народную демократию!" № 17, 1. септябрь 1948.

IV

B U L G A A R I A R A H V A V Õ I T L U S S O T S I A L I S M I A L U S T E R A J A M I S E E E S T.

Rahvademokraatlikus Bulgaarias olid toimunud sügavad poliitilised ja sotsiaal-majanduslikud muudatused. Majanduslike ümberkujunduste tulemusena olid rahva kätte läinud tööstus, pangad, transport ja maapõuevarad. Revolutsioonilisel teel oli likvideeritud kapitalismi peamine vastuolu: vastuolu tootmissuhete ja töö ühiskondliku iseloomu vahel. Majanduses tekkis sotsialistlik sektor, milles on uued tootmissuhted ja põhiliste tootmisvahendite ühiskondliku omandi alusel. Uued tootmissuhted vastavad täiesti tootlike jõudude arengu tasemele, andes neile avaraimad arengu võimalused.

Eraomandi likvideerimine põhiliste tootmisvahendite likvideerimise alal tähendas kapitalismi põhilise majandusseaduse : maksimaalse kapitalistliku kasumi kindlustamise hävitamist. Sotsialistliku sektori arenemise ja tugevnemisega rahvamajanduse areng määratakse ikka suuremal määral sotsialismi põhimise majandusseadusega, milline on: "... kogu ühiskonna järjest kasvavate materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste maksi-

maalse rahuldamise kindlustamine, sotsialistliku tootmise pideva suurendamise ja täiustamisega kõrgeima tehnika baasil"[85]

Teostatud ümberkujunduste tulemusena loodi Bulgaarias vajalikud tingimused rahvamajanduse planeerimiseks. Rahvamajanduse planeerimine näitab üha selgemalt rahvademokraatliku riigi juhtivat majanduslikku osa. Rahvamajanduse planeerimise kaudu teostub riigi majanduslik organisatoorne funktsioon.

Toetudes Nõukogude Liidu suurtele kogemustele mõistis bulgaaria rahvas plaanimajanduse suuri eeliseid ja püüdis neid suuri kogemusi rakendada omal maal.

Proletariaadi diktatuuri materiaalse baasi tugevdamisel ja majanduse tõstmisel oli suure tähtsusega kahe aasta rahvamajanduse taastamise ja edasise arendamise riiklik plaan 1947-1948. aastate piirides.[86] Kommunistliku partei algatusel töötati see plaan välja ja kinnitati Suure Rahvakogu poolt 1.aprillil 1947.a. Kahe aasta plaan oli rahvademokraatliku Bulgaaria esimeseks perspektiivseks plaaniks. Plaani peamiseks ülesandeks oli purustatud rahvamajanduse taastamine ja majanduslike raskuste ületamine, mis tekkinud fašistliku režiimi ja sõja tagajärjel. Plaanis oli ette nähtud saavutada ja ületada põllumajanduse sõjaeelne arenemistase ja tunduvalt ületada sõjaeelne tootmistase see

---

[85] J.V.Stalin, Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus, lk. 37.

[86] Т. Бачев, Народная Республика Болгария, lk. 89. Москва 1952.

tööstuses ning köigis teistes rahvamajanduse harudes ja luua tingimused majanduse edasiseks arenguks.

Bulgaaria rahvas toetas üksmeelselt rahvamajanduse plaani elluviimist. Juba esimesel aastal saavutati reas tööstusharudes tösiseid edusamme. 1947.a. tööstustoodang ületas 1939.a. tööstustoodangu 37,4% vörra. 1947.a. ületati pöllumajandustase vörreldes 1946.aastaga 9%, kuid ei jöutud siiski 1939.a. tasemeni.[87] Plaani täitmisel tuli ületada rida raskusi, mis tingitus 1947.a. puhkevast pöuast. Pöud kordus 3 aastat järgemööda. See avaldas möju mitte ainult pöllumajanduse produktiivsusele, vaid ka pöllumajandusega seosesolevate tööstusharude produktiivsusele. Samal ajal ületas rida tööstusharusid tunduvalt kaksaastaku esimese aasta plaani ja kogu rahvamajandus tervikuna saavutas palju paremaid tulemusi kui eelmistel aastatel. Tööstustoodangu üldmaht kasvas 1947.aastal vörreldes 1946. aastaga 16,7%.

Kaksaastaku teisel aastal arenes rahvamajandus edukamalt. 1948.aastal ületati plaani niivörd, et kaeti plaani esimese aasta puudujäägid. 1948.aasta jooksul kasvas tööstustoodang 1947.aastaga vörreldes 40%.[88] Kahe aasta plaani eduka täitmise tulemusena tööstustoodangu üldmaht 1948.a. ületas ennesöjaaegse taseme 85% vörra. Edusamme tehti ka pöllumajanduse alal: külvipind kasvas 1947.aastaga vörrel-

---

87 Б.Т. Константинов, Болгария на пути к социализму, lk. 112.

88 F.T.Konstantinov, Bulgaaria, lk. 45.

Aga plaan. Kuidas tandeli ?

des 27% ja vaatamata ebasoodsatele tingimustele oli üldine saak tunduvalt suurem 1947.a. saagist.

Kahe aasta plaan möjus soodsalt pöllumajanduse mehhaniseerimisele. 1948.aastal veeti uusi masinaid sisse 1004 miljoni levi eest.[89] Pöllumajanduses loodi 84 riikliku pöllundusega tegelevat majandit. 1948.a. kogusid nad 30-40% vörra körgema saagi kui individuaalmajandid.[90]

Töörahva kooperatiivsete maaharimismajandite arendamise kahe aasta plaan oli tunduvalt ületatud. Plaanis ettenähtud 800 kooperatiivmajapidamise asemel 1948.aastaks oli neid Bulgaarias loodud juba üle 1000, 76 000 liikmega, kelle harida oli 300 000 hektaari maad.[91] Eesrindliku agrotehnika rakendamise ja kollektiivse töö tulemusena kindlustasid kooperatiivmajandid saagi, mis ületas eramajandite keskmise saagi 25-30% vörra.

Raudteetranspordi arendamise plaan täideti 168-protsendiliselt.[92]

Loodi riiklik autotranspordiettevötte, mille kasutada anti suur veoautode ja autobuste park.

Väliskaubandus muutus aktiivsemaks ja sisekaubandus ülatuslikumaks. Erakaubanduse osa kitsenes.

Vastavalt Bulgaaria kahe aasta plaanile toimus edukalt

---

89 Планирование народного хозяйства Болгарии, ст. 28. Москва 1951

90 "Rahva Hääl" 25.detsembril 1948.,nr. 305. Bulgaaria Tööliste (kommunistide) Partei viiendal kongressil.Bulgaaria rahvamajanduse viie aasta plaanist. Dobri Terpeševi ettekanne.

91 sealsamas

92 sealsamas

rea tähtsamate tööstusobjektide, hüdrotehniliste ehituste ja teiste uute ehituste püstitamine. Üksinda 1948.a. teisel poolel jõuti lõpule viia 956 objekti ehitamine.[93] Ehitustöösse mahutati kahe aasta jooksul 100 miljardi levi.[94]

Uute ehituste tõttu muutus Bulgaaria ilme ning rahvamajanduse iseloom. Vastavalt kahe aasta plaanile ehitati Bulgaariasse suur tsementitehas "Vulkaan", suurim Bulgaarias ja Balkanil. Tehas varustati uusima tehnikaga, suure elektrijaama ja kivisöekaevandustega. Kõik tähtsamad tootmisprotsessid tehases mehhaniseeriti. Kaks tehase ahju lasti käiku, mis annavad aastas 200 000 tonni kõrgeväärtuslikku tsementi.[95]

Tsementitehase "Vulkaani" kõrval käib teiste suurte ettevõtete: lämmastik-mineraalväetise tehase ja elektrijaama "MaritsaII" ehitamine. Valmis on ehitatud eterniidi- ja telliskivitehas.

Nende tehaste ligidal 3 küla asemel ehitatakse uus linn Dimitrovgrad.[96] Linna ehitamine algas 1947.aastal. Linna ehitamise algul oli Dimitrovgradis ainult 5-6000 elanikku, 1949. a. lõpuks oli neid juba 25 000. Uut linna ehitavad suure entusiasmiga ja eduga noored. Ühele noorte ehitajate jaoks valminud majale on suurte tähtedega kirjutatud: „Mitte sõnade vaid tegudega ehitame sotsialismi!"

---

93 Б. П. Константинов, Болгария на пути к социализму, lk. 113.

94 "Rahva Hääl" nr. 305., 25. detsember, 1948.

95 F.T.Konstantinov, Bulgaaria Rahvavabariik teel sotsialismile, lk. 19. Tallinn 1949.

96 В. П. Максаковский, Стройки социализма в европейских странах народной демократии, lk. 155-156. Moskva 1952.

Suurt abi osutas Bulgaariale kahe aasta plaani täitmisel Nöukogude Liit. 1947.aastal sölmiti Moskvas mölema riigi vahel kaubaleping, mis nägi ette kaubavahetuse 87 miljoni dollari ulatuses.[97] Selle lepingu järgi andis Nöukogude Liit Bulgaariale 5 miljonit dollarit laenu, millel oli erakordselt suur positiivne möju Bulgaaria majandusele.

Kolme aasta jooksul: 1945, 1946 ja 1947.a.sai Bulgaaria Nöukogude Liidult 130 000 tonni vilja, suurel hulgal loomatoitu, nafta- ja ölisaadusi, masinaid jne.[98] 1947.aastal sai Bulgaaria köigele lisaks veel Nöukogude Liidust täiendavalt 75 000 tonni teravilja. Viljaandmine võimaldas bulgaaria elanikkonda varustada leivaga uue, 1948.a. saagini.

1948.a. juuni löpul võimaldas Nöukogude valitsus Bulgaariale uusi soodustusi. Nöukogude valitsus vähendas summa, mis Bulgaaria pidi rahulepingu järgi maksma Nöukogude Liidule poole võrra. 1948.a. loobus Nöukogude valitsus sellestki ülejäänud poolest summast Bulgaaria majanduse arendamise huvides. Bulgaaria valitsuse ja kogu bulgaaria rahva poolt leidis seen Nöukogude Liidu määratu heasoovlikkus suurt tunnustust. "Ilma NSV Liidu vennaliku abita oleks olnud möeldamatu kahe aasta majandusliku plaani täitmine rahvamajanduse köigis sektoreis."[99], kirjutas Bulgaaria ajaleht "Rabotnitsesko delo" 16. märtsil 1948.a.

Kahe aasta plaani eduka täitmise tulemusena oli Bulgaarias loodud võimas sotsialistlik sektor, mis haaras oma

---

97 Ф.Т. Константинов, Болгария на пути к социализму, lk. 115

98 [illegible]

99 F.T.Konstantinov, Bulgaaria, lk. 47.

koosseisu natsionaliseeritud, ühistatud tööstuse, riiklikud ja kooperatiivsed põllumajandusettevõtted. Bulgaaria rahvamajanduses kapitalismilt sotsialismile ülemineku perioodil on veel mitu jaotust.[100] Peale sotsialistliku sektori on väikekaubatootlik sektor, kuhu kuuluvad peaasjalikult talurahvas, kes ei tarvita võõrast tööjõudu ja käsitöölised. Kolmandaks on erakapitalistlik sektor. Sinna kuuluvad eestkätt kaubanduslik kodanlus linnas ja kulaklus maal. Kõige arvukam kapitalistlik kiht on kulaklus maal, 8-10%-lise erikaaluga talupoegkonna hulgas.

Erakapitalistliku sektori ja väikekaubamajanduse olemasolu Bulgaaria majanduses on peamisteks raskusteks maa edasiarenemisel teel sotsialismile. Väikekaubatootliku ja erakapitalistliku sektori tõttu on mõnevõrra raskendatud rahvamajanduse planeerimine. Väikekaubatootliku sektori tõttu ei ole likvideeritud turu stiihia kuna antud sektor on stiihilisuse elementide kandjaks rahvamajanduses kapitalismilt sotsialismile ülemineku perioodil. Lenin õpetas: "Klasside kaotamine tähendab mitte ainult mõisnike ja kapitalistide äraajamist - seda me tegime võrdlemisi kergesti, - see tähendab ka väikekaubatootjate kaotamist, kuid neid ei saa ära ajada, neid ei saa maha suruda, nendega peab kokku sobima, neid võib (ja tuleb) ümber teha, ümber kasvatada ainult väga kestva, aeglase ettevaatliku organiseerimistööga."[101]

---

[100] P.F.Judin, Euroopa rahvademokraatia maad teel sotsialismile, lk. 11.

[101] V.I.Lenin, Valitud Teosed, II kd. lk. 481.

Olemasolevaist sektoreist annab aga ühiskondlik sotsialistlik sektor kogu majanduses valitseva seisukoha. Väikekaubatootliku ja erakapitalistliku sektori suhtes rakendab rahvademokraatlik riik reguleerimise meetodit, kasutab krediidi- ja maksupoliitikat ning rakendab kapitalistlike elementide järk-järgulist piiramise ja kitsendamise poliitikat.

Mitme sektori olemasolu majanduses sotsialistliku sektori kiiresti tõusva erikaaluga on iseloomulik rahvademokraatlikule riigile, see on iseloomulik kõigile rahvademokraatia riikidele, kes teostavad üleminekut kapitalismilt sotsialismile. Selle ülemineku perioodi on NSV Liit juba läbi teinud, luues majandusele sotsialistliku aluse.

Mitmesektorilise majanduse üleminek ühesektoriliseks sotsialistlikuks majanduseks võib toimuda leninlik-stalinlike printsiipide rakendamise teel, mis leidsid oma teadusliku põhjendatuse ja konkretiseeringu uues majanduspoliitikas NSV Liidus. Uus majanduspoliitika (nep) vastab ülemineku perioodile kapitalismilt sotsialismile. Selle uue majanduspoliitika alused olid esimesena kindlaks määratud Lenini töös "Nõukogude võimu järjekordsed ülesanded", ja on loovalt edasi arendatud J.V.Stalini töödes. Nad rakendati praktiliselt ellu Nõukogude Liidus ja teostatakse praegu edukalt rahvademokraatia maades.

J.V.Stalin andis uue majanduspoliitika klassikalise definitsiooni ja näitas selle osa sotsialismi ülesehitamise ülesannete lahendamisel. "Uus majanduspoliitika", rääkis

J.V.Stalin partei XIV kongressil, "on proletaarse riigi eriline poliitika, mis on möeldud kapitalismile tegevusvõimaluse andmiseks, kusjuures juhtivad positsioonid on proletaarse riigi käes, poliitika, mis on möeldud kapitalislike ja sotsialistlike elementide vaheliseks võitluseks, möeldud sotsialistlike elementide osatähtsuse suurendamiseks kapitalistlike elementide kahjuks, möeldud sotsialistlike elementide võiduks kapitalistlike elementide üle, möeldud klasside hävitamiseks ja sotsialistliku majanduse alusmüüride ehitamiseks."[102].

Selle stalinliku seisukohaga on selgitatud proletariaadi diktatuuri majanduspoliitika olemus, üleminekuperioodil kapitalismilt sotsialismile, näidatud majanduse arenemisprotsess ülemineku perioodil, kui sotsialistlike ja kapitalistlike elementide võitluse protsess, printsiibil, "kes keda" ja näidatud ka lõpptulemus, milleni võitlus peab viima. See stalinlik definitsioon lükkab ümber igasuguse sotsialistlike ja kapitalistlike elementide rahuliku arengu võimaluse proletariaadi diktatuuri raames, kapitalistlike elementide rahuliku sissekasvamise võimaluse sotsialismi.

Sotsialismi ülesehitamise praktika NSV Liidus näitab selgelt, et kapitalistlike ja sotsialistlike elementide vahel on leppimatu võitlus, mis koos sotsialistliku sektori kasvu ja tugevnemisega ja kapitalistliku sektori nörge-

---

[102] J.V.Stalin, Teosed, kd., 7, lk. 349.

nemisega võtab üha uusi ja uusi vorme. J.V.Stalin tõestas teaduslikult, et uus majanduspoliitika on möödapääsematu ka teistele maadele, kes on ennast lahti rebinud kapitalistlikust süsteemist ja asuvad sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise teele."Uus majanduspoliitika on proletariaadi diktatuuri poliitika, mis on suunatud kapitalistlikest elementidest jagusaamisele ja sotsialistliku majanduse ülesehitamisele turu ärakasutamise korras, turu kaudu, mitte aga otsese saaduste vahetamise korras, ilma turuta ja turust mööda. Kas kapitalistlikud maad, olgu või kõige arenenumadki neist, võivad kapitalismilt sotsialismile üleminekul toime tulla ilma uue majanduspoliitikata? Ma arvan, et ei või. Uus majanduspoliitika oma turusidemetega ja nende turusidemete kasutamisega on ühel või teisel määral absoluutselt vajalik proletariaadi diktatuuri ajajärgul igale kapitalistlikule maale"[103].

Ükski kapitalistlik maa pole veel saavutanud sellist kapitalismi arenemise ja tootmise konsentratsiooni astet, et ühiskond võiks võtta oma valdusse kõik tootmisvahendid ja kõrvaldada kaubatootmine oma turuliste sidemetega. Ka Bulgaaria põllumajanduses ei olnud sellist kapitalismi kontsentratsiooni astet. Bulgaaria külas oli arvukas väikeste ja keskmiste-omanike tootjate klass. Oma töös "Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus" tõstab J!V.Stalin küsimuse, mida peab proletariaat ja tema partei tegema kui "... kapi-

---

[103] J.V.Stalin, Teosed, kd.11., lk. 140-141.

talism tööstuses on tootmisvahendid niivõrd kontsentreerinud, et neid on võimalik ekspropriieerida ja anda ühiskonna valdusse, kus aga põllumajandus kapitalismi kasvust hoolimata on veel niivõrd killustatud paljude väikeste ja keskmiste omanike-tootajate vahel, et pole võimalik üles seada nende tootjate ekspropriieerimise küsimust."[104] J.V.Stalin annab sellele vastuse "ekspropriieerida tootmisvahendid tööstuses ja teha nad rahva ühisvaraks."[105] Just nõnda oli Bulgaaria rahvademokraatlik valitsus toiminud natsionaliseerides 1947.a. tööstuse ja pangad. "Mis puutub väikestesse ja keskmistesse individuaaltootjatesse, siis ühendada nad järk-järgult tootmiskooperatiividesse s.t. põllumajanduslikesse suurettevõtetesse ..."[106] Selle küsimuse lahendamine seisis Bulgaarias ees, osalt oli juba teostama hakatud 1945.a.

J.V.Stalin õpetab, et proletariaat tulles võimule ei suuda kohe luua vajalikke jaotamise ja varustamisaparaate, mis on võimelised kindlustama otsest saaduste vahetamist küla ja linna vahel, tööstuse ja põllumajanduse vahel, ilma turgu kasutamata, ilma rahvamajanduseta. Selliste jaotamis-ja varustamisaparaatide loomise jaoks on vaja vastavaid materiaalseid, organisatoorseid ja tehnilisi eeldusi.

Seni kaua tuleb "linna ja maa, tööstuse ja põllumajandusliku koostöö eesmärgil aga säilitada teatavaks ajaks kaubatootmine (vahetus ostu-müügi kaudu), kui ainus talupoega-

---

[104] J.Stalin, Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus, lk.12.

[105] sealsamas, lk. 13.

[106] sealsamas.

dele vastuvõetav linnaga majanduslike sidemete pidamise vorm ja arendada täie hooga ... nii riiklikku kui kooperatiiv-ja kolhoosikaubandust, tõrjudes välja kõik kapitalistid "[107].

Rahvademokraatlik Bulgaaria rakendab leninlik-stalinliku majanduspoliitika aluseid, piirab ja kitsendab kapitalistlikke elemente, igati tugevdades sotsialistliku sektori positsioone. "Seda uut majanduspoliitikat", ütles G.Dimitrov, "tuleb rakendada seni, kuni sotsialism ei ole võitnud meie majanduse kõigil aladel."[108] Rakendades ellu uue majanduspoliitika printsiipe, rahvademokraatlik Bulgaaria lahendas juba edukalt rahvamajanduse taastamise ülesande. Selle poliitika alusel seisis bulgaaria rahval ees kommunistliku partei juhtimisel üleminek rahvamajanduse taastamiselt sotsialistliku majanduse vundamendi rajamisele. Tuli lahendada industrialiseerimise ja kollektiviseerimise ülesanded. Asuda maa majanduslik-tehnilise mahajäävuse kiirele likvideerimisele.

Sõjaeelne Bulgaaria oli peale Albaania olnud kõige mahajäänum maa tööstusliku arengu poolest Kesk-ja Kagu Euroopa maade hulgas. Rasketööstust polnud üldse, samuti masinaehitustööstust. Puudusid ka nimetamisväärsed kergetööstusharud.

Bulgaarias olid olemas aga küll toormateriali baasid me-

---

[107] J.Stalin, Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus, lk.13-14

[108] Европейские страны народной демократии на пути к социализму, lk. 35.

tallurgia ja masinaehituse jaoks (rauamaak, süsi, värvilised metallid), kuid nad ei leidnud rakendamist. Bulgaarias polnud ei musta ega värvilist metallurgiat. Arendati peamiselt taimevõi ja õlide tootmist, milline ületas maa sisemised vajadused.

Rahvademokraatliku korra kehtestamisega algas bulgaaria majanduse arengus uus etapp, mil asuti maa majanduslik-tehnilise mahajäämuse kiirele likvideerimisele sotsialistliku industrialiseerimise teel. Sotsialistliku industrialiseerimise teostamine on suunatud tööstuse arengu ühekülgsuse likvideerimisele agraarmaa muutmiseks industrialiseeritud maaks. Industrialiseerimise küsimuse lahendamisel võeti arvesse Nõukogude Liidu kogemusi. "Mitte igasugune tööstuse areng ei ole industrialiseerimine. Industrialiseerimise keskuse, tema alus seisab rasketööstuse arendamises (kütteained, metall jne.), lõppude-lõpuks oma tootmisvahendite arendamises, oma masinaehituse arendamises "[109].

Maa kiire majanduslik tõus, sotsialistliku industrialiseerimise kiire tempo algas Bulgaarias viisaastaku aastail. Kommunistliku partei algatusel töötati välja rahvamajanduse viie aasta plaan (1949-1953), mis võeti vastu Bulgaaria Kommunistliku Partei V kongressil ja kinnitati Suure Rahvuskogu poolt.

Viie aasta plaani peamiseks majanduslikuks ja poliitiliseks ülesandeks sai sotsialismi aluste ehitamine Bulgaarias maa industrialiseerimise ja elektrifitseerimise teel, põllu-

---

[109] J.V.Stalin, Teosed, kd. 8., lk. 180.

majanduse koopereerimise ja mehhaniseerimise teel.

Viie aasta plaan on uus etapp bulgaaria rahva ees grandioossete ülesannete täitmiseks. "Esimesel viisaastakul", ütles G.M.Dimitrov,"võime me seada endale ülesandeks rajada sotsialistlikud alused nii tööstuses kui ka põllumajanduses. Selle ülesande peab lahendama esimene riiklik viie aasta rahvamajandusplaan. Selle plaani alusel rajatakse järgmise teise ja kolmanda viisaastaku jooksul juba sotsialismi hoone, luuakse sotsialistlik ühiskond."[110].

Bulgaaria viisaastaku plaan näeb ette industrialiseerimise kiiret tempot, eriliat tähtsust osutades rasketööstusele ja masinaehitusele. Tööstustoodangu üldmaht suureneb 1953.aastaks 1948.aastaga võrreldes 119%.[111]

Kergetööstus 1948.aastal moodustas 70% ja rasketööstus 30% kogu tööstusest. Viie aasta plaani järgi peab kergetööstuse ja rasketööstuse suhe muutuma, vahekorraga 55:45 1953.aastaks.[112] Tööstuse ja põllumajanduse vahekord, mis 1948.a. moodustas keskmiselt 30:70, muutub plaani järgi 1953.aastaks 47:53. Seaduses Bulgaaria Rahvavabariigi riikliku viie aasta rahvamajanduse plaani kohta on öeldud: "Suurendada maa tootlikke jõude rasketööstuse maksimaalse arendamise teel, milline viie aasta plaani täitmise perioodil peab muutuma rahvamajanduse juhtivaks lüliks."[113]. Rasketööstuse arenemises peamine tähelepanu on pööratud elekt-

---

[110] "Rahva Hääl" nr. 303; 23.detsembril 1948.

[111] "Rahva Hääl" nr. 305; 25.detsembril 1948.

[112] Планы развития народного хозяйства стран народной демократии, lk.107. Москва 1952.

[113] sealsamas.

sealsamas.

roenergeetilisele tööstusele, metallurgiale, millised luuakse selle viisaastaku jooksul tegelikult täiesti uutena; masinaehitusele, mis peab kasvama 65 korda, keemiatööstuse arengule ja ehitusmaterjalide tootmisele, millised on maa edasise industrialiseerimise ja põllumajanduse mehhaniseerimise aluseks.

Viie aasta plaani täitmine tööstuses loob võimalused bulgaaria rahva ainelise olukorra parandamiseks ja osa tööstustoodangu eksportimiseks.

Bulgaaria esimene viisaastak näeb ette kiiret ja ulatuslikku arendamist põllumajanduse ~~nin~~ koopereerimise ning kollektiivmajapidamise vormide laiendamise ja tugevdamise teel, kõrgema agrotehnika rakendamise ja mehhaniseerimise teel, ning maal kapitalistlike elementide väljatõukamise ja seejärel likvideerimise teel. Viie aasta plaanis on ettenähtud 4000 töörahva kooperatiivse maaharimismajandi loomine, milledesse on koopereeritud 60 % töötavate talupoegade majapidamisi. Ülesharitud maa pinna suurus kooperatiivseis majandeis saab olema 3 miljoni hektaari. Põllumajanduse üldtoodangut suurendatakse 1939.aastaga võrreldes ~~20%~~ 59% võrra.[114] Toiduvilja kasvatamist kavatsetakse suurendada 1939.a. võrreldes 20% võrra. Sellega kindlustatakse täielikult Bulgaaria tarviduste rahuldamine ja luuakse suur viljatagavara. Loomakasvatust suurendatakse 1953.a.lõpuks 58% võrreldes 1948.aastaga.[115]

---

114 А. Петрушов, Социалистическое строительство в сельском хозяйстве стран народной демократии, lk. 241 Москва 1951

115 "Rahva Hääl" nr. 305; 25. detsembril 1948.

Põllumajanduse arendamist planeeritakse agrotehnika viimaste saavutuste baasil. Seatakse sisse õige heinaviljeluskülvikord, parandatakse põlluharimist, suurendatakse kõigi kultuuride sordikülve. Dobrudzas ja teistel tasandikel rajatakse põllukaitsemetsad mis kaitsevad külve talvel külma ja suvel põua eest. Ligi 300 000 hektaari suurusel maaalal teostatakse kunstlikku niisutamist.[116] "Rositsa", "Topolnitsa" ja Vasili Kolarovi nimelisest veehoidlatest hakatakse niisutamiseks kasutama vett.

Traktorijaamad kujunevad põllumajanduse mehhaniseerimise peamisteks tugipunktideks. 1953, aastaks asutatakse Bulgaarias 150 traktorijaama 10 000 traktoriga ja 5300 viljapeksumasinaga.[117]

Rahvamajanduse plaani täitmiseks on ette nähtud kapitaalehituste vastav laiendamine. On ette nähtud uute ettevõtete, teede ja sisseseadete ehitamine, samuti ka rea elektrijaamade, lämmastikväetistehaste, metallurgia tehase, kahe masinaehitustehase, autoremondi- ja teiste tehaste ehitamise jatkamine. Kapitali mahutusteks on plaanis ette nähtud 425 miljardi levi suurune kogusumma.

Viie aasta plaan näeb ette töötajate ainelise ja kultuurilise taseme tunduvat tõstmist. Viie aasta plaan seab oma ülesandeks rahva vajaduste tõstmiseks 1953. aastaks peaaegu 2 korda enam võrreldes 1948. aastaga.[118] Erilist tähelepanu pööratakse haridusele, elanikkonna kirjaoskamatuse likvideerimisele.

---

116 „Rahva Hääl" nr. 305; 25. detsembril 1948

117 Планы развития народного хозяйства Болгарии, lk. 128.

118 sealsamas, lk. 138.

Plaani põhimiste ülesannete täitmine kindlustab sotsialistliku sektori kasvu. mis 1953.aastaks peab rahvamajanduse kõigis harudes juhtivaks saama.

"... Viie aasta plaani teostamine - ütles D.Terpesev - on võimalik ainult töölisklassi ja kõigi töötajate kõrge aktiivsuse ja orgamiseerituse alusel, kes on koondunud Isamaarinde lipu alla ja keda juhib Tööliste (kommunistide) Partei miljoniliste rahvahulkade kaasatõmbamise alusel majanduse ülesehitamisele ja selle juhtimisele, töövõistluse veel ulatuslikuma arendamise ja meie puuduste julge arvustamise alusel"[119]. Bulgaaria rahvas kommunistliku partei juhtimisel asus rahvamajanduse viie aasta plaani täitmisele 1.aprillist 1949.aastast.[120]

Tööstuse arendamisele ja sotsialistliku industrialiseerimisele asus Bulgaaria mitte ainult vanade tööstuslike rajoonide edasiarendamisega. Industrialiseerima hakati ka majanduslikult mahajäänud rajoone. Tööstusettevõtete asutamine maa territooriumile toimus ühtlaselt. Ettevõtted lähendatakse tooraine allikatele ja likvideeritakse maa jagunemine industriaalseiks ja agraarseiks oblasteiks. Kõik rajoonid muudetakse industriaalseiks. Sotsialistlik industrialiseerimine teostatakse esmaklassilise tehnika abil, mida saadakse Nõukogude Liidust. Vanad seadmed tööstuses asendatakse uutega. Bulgaaria kasutab sotsialistlikuks industrialiseerimiseks mitte ainult oma sisemisi akumuleeri-

---

[119] "Rahva Hääl" nr. 305; 25. detsembril 1948. D. Terpesevi ettekanne.

[120] Вопросы экономики, nr. 4. 1950. lk. 2.

mise allikaid vaid ka võimsalt industrialiseeritud Nõukogude Liidu vennalikku ja suurmeelset abi ning kogemusi.

Lülitudes sotsialismi ülesehitamise üldisesse voolu, lahendades oma majandusliku sõltumatuse probleemi koos teiste sotsialismi ja demokraatia leeri maadega, mille eesotsas seisab Nõukogude Liit, ei pea Bulgaaria, samuti aga teised rahvademokraatlikud riigid üksikuna arendama endal kõiki rasketööstuse ja masinaehituse harusid. See oleks igal maal eraldi raske teostada. Ta võib, aga lähtudes sotsialismi ja demokraatia leeri üldistest huvidest, arendada enne kõike neid rasketööstuse ja masinaehituse harusid, milleks on maal endal soodsad tingimused ja toota neid tooteid, millest kõige enam puudu. Ühise vastastikuse abistamise eesmärgil 1949.a.[121] algul loodi Vastastikuse Majandusliku Abistamise Nõukogu rahvademokraatia maade ja Nõukogude Liidu esindajaist. Selle eesmärgiks on majanduslike kogemuste vahetamine ja vastastikune abistamine toormaterjali, toiduainete, masinatega jne. Vastastikuse abistamine tulemusena sotsialismi ja demokraatia leeri iga maa tööstuse tase tõusis ja üldine tööstuse potentsiaal samuti. See kiirendas ja kiirendab ka industrialiseerimise tempot Bulgaarias. Industrialiseerimise kiire tempo osutub aga rahvademokraatliku Bulgaaria ajalooliseks vajalikkuseks, et kiirem välja jõuda sellest majanduslikust mahajäämusest, mille pärandas vana kodanlik režiim.

[121] S. Rahva Hääl' Nr. 20; 26. jaanuaril 1949.

Sotsialistliku industrialiseerimise kiirel tempol oli ja on eranditult suur tähtsus sotsialismi ehitamise ülesannete edukaks lahendamiseks, kõigi rahvamajanduse harude varustamiseks eesrindliku tehnikaga, tööprotsesside mehhaniseerimiseks ja töötoodlikkuse tõstmiseks, põllumajanduse üleviimiseks sotsialistlikule alusele, töötavate masside materiaalse elutaseme tõstmiseks, majandusliku ja kaitsevõime tugevdamiseks. Eriti suurt tähtsust omab industrialiseerimine põllumajanduse üleviimisel sotsialistlikule alusele. Bulgaaria rahvamajanduses oli tööstus arengus põllumajandusest ette jõudnud. Tööstus, pangad, transport oli natsionaliseeritud, põllumajanduses eksisteerisid aga veel väikeomanikud-talupojad mahajäänud tehnikaga. Natsionaliseeritud sotsialistlik tööstus nõuab sotsialistlikku põllumajandust, sotsialistliku suurpõllumajanduse arengut. Sotsialistlikku ei saa teostada ilma kiiresti areneva sotsialistliku põllumajanduseta. Sotsialistlik industrialiseerimine oma arengu protsessis esitab suuri nõudeid põllumajandusele, nõudes temalt ikka rohkem toiduaineid, toormaterjale, tööjõudu. Kiire linnade ja linna elanikkonna kasv, tööliste ja teenistujate kasv esitab suurenevaid nõudeid leivale. Juba rahvamajanduse taastamise aastail tööstustööliste arv täienes tööjõu arvel põllumajanduse sfäärist. Veel enam töölisi vajati tööstusesse sotsialistliku industrialiseerimise aastail. Viisaastaku jooksul tööliste arv Bulgaaria tööstuses kasvas 42% võrra.

Nõukogude Liidu kogemused ja praktika kinnitasid, et ei saa sotsialismi ehitada ainult linnas, haarates ainult töölisklassi, arendades ainult tööstust, jättes samal ajal küla, töötavate talupoegade massid ja nende väikekaubatootliku sektori muutmatuks, milline oma väikekodanliku iseloomu tõttu sünnitab kapitalistlikke elemente.

Rahvademokraatia kui proletariaadi diktatuuri eriline vorm ei saa sotsialistliku ülesehitustöös baseeruda pikemat aega kahel erineval majanduslikul alusel: arenenud sotsialistliku suurtööstuse, milline teostab laiendatud taastootmist, hävitades kapitalistlikkeelemente, ja killustatud väikemajapidamiste alusel, millised pole võimelised laiendatud taastootmiseks, ei kindlusta alati isegi lihtsat taastootmist. Sünnitagb aga küll laias ulatuses kapitalistlikke elemente. Selline olukord, kui ta kaua kestaks, viiks vältimatult proletariaadi diktatuuri hukkumisele."... Sotsialismi ei saa ehitada ainuüksi tööstuses," räägib J.V.Stalin, "jättes põllumajanduse stiihilise arengu hooleks, lähtudes seisukohast, et maa"ise läheb" linna järele. Sotsialistliku tööstuse olemasolu linnas on küla sotsialistliku ümberkujundamise põhiteguriks. Kuid see ei tähenda veel, et see tegur on täiesti küllaldane"[122]. Ning edasi ütleb J.V.Stalin: "Luua sotsialistlik majanduslik baas - see tähendab ühendada põllumajandus sotsialistliku tööstusega üheks terviklikuks majanduseks, allutada põllumajandus sotsialistliku tööstuse

---

[122] J.V.Stalin, Teosed, kd.11, lk. 222.

juhtimisele..."[123] Aga kuidas seda teostada? "Kus on väljapääs?"küsib J.V.Stalin oma töös "NSV Liidu agraarpoliitika küsimustest". "Väljapääs on selles, et põllumajandus tuleb viia suurmaapidamise alusele, teha ta akumulatsiooni, laiendatud taastootmise võimeliseks ja rahvamajanduse põllumajanduslik baas niiviisi ümber korraldada.

Aga kuidas põllumajandus suurmajapidamise alusele viia?"[124] J.V.Stalin osutab sealjuures kahele võimalusele. Kapitalistlik tee, mis seisneb kapitalismi juurutamises kapitalistlike ettevõtete mäolpõllumajanduses ja mis viib talupoegkonna vaesumisele. See tee langeb ära, kuna ta ei sobi sotsialistliku majandusega. On olemas veel teine, sotsialistlik tee, mis seisab kolhooside ja sovhooside juurutamises põllumajandusse. See tee viib väikekaubatootjad üleminekule kollektiivseisse majapidamistesse, mis teostavad laiendatud taastootmist.J.V.Stalin peab silmas siin sotsialismi ehitamist Nõukogude Liidus, kuid see käib täiesti ka rahvademokraatia maade kohta. Erinevus seisab ainult selles, et Nõukogude Liidus Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni perioodil oli teostatud kogu maa natsionaliseerimine, mis kergendas põllumajanduse üleviimist sotsialistlikule alusele. Bulgaarias 1946.a. läbiviidud agraarreform näitab, et Bulgaarias ei toimunud kogu maa natsionaliseerimist. Rahvademokraatlik valitsus võttis ülemäärase maa suurmaapidajailt ja andis selle maatuile põllutöölistele ja

---

[123] J.V.Stalin, Teosed, 9.kd.,lk. 22-23.

[124] J.V.Stalin, Teosed, 12.kd.,lk. 141.

vähese maaga talupoegadele, osa aga natsionaliseeris, kuhu juurutas riiklikud majandid, eeskujuks kollektiivmajapidamiste eelistes. Enamik maad läks siiski talupoegade individuaalseteks majapidamisteks.

Kõige otstarbekohasem lahendamisviis Bulgaaria põllumajanduse muutmisel sotsialistlikuks, samuti kui teistes rahvademokraatia maades, oleks olnud samuti kogu maa natsionaliseerimine. Kuigi see oleks olnud vajalik ei saanud seda siiski kohe läbi viia, kuna eraomandi printsiibid olid liialt kõvasti juurdunud talupoegkonna hulgas.

Kapitalistlikes maades, kus eraomand maale eksisteerib juba ammu, talupoegkond osutub fanaatiliseks eraomandi kaitsjaks maale. J.V.Stalin oma töös "Agraarpoliitika küsimustest NSV Liidus" selgitab seda talupoja kramplikku kinnihoidmist oma maatükist: "Töepoolest, mis sidus, seob praegu ja veel tulevikuski Lääne-Euroopa väiketalupoega oma väikekaubamajapidamise külge? Kõigepealt ja peamiselt oma maalapi olemasolu, maaeraomanduse olemasolu. Ta korjas aastate viisil raha selleks, et osta oma maalapikest, ta ostis selle ja on arusaadav, et ta ei taha sellest lahkuda, eelistades kannatada igasuguseid raskusi, eelistades langeda viletsusse, metsistuda, et aga säilitada oma maalapikest - oma individuaalmajapidamise alust."[125]. Sellepärast ütles ta maa natsionaliseerimise küsimuse kohta ÜK(b)P Keskkomitee Kominterni pleenumil 1928.a. : "Ma ei ole nõustu nende seltsimeestega, kes panevad ette teha maa natsionaliseerimise vor-

---

[125] J.V.Stalin, Teosed, 12.kd., lk. 146.

melites kapitalistlikult arenenud maade jaoks muudatus ja nõuavad, et niisugustel maadel kuulutataks kogu maa natsionaliseerituks juba proletaarse revolutsiooni esimesel päeval"[126]. Lenin ütleb maaomandi küsimuse kohta proletariaadi diktatuuri algperioodil: "Otsekohest eraomandi täit äravõtmist proletariaadi võim enamuses kapitalistlikes riikides nüüdsest ei pea teostama" . Lenin hoiatas kommunistlikke parteisid, mitte kohe esile tõstma kogu maa natsionaliseerimise loosungit sellepärast, et "... nende maade omanikuinstinktist läbiimbunud talurahvas ei suuda seda loosungit otsekohe ümber seedida"[127]. Sellepärast tuli kogu maa natsionaliseerimise küsimusele rahvademokraatia maades läheneda ettevaatlikult. Rahvademokraatliku Bulgaarias 1946.a. teostatud agraarreform mis andis maa talupoegadele oli ainuõige poliitika sotsialistliku revolutsiooni esimesel etapil.See tugevdas rahvademokraatliku riigi positsioone ja andis hoobi ekspluataatorlikele klassidele ja nende agentuurile, kes tahtsid ära kasutada talupoegade eraomanduslikke tendentse ja neid liidust töölisklassiga eemale kiskuda, et sellega hävitada sotsialistlik revolutsioon. Rahvademokraatliku õige poliitika tõttu maaküsimuses, see ei õnnestunud.

Agraarreform lõi ainult tingimused sotsialismi ehitamiseks põllumajanduses. Tingimused aga olid vaja muuta tege-

---

[126] J.V.Stalin, Teosed, 11.kd., lk. 145.
[127] sealsamas, lk. 146.

likkuseks. Lenin ja Stalin sidusid sotsialistliku ühiskonna täieliku ülesehitamise küsimusega proletariaadi diktatuuri tingimustes maa koopereerimise küsimusega. Oma programmilise tähtsusega artiklis "Kooperatsioonist" kirjutas Lenin " ... kui juba riigivõim on töölisklassi käes, kui juba sellele riigivõimule kuuluvad kõik tootmisvahendid, ... on tõepoolest jäänud ülesandeks ainult rahvastiku koopereerimine"[127]. Ja edasi ütleb ta koopereerimise eesmärgi kohta. "Tõepoolest, riigi võim kõigi suurte tootmisvahendite üle, riigivõim proletariaadi käes, selle proletariaadi liit paljude miljonite väike- ja pisitalupoegadega, selle proletariaadi juhtiva osa kindlustamine talurahva suhtes jne. - kas see ei ole kõik, mis on vaja selleks, et kooperatsioonist, ainuüksi kooperatsioonist, mida me varem halvustamime kui sahkerdamist ja mida meil teatavasti küljest õigus on halvustada nüüd nepi ajalgi, kas see ei ole kõik, mida vajame täieliku sotsialistliku ühiskonna ülesehitamiseks? See ei ole veel sotsialistliku ühiskonna ülesehitamine, kuid see on kõik, mis vajalik ja küllaldane selleks ülesehituseks"[128].

Bulgaarias hakati kooperatiivseid majandeid asutama juba 1945.a. Siis olid nad veel vähe arenenud koopereerimise lihtsad varustamis-turustamisvormid. " ... seni kui pole massilist kolhoosiliikumist on küla sotsialistliku arenemise peateeks Lenini kooperatsiooniplaan, mis hõlmab kõiki põlluma-

---

[127] V.I.Lenin, Valitud Teosed, II kd., lk. 683.

[128] sealsamas, lk. 684.

jandusliku kooperatsiooni vorme madalamatest (varustus-turustusvorm) kuni kõrgemateni (tootmisvorm, kolhoosivorm) "[129].

Rahvademokraatlik valitsus arendas edasi madalamaid kooperatiivide vorme kõrgemateks, varustamis-turustamisvormidelt tootmiskooperatiivsetele vormidele. J.V.Stalin kirjutas koopereerimisvormide edasiarendamise tähtsuse kohta: "Teostada Lenini kooperatsiooniplaan - see tähendab tõsta talurahvas turustamis-varustamiskooperatsioonilt tootmiskooperatsioonile, nõnda öelda kolhoosikooperatsioonile. Sellega muide on seletatav tõsiasi, et kolhoosid hakkasid meil tekkima ja arenema ainult turustamis-ja varustamiskooperatsiooni arenemise ja tugevnemise tulemusena"[130].

Bulgaaria töörahva kooperatiivsete maaharimismajandite liikmed säilitasid esialgu eraomandi õiguse maale, tulu jaotati: nagu eelnevalt öeldud 10% jagamatusse fondi, 60% tööpäevade arvel ja 30% majapidamisse antud maa arvel. Eraomandi säilitamine maale, ei tähenda muidugi selle igavest eksisteerimist. Maa erapmandi likvideerimine teostatakse siis, kui talupoegade põhimisee massid asutades ja arendades majanduse kollektiivseid vorme, veendunud praktikas, et eraomand maale takistab põllumajanduse tootlike jõudude arengut, kollektiivse töö tootlikkuse tõstmist ja isiklikkude sissetulekute kasvu. V.Tservenkov ütles selle kohta: " ... Rahvademokraatia tingimustes see asjaolu, et eksisteerib eraomand maale,(mis on kahtlemata pidurdavaks momendiks talupoegade üleminekul ma-

---

[129] J.V.Stalin, Teosed, 12.kd., lk.128.

[130] J.V.Stalin, Teosed, 11.kd., lk. 88-89.

janduse sotsialistlikele vormidele) ei ole ületamatuseks takistuseks selle ülemineku jaoks. See asjaolu näitab, et see üleminek meil saab olema palju keerulisem protsess kui ta oli Nöukogude Liidus, ja toimub mönevörra omapärasemais tingimustes"[131]. Tservenkov tähendab sealjuures, et kooperatiivide omapärane vorm, vahendid, viisid ja tempo ei tähenda selle tee eitamist, mida mööda läksid nöukogude talupojad sotsialismile, ei tähenda mingit erilist bulgaaria teed sotsialismile. "See tähendab ainult seda, et ülemineku perioodi üldine seaduspärasus ... omandab meil möningaid iseärasusi. Meie omapära talumajapidamiste ülemineku teostamisel sotsialistlikule tootmisvormile saab olema selles, et maa natsionaliseerimise küsimus, ilma milleta on võimatu löplikult kehtestada sotsialistlik tootmisviis külas, lahendatakse praktiliselt talupoegade endi poolt. Seda ülesannet on kutsutud lahendama töörahva kooperatiivsed maaharimismajandid"[132]. Töörahva kooperatiivsed maaharimismajandid (TKM)* kergendavad üleminekut väikestelt ja keskmistelt talumajapidamistelt suurtele kooperatiivsetele majapidamistele. "~~Meie ... loome," rääkis G.M.Dimitrov, "et järk-järguliselt~~ "... Me arvame," rääkis G.M.Dimitrov, "et tömmates järk-järgult kehv-ja kesktalupoegi pöllunduslikesse töökooperatiividesse, suurendades masina-traktorijaamade arvu, keelates maa rendileandmise, piirates ja keelates maa ostu ja müüki, loome me sellega tingimused, kus maa natsionalisee-

---

131 В. Червенков, задачи кооперативного движения на селе и основные положения устава трудовых кооперативных земледельческих хозяйств, „За прочный мир, за народную демократию!" № 18; 5. мая 1950.

132 Halsamas

* TKM — töörahva kooperatiivsed maaharimismajandid.

rimise küsimus lahendub praktiliselt, kusjuures kogu maa antakse töötavale talurahvale põliseks kasutamiseks"[133]. Koopereerimise liikumise arememisel on tähtis, et töötavad talupojad ise veenduksid kollektiivmajapidamiste paremustes. "Kogu asi seisab selles,"rääkis Tservenkov,"et kommunistlik partei ja valitsus kergendaksid, abistaksid ajaloolist vältimatust - talupoegade vabatahtlikku pöördumist kooperatiivmajandeisse"[134]. Koopereerimise liikumise juures tuleb rangelt silmas pidada, et vabatahtlikku liikmeks astumise printsiipi. J.V.Stalin hoiatas:"Kolhoose ei tohi rajada vägivallaga. See oleks rumal ja reaktsiooniline. Kolhoosiliikumine peab tugimema talurahva põhihulkade aktiivsele toetusele"[135].

Bulgaarias tuli siiski talupojamajandite koopereerimise vabatahtlikkuse printsiibi rikkumise juhtumeid ette, milliseid V.Tservenkov töi esile Bulgaaria Kommunistliku Partei Keskkomitee pleenumil 1949.a.[136] Moodustati rajoonide spetsiaalsed riiklikud uurimiskomisjonid vigade ja moonutuste parandamiseks ja süüdlaste karistamiseks.

Samal ajal ei või lubada aga ka töötavate talupoegade koopereerimisküsimuse isevooluteed. "Isevoolu" teooriat sotsialistlikus ülesehitustöös,nimetab J.V.Stalin, antimarksistlikuks teooriaks.

Koopereerimisliikumise edasise arenguga paljud koopera-

---

[133] "Rahva Hääl" nr. 305.; 25.detsembril 1948.

[134]

[135] J.V.Stalin, Teosed, 12.kd., lk. 187.

[136]

tiivsed maaharimismajandid on juba üle läinud põllumajandusliku artelli põhikirja juurde, hakates järjekindlalt teostama tulude jaotamist sotsialistliku printsiibi järgi, s.o. tööpäevade alusel, likvideerides sellega varem esinenud tilude jaotamise peale tööpäevade veel maarendi järgi. Kooperatiivmajandi üleminek tulude jaotamisele ainult tööpäevade järgi on suur löök maa eraomandi printsiibile ja eeldab maa muutmist sotsialistlikuks omandiks. Nii see kui ka väikeste killustatud talupojamajandite üleminek sotsialistliku suurtootmise rööbastele öönestas kapitalistlike elementide positsioone. TKM asutamiste ja kogu TKM liikumisega kaasnes algusest peale terav klassivöitlus külas. Oma positsioonide kaotamisega suurendas kulaklus öönestustööd TKM vastu, agiteeris keskmikke loomi tapma, tootmisriistu rikkuma jne. Valvsus ja halastamatu võitlus proletariaadi diktatuuri organite poolt öönestavate kapitalistlike elementide vastu - kulaku piiramise ja kitsendamise poliitika- on põllumajanduse sotsialistliku ümberkujundamise eeu tingimus. "Piiramise poliitika on vältimatu", rääkis seltsimees Molotov massilise kollektiviseerimise eel Nöukogude Liidus, "kuni meil pole jöudu, ei ole võimalusi üle minna põhjalikele sotsialistlikele üritustele põllumajanduse töstmise suhtes"[137]. Kulaku vastu võitlemine ja ta piiramine bulgaaria külas toimub mitmel viisil. TKM liikumise elavnemisega juba 1947.a. 23.detsembril, üheaegselt tööstuse natsionaliseerimisega, natsionaliseeriti enam kui 1500 kulakute veskit,400

---

137 В.М. Молотов, в работе в деревне, lk. 38. tsiteeritud Тихомиров'i järgi lk. 79.

meiereid, 675 villakraasimise ettevötet. Pärastpoole suurem osa neist ettevötteist läks TKM korraldusse. 18.veebruaril 1948.a. vöttis Suur Rahvuskogu vastu seaduse eravalduses olevate traktorite ja teiste pöllutöömasinate ja nende osade sundusliku väljaostu kohta.[138] Osteti välja 3350 traktori, 1660 traktorisahka ja 3700 viljapeksumasinat. 1948.aastast seati sisse progressiivne tulumaks.[139] Sellest olid vabastatud majapidamised 3 hektaari suuruses.

1948.a. novembri seadus piiras eraomandi osa ja rendisuhteid. Keelati natufaalrent ja liigkasuvötlikud rendivormid.[140] Seadus keelas samuti maa ostu ja müügi. Köik see piirab js öönestab kulaku ekspluataatorlikke tendentse ja teravdab klassivöitlust. 1948.a. sügisel kulakud saboteerisid viljavarumist ja püüdsid suurema osa saagist müüa turul. Energilise vöitlusega sabptaaži vastu ja selgitustööga suudeti siiski täita varumisplaan. Kulakud saboteerisid ka külviplaani täitmist, külvates täis ainult osa maast. Öigeaegsete abinöudega saadi ka sellest sabotaažist üle.

Klassivöitluse teravnemisega külas saatis kommunistlik partei sinna 1948.a. 200 000 kommunisti.[141] Ka talupoegade endi keskel on kommunistliku partei liikmeid. Kulaklus hakkas oma öönestustööd nüüd varjama. Kulakud hakasid endid poetama TKM ning pöllumajanduse juhtivaisse organitesse. "Selge, et kapitalistlikud elemendid külas, kulaklus, ilma lahingu-

---

138 Европейские страны народной демократии на пути к социализму, lk. 135.
139 Тихомиров, lk. 79.
140 Halsamas, lk. 80.
141 Halsamas, lk. 81.

ta oma positsioone ära ei anna. Koos sellega on vajalik mõista, et kulaklikud elemendid muudavad oma taktikat.Kulak praegu kardab avalikult välja astuda TKM vastu ..."[142] Kulakluse toeks ja öönestava poliitika teostajaks oli bulgaaria rahva paatunud vaenlane ja anglo-ameerika imperialistide agent, spioon Traitso Kostov ja tema kuritegelik rahvavastane jõuk.Rahvavaenlane Kostov ja ta abilised olid teinud öönestustööd külas, takistades talupoegade initsiatiivi riiklike plaanide täitmisel ja kehtestasid põllumajanduslikele toodetele ebaõiged hinnad. Kostovlased moonutasid jämedalt maksupoliitikat: paljud keskmikud pidid kulakutega võrdselt tulumaksu maksma. Kostovi eesmärgiks oli purustada talupoegade ja tööliste liit. Kostovi ja ta jõugu likvideerimine 1949.a. andis hoobi kulaklusele ja tugevdas liitu talupoegade ja töölisklassi vahel.

Põllumajanduse edasise kooperaerimise areng sõltub suurel määral peamise kaasaegse ülesande lahendamisest - juba loodud kooperatiivsete majandite tugevdamisest ja edasiarendamisest, nende organisatsioonilisest tugevnemisest ja majanduslikest edusammudest, mis veenab talupoegi kollektiivmajapidamise paremustes. Kogemuste omandamiseks sõidavad delegatsioonid Nõukogude Liitu.

Põllumajanduse ümberkujundamisel täidab Bulgaaria sotsialistlik tööstus edukalt oma abistavat osa. Juba rahva-

---

142 В. Червенков, Об организационной и массово-политической работе коммунистической партии Болгарии, За прочный мир, за народную демократию! № 24, 16 июня 1950.

majanduse taastamise aastail suurenes masinate ja väetisaine tootmine põllumajanduse jaoks. Rahvademokraatlik riik teostades majanduslik-organisaatorlikku osa, arendab külas masintraktorjaamu. 1948.a. oli viimaseid Bulgaarias 71 3500 traktoriga. Viisaastaku jooksul loodi neid veel juurde. 1949.a. masintraktorjaamade arv tõusis 86-le 4754 traktoriga. 1950.a. 95-le 6089 traktoriga ja 1951.a. oli neid 96.[143]

Lenin näitas konkreetselt uue tehnika, traktorite osa keskmiktalupoja väiketootliku psühholoogia ületamisel ja ta pööramisel sotsialismi rööbastele. "Kesktalupoeg kommunistlikus ühiskonnas ainult siis saab olema meie pool, kui me kergendame ja parandame tema elu majanduslikke tingimusi. Kui me homme võiksime anda 100 tuhat esmaklassilist traktorit, varustada neid bensiiniga, varustada nad masinatega ... siis kesktalupoeg ütleks: ma olen kommunismi poolt"[144].

Kui nüüd vaadelda konkreetseid tulemusi viisaastaku üksikuil aastail, siis juba viisaastaku esimese aasta plaani täitmine näitas tõsiseid edusamme nii tööstuse kui põllumajanduse alal. Tööstustoodang täideti 1949.aastaks 107%-liselt, peale selle andis tööstus 3% plaanis mitteettenähtud toodangut.[145] Seega tööstustoodang 1949.a. täideti 110%-liselt. Tööstustoodang ületas 1949.aastal 1948.a. toodangu 30%.

---

143 Петрунов, lk. 148 - 149.
144 И.В. Ленин, Соч., т. 29. lk. 190
145 Планирование народного хозяйства Болгарии, lk. 80.

Kapitaalehituste plaan täideti 123%-liselt aasta jooksul anti ekspluatatsiooni 5104 objekti, nende hulgas tehaseid, vabrikuid elumaju jne.[146]

Bulgaaria põllumajanduses oli 1949.a. alguseks 3000 küla 634 000 liikmega ühinenud põllumajanduslikesse kooperatiividesse.[147] Põllumajanduslike kooperatiivide arv 1949.a. suurenes 1948.a. 1100-lt 1601-le ja nende poolt kultiveeritud maa suurenes ligi kahekordseks.[148] Keskmine saak tähtsamail põllukultuuridel oli kõrgem kui eramajapidamistel. Põllumajanduskooperatiividel oli loomakasvatusfarme plaanis ettenähtud 1500 asemel 1527 ja riikliku põllumajandusettevõtete juures 91 ettenähtud 82 asemel. MTJ arv 1949.aastal suurenes 15 võrra. Traktorite arv kasvas 1948 aastaga võrreldes 982 võrra.

Vaatamata põuale õnnestus riigil normaalselt varustada elanikkonda. Kevadiste kultuuride külviplaan 1949.a. täideti.

Aasta-aastalt suurenes töötootlikkus. 1950.aastal kasvas töötootlikkus Bulgaarias 11% võrreldes 1949.aastaga.[149] Üldine tööstustoodang 1950.a. täideti 100,2%-liselt. Üldine toodangu maht suurenes 1950.a. 23,3%, võrreldes 1949.aastaga. Tööstus andis palju uusi masinaid, seadeldisija materjale.

1950.a. hoolimata raskustest: põuast kevadel ja suvel jne.

---

146 Планирование народного хозяйства Болгарии, lk. 88.
147 Петрунов, lk. 154.
148 Планирование народного хозяйства Болгарии, lk. 82-83.
149 „За прочный мир, за народную демократию!" № 10; 10. марта 1950.

saavutati põllumajanduses edusamme ja täideti ettenähtud plaan. Teraviljakultuuride saak oli suurem kui 1949.a. Edu saavutati ka põllumajanduslike produktide varumise alal, milline plaan täideti. Teraviljakultuuride toodangu suurenemine ja nende kokkuostu õige organiseerimine löid tingimused riigil korrapäraselt varustada elanikkonda leivaga jaluua reserve.

1950.a. lõpul võtsid Ministrite Nõukogu ja Bulgaaria Kommunistliku Partei Keskkomitee vastu otsuse J.V.Stalini nimelise paisu ehitamise kohta Isköri jõel. Paisu juurde tuleb veehoidla mahutavusega 670 miljoni kuupmeetrit. Otsus näeb ette kolme hüdroelektrijaama: Pasarel,Kokaljane ja Sofia ehitamise, võimsusega 57 000 kilovatti ja niisutussüsteemi ehitamise Sofia orgu.[150]

Paisu ja elektrijaamade ehitamine tagab täielikult pealinna ja rea naaberlinnade tööstuse ja elanikkonna elektrienergia ja joogiveega varustamise, ning võimaldab niisutada enam kui 57 000 hektaari niisutust vajavat maad. Ehitused viiakse lõpule 1955.aastaks.

1950.a. toimus erilise hoo ja intensiivsusega talupoegade astumine tootmiskooperatiividesse. Neisse hakkas astuma nüüd ka keskmikke. Selle tulemusena juba 15.oktoobril 1950.a. suurenes TKM arv 2566-le.[151] Tootmiskooperatiividesse läinud

---

150 F.T. Konstantinov, Bulgaaria, lk. 52.
151 Петрушов, lk. 156.

talumajandite arv moodustas 46,3% kõigist talumajapidamistest. Neisse kuuluv maa moodustas 41,9% üleharitavast maast. Põllumajandus sai 1950.a. 468 traktorit, 860 traktorisahka, 400 traktor-kultivaatorit, 649 reaskülvajat, 122 rehepeksumasinat jne.[152]

Bulgaaria Kommunistliku Partei Keskkomitee ja Ministrite Nõukogu määruses 1950.a. oktoobris antakse iseloomustus TKM arenemise iseärasuste kohta 1950.a.[153] Iseärasused seisavad selles, et toimus keskmike intensiivne astumine kooperatiivseisse majandeisse eriti teraviljarajoonides. Suurenes töötavate talupoegade endi valvsus, kes ei lasknud enam kulakuid ja sotsialistliku korra vaenlasi kooperatiivseisse majandeisse. Koopereerimise suured edusammud olid ette valmistatud sotsialismi ülesehitamise käiguga viimase 4-5 aasta jooksul. Tähtsat osa etendasid varem loodud TKM, kes said suuremat saaki ja tulu kui üksikmajapidajad. Töötavad talupojad veendusid seetöttu ise kooperatiivmajapidamiste paremustes. Edu põhjuseks oli samuti partei poliitika õige joon ja suur selgitus- ja kasvatustöö talupoegade hulgas. Eriti tähtis oli Nõukogude Liidust saadud traktorite ja masinate osa, ning nõukogude kolhooside kogemuste kasutamine. Otsustav tähtsus oli ~~riigi~~ kooperatiivsete majandite varustamisel kaasaegse põllumajandusliku tehnikaga.

---

152 „За прочный мир, за народную демократию!" № 47; 24. ноября 1950.

153 Петрушов, lk. 156-157.

Viisaastaku järgmisel s.o. 1951.a. tööstusliku toodangu maht võrreldes 1950.a. suurenes 19%.[154] 1951.a. tööstus andis uusi tooteid: diiselmootoreid, elektrimootoreid, transformaatoreid, elektrigeneraatoreid, lämmastikväetisi jne. Tööstuslik toodang 1951.a. ületas peaaegu 4 korda 1939.a. oma ja täitis 94,3%-liselt viie aasta plaanis ettenähtud taseme.[155] Eri edusamme saavutati rasketööstuse alal. Industrialiseerimisprotsessis oli viie aasta plaan ette näinud rasketööstuse erikaalu 30% 1953.aastaks. Kuid juba 1951.a. oli rasketööstuse erikaal tõusnud 43%-le. Kapitaalmahutused 1951a. moodustasid 40,6% enam kui 1950.a. mille tõttu viidi lõpule rea suurte tööstuslike objektide ehitamine.[156] Anti ekspluatatsiooni niisugused viisaastaku suurehitused kui Stalini nimeline keemiatehas, V.Tservenkovi nimeline elektrijaam, "Tservena zvezda" ja G.Kirkovi nimeline masinaehitustehased. 1951.a. lõpetati Brösljani madalikul Ruse linna läheduses Bulgaaria üks suurem sotsialismi ehitus - J.V.Stalini nimeline niisutussüsteem.[157] Kasutama hakati ka V. Kolarovi nimelist veehoidlat.[157]

Töötootlikkus tööstuses 1951.a kasvas 8,6% ja ehituse alal 16%. 1951.a. tööliste ja teenistujate arv suurenes 23 000 inimesele, neist tööstuses 16 000.[158] Tööliste ja teenistujate töötasu suurenes keskmiselt 16%.[159] Elanikkonna varustamine kaupa-

---

154 „За прочный мир, за народную демократию!" № 6; 8. февраля 1952

155 Т. Такев, Успехи социалистического строительства в Народной республике Болгарии, „За прочный мир, за народную демократию!" № 24; 23. мая 1952.

156 „За прочный мир, за народную демократию!" № 2. 11. января 1952.

157 „Edasi" № 4; 8. mail 1953.

158 „За прочный мир, за народную демократию!" № 6; 8. февраля 1952

159 „За прочный мир, за народную демократию!" № 2; 11. января 1952.

dega paranes. Töötajad said kaupu 18% rohkem kui 1950.a.[160] Töötajate materiaalne olukord paranes tuhduvalt, seoses Ministrite Nöukogu ja Bulgaaria Kommunistliku Partei Keskkomitee poolt vastuvöetud määruse elluviimisega. Määruse kohaselt 21.märtsist 1951.a. kaardisüsteem tööstuskaupadele kaotati.[161] Tööstuskaupade ja jaalanöude hinnad alanesid 10-45% vörra. Töötajate töötasu töusis 1949.aastaga vörreldes 10% vörra.[162]

1951.a. toimus Bulgaaria külas massiline üleminek sotsialistlikule arenguteele. Kooperatiivseisse majandeisse koondus juba 53% köigist kehvik-keskmike majapidamistest. TKM arv 1951.a. töusis 2740-le.[163] Nende poolt kasutatav pind suurenes 120 000 hektaarile. MTJ arv suurenes 115-le. Pöllutöid ~~soor~~ sooritati MTJ poolt 2 korda enam kui 1950.a.[164] 1951.a. töötas Bulgaarias 550 nöukogude kombaini.[165] Traktoripark suurenes 1951.a. 1200 traktori vörra.[166] Seega oli toiminud pöllumajanduse intensiivne mehhaniseerimine. Kui 1940.a. oli Bulgaarias umbes 3000 traktorit millised olid kulakliku elemendi käes, siis nüüd oli Bulgaarias enam kui 9000 traktorit.[167] Kui enne 1944.a. oli bulgaaria rahvas kombaine ainult pildil näinud, siis oli kombaine nüüd juba neil endil poolsada. 1952.a. pidi neid Nöukogude Liidust veel 1000 ümber saama. Pool pöllumajanduslikke töid toimus nöukogude ja kodumaiste

---

160 „За прочный мир, за народную демократию!" № 36; 8.сентября 1951
161 „За прочный мир, за народную демократию!" № 12; 23. марта 1951
162 „За прочный мир, за народную демократию!" № 6; 9.февраля 1951
163 Планы развития народного хозяйства стран народной демократии ск. 159.
164 За прочный мир, за народную демократию!" № 2; 11.января 1952
164 „За прочный мир, за народную демократию!" № 6, 8.февраля 1952.
166 В.Поптомов, Семь лет народной власти Болгарии, „За прочный мир, за народную демократию!" № 36; 7 сентября 1951
167 Т.Чанков, Успехи социалистического строительства в Народной республике Болгарии, „За прочный мир, за народную демократию!" № 1; 23. мая 1952

masinatega. Laialt kasutatakse nöukogude agrotehnilisi meetodeid, mis kergendavad tööd ja suurendavad saaki.

Kui vaadelda nüüd viisaastaku neljanda aasta saavutusi, siis 1952.a. tehti Bulgaarias suur edusamm kaubanduse arengus ja töötajate elutaseme töstmises. 11.mail 1952.a. avaldati Bulgaaria Ministrite Nöukogu ja BKP Keskkomitee määrus rahareformi läbiviimise, kaardisüsteemi kaotamise kohta toiduainetele ja riiklike jaehindade alandamise kohta.[168] Vastavalt Ministrite Nöukogu ja BKP KK määrusele anti käibele 12.maist 1952.a. uued rahad. Levi kurss nöukogude rubla suhtes on: 1lev 70 stotinokki = 1 rubla. Levi kurss dollari suhtes töusis 42 korda.[169] 12.maist 1952.a. kaotati kaardid leivale, jahule, makaronidele, taimevöile, kalale j.t. toiduainetele ja lasti nad müügile riiklike jaehindade alusel. Rahareformi teostamise, kaardisüsteemi kaotamine toiduainetele ja kaks korda toimunud hindade alanduse töttu tugevnes levi kurss ja suurenes tööliste reaalpalk.

1952.a. plaani täitmise alal tööstuses rasketööstuse aastaplaan täideti 1952.a. 100,1%-liselt.[170] Vörreldes 1951.aastaga tööstustoodangu maht suurenes 18%. Esmakordselt toodeti Bulgaarias keemilisi väetisaineid, lämmastikhapendeid, parkimisekstrakte, tselluloosi. Lasti välja ligi 300 uut masina-ja mehhanismi liiki. Said korda uued objektid nagu St.Kiradzievi nimeline tselluloosi tehas ja S.M.Kirovi nimeline

---

168 „За прочный мир, за народную демократию!" № 20; 16. мая 1952.

169 Чанков

170 „За прочный мир, за народную демократию!" № 6; 6. февраля 1953.

kombinaat-tehas, 2 elektriajaama. Ehitati Kalinini nimeline veehoidla.

Tööliste ja teenistujate arv suurenes 1952.a. 47 709-le. Töötootlikkus kasvas 11%.[174] Rahvatulu 1952.a. suurenes 1939. a. võrreldes 2 korda.

Tähelepandavalt suurenes külvipind. Teraviljakultuuride kogusaak 1952.a. ületas 1948.-1951.aastate keskmise saagi 11,3%. Põllumajandus sai palju uusi masinaid ja mehhanisme. 1952.a. jooksul töörahva kooperatsioonid tugevnesid edasi. TKM ja riiklike majandite juurde loodi 3214 uut loomakasvatusfarmi.

Kaubakäibe plaan täideti 101,3%-liselt. Töötajatele müüdi 22,2% rohkem kaupu kui 1951.a. Sisekaubandus oli ümber korraldatud. Sotsialistliku sektori kasuks olid toimunud otsustavad muudatused. Riiklikule ja kooperatiivsele sektorile 1951.a. kuulus 98,4% üldisest kaubakäibest. Erasektor kaubakäibe alal vähenes 1947.a. 56,9%-lt 1,6%-le 1952.a. Viie aasta plaan sotsialistliku sektori suurendamise suhtes üldises kaubakäibes oli täidetud 3 aastaga.

Viie aasta plaani täitmise andmete järgi selgub, et BKP Vkongressil vastuvõetud rahvamajanduse viisaastaku plaan täideti 1952.a. s.o. 4 aastaga. Tööstusliku taseme poolest viie aasta plaan täideti 1952.a. alguseks. Tööstuses oli sot-

---

[174] За прочный мир, за народную демократию! № 6; 6. февраля 1953.

sialism võitnud igaveseks. Oli kasvanud töölisklass, tema aktiivsus oli suurenenud, samuti ta loov initsiatiiv.

Põllumajanduse viie aasta plaan täideti faktiliselt ennem kui 4 aastaga. Ka viie aasta plaanis ettenähtud põllumajanduse koopereerimise ja mehhaniseerimise tase saavutati vähem kui 4 aastaga.[172] 10 000 traktori ja 100 kombaini asemel, mis oli ettenähtud viie aasta plaani kohaselt 1953.aastaks, juba 1952.a. oli 12 000 traktorit ja 1000 kombaini. "Nüüd me võime öelda, et töörahva kooperatiivsed majandid saavutasid võidu meie põllumajanduses"[173]. Ning kõige saavutatu tähtsust hinnates ütleb Tservenkov: "See on revolutsiooniline ümberkujundamine, selline edu mis oma tähtsuselt vördub teisele 9,veebruarile meie maal"[174].

Ka ideoloogilisel rindel oli tösiseid edusamme tehtud. Kuid esines ka vigu. V.Tservenkov BKP KK ja Ministrite Nõukogu poolt kokkukutsutud nõupidamisele 1953.a., milline oli pühendatud olukorrale ideoloogilisel rindel, rääkis:"Meie majandus läheb hoogsalt edasi, ühiskondlik-majanduslikud ümberkujundused muudavad põhjalikult maa ilmet. Kuid meie ideoloogiline rinne ei lähe sellise tempoga. Ta jääb maha, tunduvalt jääb maha vörreldes majanduse arengu tormilise tempoga"[175]. Pealisehitus aga etendab aktiivset osa oma baasi

---

172 Черненков, Очередные задачи...
173 sealsamas,
174 sealsamas.
175 В. Черненков, Наши задачи в области идеологической работы. „За прочный мир, за народную демократию!" № 7; 13. февраля 1953.

suhtes, ta mõjutab selle formeerumist ja tugevnemist, aitab uuel korral lõppu teha ja likvideerida vana baasi ja vanu klasse. Sellepärast kõik instituudid, kõrgemad õppeasutused, kinod, teatrid jne. kui pealisehituse osad peavad kaasa aitama inimeste sotsialistliku teadvuse kiirele tõstmisele. Tuleb teha lõpp igasugustele reaktsioonilistele ja kodanlikele mõjudele.

Vead ja puudused mis rahvamajanduses esinesid, olid halva organiseerimis- ja selgitustöö ning majandusseaduste puuduliku tundmise tulemus. Oli vaja tõsta poliitilist taset, tundma õppida marksistlik-leninlikku teooriat. Parteilise hariduse tõstmiseks oli BKP Keskkomitee Poliitbüroo võtnud vastu otsuse partei liikmete marksistlik-leninliku teooria tundmaõppimise kohta juba 1950-1951.a. õppeaastal. Õppeaasta alguseks oli loodud 18 000 ringi, poliitkooli ja üldhariduslikku kooli. Partei haridustöö alal õppis 320 317 inimest.[176] 1951.a. oktoobris oli alanud plaanikindel marksismi-leninismi õppimine poliitkoolides, ringides ja õhtukoolides. Partei poliitharuduslikus võrgus oli 1952.a. 19378 ringi ja poliitkooli, milledes oli 307 913 kuulajat, neist 231 913 kommunisti, ülejäänud olid parteitud.[177] Abiks propagandistidele ja marksismi-leninismi õppijaile anti välja marksis-

---

176 G. Русинов, Марксистско-ленинское просвещение в Коммунистической партии Болгарии, „За прочный мир, за народную демократию!" № 15; 13. апреля 1951.

177 М. Трифонов, Марксистско-ленинское просвещение в Коммунистической партии Болгарии, „За прочный мир, за народную демократию!" № 5; 1. февраля 1952.

mi-leninismi klassikute teoseid. Marxi ja Engelsi töid anti välja 750 000 eksemplari, Leninil 1 500 000 ja Stalinil 1 750 000 eksemplari.

Inimeste sotsialistliku teadvuse kasvuga tekkis uus suhtumine töösse, arenes sotsialistlik võistlus ja selle kõrgem vorm stahhaanovlik liikumine. "Töötootlikkuse suurendamine ja temaga seotud kõrgem organiseerimine praegu, mil me ehitame sotsialistliku ühiskonna aluseid, moodustab meie peamise ülesande"[178]. Bulgaarias ongi juba kommuniste-stahhaanovlasi. Üks tuntuim Sotsialistliku Töö kangelane on Todor Stoitskov.[179]

Viisaastaku jooksul oli tõsiseid edusamme saavutatud ka kultuuri ja kunsti alal. Rahvuslik kultuur elas üle tõusu. Rahva hulgast kerkisid üles suured talendid. Rahvademokraatlik valitsus pööras suurt tähelepanu haridusele. 1950-1951.a. õppeaastal oli Bulgaarias 9500 kooli Õppivate laste arv ulatus 1 200 000-le.[180] Üliõpilaste arv suurenes viisaastaku jooksul 3 korda võrreldes sõjaeelse perioodiga. Avati koole vähemusrahvastele: türklastele, armeenlastele jne., kes ennem ei saanud lapsi õpetada emakeeles. Õppetöö kvaliteet on paranenud. 1950.-1951.õppeaastal kehtestati 11-aastase kestusega ühtne haridussüsteem. Likvideeriti vana süsteem, kus oli

---

178 В. Червенков, О развитии стахановского движения в Болгарии. „За прочный мир, за народную демократию!" № 1; 4. апреля 1952.

179 „За прочный мир, за народную демократию!" № 19; 9. мая 1952.

180 Т.Т. Konstantinov, Bulgaaria, lk. 65

mitut tüüpi üldhariduslikke koole. Töötati välja uued õppeplaanid-ja programmid. Edukalt areneb teadus. Luuakse uusi instituute ja laboratooriume. Bulgaaria põllumajanduslikud katsejaamad on aretanud rea väärtuslikke kultuurtaimede sorte. Katselisel teel on aretatud uus tomatisort - plovdivi konservid ja uus nisusort - savodskaja, kõrge viljakuse ja suurema külmakindlusega. Loodi ka kaks uut rukkisorti ja uus puuvilla sort.

Teatrikunst areneb. Enne 9.septembrit 1944.a. oli maal üks ooperi-ja draamateater Sofias. Nüüd on 3 riiklikku ja 12 draamateatrit.[184] 1951.a. oli avatud 102 uut kinoteatrit, neist 96 külades.

On loodud kõik tingimused kultuuri edasisele arengule, vormilt rahvusliku ja sisult sotsialistlikule.

Bulgaaria rahvas saavutas selliseid suuri edusamme sotsialistlikus ümberkujundamises,sellepärast, et ta vabanes imperialistlikust sõltuvusest, murdis kaela reeturitel ja rahvavaenlastel ning läheb kõige tihedamas liidus Nõukogude Liidu ja teiste rahvademokraatia maadega.

---

[184] F.T.Konstantinov, Bulgaaria, lk. 67.

V

BULGAARIA RAHVA VÕITLUS OMA ISESEISVUSE EEST. SÖPRUS JA KOOSTÖÖ NÕUKOGUDE LIIDU JA RAHVADEMOKRAATIA MAADEGA.

Kogu egu võitluses oma vabastamise eest monarhistlik-fasistlikust orjusest, võitluses maa uuestisünni ja rahvamajanduse arengu eest, sotsialismi aluste ehitamise eest saavutas bulgaaria töötav rahvas suure Nõukogude Liidu vennaliku abi ja toetusega.

Sügav ja siiras söprus seob bulgaarlasi Nõukogude Liidu rahvastega. Slaavi-bulgaaria rahvas on oma kultuuri, keele, elukommete ja rahvaiseloomu üldiste joonte poolest väga lähedane vene rahvale. "Ei ole ja ei võigi olla tervelt mõtlevat bulgaarlast, kes armastab oma kodumaad ja kes poleks veendunud, et siiras söprus Nõukogude Liiduga pole vähem vajalik Bulgaaria rahvuslikule sõltumatusele ja õitsengule kui päike ja õhk igale elusolevusele",[132] köneles Georgi Dimitrov .Söprus Nõukogude Liiduga, usk tema vennalikku omakasupüüdmatusse abisse ja toetusse on üheks peamiseks

---

[132] F.T. Konstantinov, Bulgaaria, lk. 3.

bulgaaria rahva jõuallikaks tema võitluses sotsialismi ülesehitamise eest omal maal. Seda suurt sõprust ja koostööd Nõukogude Liidu ja Bulgaaria vahel püüavad lõhestada inglise-ameerika imperialistid. Nad püüavad Bulgaariat isoleerida rahu ja sotsialismi leerist, ning teha ta sõltuvaks endist. Seda töendavad inglise-ameerika imperialistide poolt organiseeritud vandenõud ja spionaazi ning diversiooniaktid.

Juba sõja ajal valmistusid inglise-ameerika kolonisaatorid Bulgaariat okupeerima, et muuta bulgaaria rahvas endi orjaks. 1944.a. augustis peeti Kairos salajasi läbirääkimisi bulgaaria rahva reeturitega inglise-ameerika vägede viimise kohta Bulgaariasse. Kaugelenägelik tark stalinlik strateegia tõmbas neist salakavalaist plaanidest kriipsu läbi. Nõukogude vägede jõudmine Bulgaariasse 1944.a. septembris hoidis ära maa okupeerimise inglise-ameerika vägede poolt ja päästis ta Kreeka traagilisest saatusest. Kuid sellega ei piirdunud inglise-ameerika imperialistide sepitsused bulgaaria rahva vastu. Saanud kaotuse osaliseks interventsiooni toetamisel seadsid nad endile eesmärgiks rahva reeturite abiga Bulgaaria rahvademokraatliku valitsuse vägivaldse kukutamise, algul Gemeto, selle järel Petkovi kaudu. Petkovi ja ta jõugu kohtuprotsessist ilmnes, et nad töötasid Ameerika Ühendriikide bulgaaria poliitilise esindaja Myrnard Barnese otsesel juhtimisel [188]. See salakuulaja-

---

[188] Б. Ш. Константинов, Болгария на пути к социализму, lk. 54

te ja vandeseltslaste jõuk purustati tänu rahva valvsusele. Petkov hukati kohtuotsuse põhjal 1947.a. Myrnard Barnes paljastati kui salakuulamise ja diversiooni organiseerija ning sunniti Bulgaariast lahkuma.

1947.aastal vaatamata opositsiooni aktiivsele vastutöötamisele sõlmiti rahuleping ning taastati diplomaatilised suhted Inglismaa ja Ameerika Ühendriikidega. Nõukogude Liit, kes vabastas Bulgaaria fasistlikust ikkest, osutas talle otsustavat abi ka rahu sõlmimisel. Välisministrite Nõukogus ja Pariisi rahukonverentsil kaitsesid Nõukogude Liidu esindajad järjekindlalt ja järeleandmatult bulgaaria rahva huve kreeka monarhistide-fasistide vastu, kes tahtsid oma piire laiendada Bulgaaria arvel, ning inglise-ameerika imperialistide kallaletungide vastu, kes püüdsid arveid öiendada Bulgaaria noore demokraatiaga. 10.veebruaril 1947.a. kirjutati rahulepingule Pariisis alla. Rahulepingus märgitakse, et " ... Bulgaaria lõpetanud sõjalise tegevuse Ühinenud Rahvaste vastu, katkestas suhted Saksamaaga ja, sõlminud 28.oktoobril 1944.a. Vaherahu ..., võttis aktiivselt osa sõjas Saksamaa vastu" [184]. Rahulepingu 1. artikli järgi Bulgaaria piirid jäävad sellisteks, kui nad olid 1.jaanuaril 1941.a.[185] Rahulepingu 4. artiklis on kirjutatud, et Bulgaariam, kes vastavalt vaherahule saatis laiali kõik bulgaaria territooriumil asuvad fasistlikku tüüpi organisatsioonid (poliitilised, sõjalised, militaristlikud) ja tei-

sed

184. мирный договор Болгарией, „Правда" № 44; 20. февраля 1947

185 sealsamas.

sed organisatsioonid, kes teostasid Ühinenud Rahvastele vaenulikku propagandat, kohustub ka edaspidi mitte lubama selliste organisatsioonide eksisteerimist. 5.artikli järgi kohustub Bulgaaria võtma tarvitusele kõik vajalikud abinõud, et kindlustada kohut isikute üle, keda süüdistatakse sõjaroimarluses, või kes andsid käske sõjalisteks kuritegudeks. Rahulepingus on rida artikleid, mis reguleerivad majanduslikke suhteid Bulgaaria ja teiste maade vahel tema täieliku suveräänsuse ja sõltumatuse vaimus. Rahuleping määrab Bulgaariale kohustuse: maksta 70 miljoni dollarit reparatsioone 8 aasta jooksul. Saksamaa agressiooni kordumise ärahoidmiseks on tähtis rahulepingu 16.artikkel, mille järgi Bulgaaria kohustub täielikult töötama koos liitlaste ja Ühinenud riikidega selleks, et Saksamaa ei saaks mingeid abinõusid tarvitusele võtta oma relvastuse taastamiseks väljaspool Saksamaa territooriumi.

Rahulepingu sõlmimine on rahvademokraatliku Bulgaaria valitsuse ja kõigi rahupoolehajate ning rahvusvahelise koostöö suur edusamm. Inglise-ameerika salasepitsustest hoolimata säilitas bulgaaria rahvas tänu Nõukogude Liidule toetusele oma territooriumi puutumatuse, rahvusliku sõltumatuse ja riikliku suveräänsuse. Seati sisse normaalsed diplomaatilised suhted peaaegu kõigi naaberrikkidega ja suuremate maadega.

Nõukogude Liidu suurenenud osatähtsuse tõttu pärast Nõukogude Liidu Suurt Isamaasõda, rahuleping Bulgaariaga, sa-

muti kui teised pärast teist maailmasöda allakirjutatud rahulepingud, arvestavad rahvamasside ja rahu huve ning erinevad printsipiaalselt nendest rahulepingutest, mis sölmiti võidetud maadega pärast I Maailmasöda ilma Nöukogude Liiduta, mil võitnud imperialistlikud riigid seadsid endile eesmärgiks kasutada rahulepinguid poliitilise ja majandusliku möju kindlustamiseks võidetud maades.

Inglise-ameerika imperialistide katsed Bulgaariat endale allutada, Nöukogude Liidust ja rahvademokraatia maadest isoleerida ilmnesid mitte ainult rahulepingu sölmimise käigus. Ka pärast rahulepingu sölmimist ei jätnud nad Bulgaariat rahule. Nad ei suutnud leppida sellega, et Bulgaaria eemaldus jäädavalt imperialismi laagrist ja asus kindlalt demokraatliku arengu teele.

Pärast reetur Petkovi karistamist 1947.a. hakkas inglise-ameerika imperialistide ettepanekul pöllutöö rahvaliidu parema tiiva liider D.Gitsev moodustama rahvavastaseid, kontrrevolutsioonilisi jöuke rahvademokraatliku valitsuse kukutamiseks.[186] Gitsev lootis oma peremeeste abil võimule tulla. Ta paljastati varsti ja areteeriti. Pärast Gitsevi kohtuprotsessi avaldas USA, et Bulgaaria selle kohtuprotsessiga ignoreerib rahulepingut. USA näitas sellega selgesti, et ta kaitseb bulgaaria rahva vaenlasi.

1948.a. paljastati illegaalne organisatsioon, mille eesotsas oli fasist Kojev[187]. Sama aasta suvel Plovdivi oblasti

---

186 Б.Т. Константинов. Болгария на пути к социализму, ск. 54-55.

187 sealsamas

kohus möistis selle rahvavastase organisatsiooni liikmed surma.

Hoolimata köigist inglise-ameerika imperialistide salasepitsustest ja vandenöudest rahvademokraatliku valitsuse kukutamiseks saavutas Bulgaaria rahvademokraatlik valitsus suuri edusamme välispoliitika alaa. Tähtsamaks sündmuseks Bulgaariale oli söpruse, koostöö ja vastastikuse abistamise lepingu sölmimine Nöukogude Liiduga. Leping tugevdas vennalike sidemeid, mis ammust ajast sidusid Bulgaaria ja Nöukogude Liidu rahvaid. See, 18.märtsil 1948.aastal Moskvas allakirjutatud leping on bulgaaria rahva vabaduse ja söltumatuse tagatiseks. Lepingus on öeldud: "Nöukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu Ülemnöukogu Presiidium ja Bulgaaria Rahvavabariigi Narodno Sobranje Presiidium, NSV Liidu ja Bulgaaria vahel söbralike suhete edasise arengu eesmärgil, veendunud selles, et söpruse tugevnemine Nöukogude Liidu ja Bulgaaria vahel vastab mölema riigi rahvaste elulistele huvidele ja aitab köige paremal viisil kaasa nende majanduslikule arenemisele, soovides omavahel koos töötada üldise rahu ja julgepleku huvides vastavalt Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni eesmärkidela ja põhimötetele, otsustasid sel eesmärgil sölmida käesoleva lepingu ... "[188]

Selle lepingu 1. punktis kohustusid Nöukogude Liit ja Bul-

---

[188] Nöukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu ja Bulgaaria Rahvavabariigi söprus-, koostöö ja vastastikuse abistamise leping, "Rahva Hääl" nr. 67; 20.märtsil 1948.

gaaria võtma ühiselt tarvitusele kõik neist sõltuvad abinõud, et kõrvaldada agressiooni kordumise igasugune oht Saksamaa või mistahes muu riigi poolt, kes ühineks Saksamaaga vahetult või mistahes muus vormis, ning osutama teineteisele abi võitluses sellise agressiooni vastu.

"See leping", köneles V.M.Molotov lepingu allakirjutamisel, "on rajatud riikliku sõltumatuse ja rahvusliku suveräänsuse põhimõtete austamisele ning aitab kaasa demokraatliku rahu ja julgeoleku kindlustamisele Euroopas.Käesoleva lepingu eesmärgiks on mitte võimaldada Saksamaa agressiooni kordumist, kes viimaste aastakümnete jooksul on kaks korda rikkunud rahu rahvaste vahel ja valla päästnud kaks maailmasõda"[189].

1948.a. sõlmitud sõpruse, koostöö ja vastastikuse abistamise lepingus öeldakse edasi, et käesolev leping on kooskõlas ÜRO põhikirja printsiipidega; et kumbki maa ei või sõlmida liite ega osa võtta mistahes koalisatsioonist, samuti osa võtta üritustest mis on suunatud teise lepinguosalise vastu; et nad konsulteerivad teineteisega kõigis tähtsamais rahvusvahelistes küsimustes, mis puudutavad mõlemi rahva huve; et nad arendavad ja zugevdavad majanduslikke ja kultuurilisi sidemeid mõlemi riigi vahell sõpruse ja koostöö vaimus, lähtudes vastastikuse austamise printsiibist, sõltumatuse, suveräänsuse ja mittevahelesegamise printsiipidest teise riigi siseasjadesse.

---

[189] "Rahva Hääl", nr. 67; 20. märtsil 1948.

Nõukogude-bulgaaria leping samuti kui teised lepingud, mis sõlmitud Nõukogude Liidu ja rahvademokraatia maadega, rajanevad stalinliku välispoliitika printsiipidele ja erinevad põhiliselt lepinguist mis sõlmitud kapitalistlike riikide vahel . Kapitalistlike riikide vahel sõlmitavad lepingud ei väljenda rahvahulkade elulisi huve vaid käputäie finantsmagnaatide ja militaristide kitsaid klassihuve.

Nõukogude - bulgaaria leping on väikeste ja suurte riikide õigete vastastikuste suhete näiteks. Ta baseerub leninlik-stalinlikule rahvuspoliitika printsiipidele, väikeste ja suurte rahvaste võrdõigusluse poliitikale.

Võrdlemisi lühike aeg mis on möödunud Nõukogude Liidu ja Bulgaaria vahelise sõpruse, koostöö ja vastastikuse abistamise lepingu allakirjutamisest, on täielikult kinnitanud, et see leping kajastab nende maade rahvaste huve, kogu maailma rahu ning demokraatia pooldajate huve ja et ta aitab kaasa uue agressiooni vältimise ja ohjeldamise suurele ülesandele.

Allakirjutatud lepingu aastapäev 1949.a. 18.märtsil, oli Nõukogude-Bulgaaria kõveneva sõpruse uueks kujukaks demonstratsiooniks. Bulgaaria Rahvavabariigi peaminister Georgi Dimitrov väljendas Nõukogude-Bulgaaria vahelise lepingu allakirjutamise esimese aastapäeva puhul J.V.Stalinile saadetud kirjas kogu bulgaaria rahva nimel "... kõige palavamat tänu omakasupüüdmatu vennaliku abi eest, mida Nõukogude Liit osutab pidevalt meie kodumaale.

Möödunud aasta - öeldakse kirjas - tõestas vaieldamatult, et leping, mis ühendab meie kaht maad, väljendab meie rahvas-

te vääramatut söprust ning tagab Bulgaaria Rahvavabariigi edasise poliitilise, majandusliku ja kultuurilise arengu.

Meil on uus kinnitus Nöukogude välispoliitika öigsusest ja öiglusest, välispoliitika, mille eesmärgiks on kindlustada rahvusvahelist rahu, demokraatiat ja rahvaste julgeolekut ning tugevdada rahurinnet, mille eesotsas seisab suur Nöukogude Liit Teie targal juhtimisel, kallis Jossif Vissarionovits"[190].

Söpruse ,koostöö ja vastastikuse abistamise lepingud sölmis Bulgaaria ka rahvademokraatia maadega. Juba 1947.a. 16.detsembril kirjutati alla söpruse, koostöö ja vastastikuse abistamise leping Bulgaaria ja Albaania vahel.[191] 1948.a. 16. jaanuaril kirjutati alla Bulgaaria-Rumeenia lepingule. 23.aprillil 1948.aastal kirjutati samasugusele lepingule alla Bulgaaria ja Tsehhoslovakkia vahel, 29.mail 1948.aastal Bulgaaria ja Poola vahel ning Bulgaaria ja Rumeenia vahel 16.juulil 1948.a. Sofias.

Nii önnestus Isamaarinde valitsusel Nöukogude Liidu toetusel üle saada välispoliitilisest isolatsioonist milleni teda oli viinud endine monarhistide-fasistide rahvavastane poliitika ja kindlustada Bulgaaria rahvuslik söltumatus, lüües tagasi inglise-ameerika imperialistide vahelesegamise katsed Bulgaaria siseasjadesse.

See muidugi ei tähendanud, et inglise-ameerika kiskjad oleksid löpetanud oma jultunud katsed. Oma peamised lootu-

---

[190] "Rahva Hääl" nr. 85; 12. aprillil 1949.

[191] Ф. Т. Константинов, Болгария на пути к социализму, лк. 63.

sed öönestustöö alal Bulgaarias panid nad Traitso Kostovi jõugule. Imperialistid juba teise maailmasõja ajal, nähes ette kommunistliku ja töölisparteide vältimatut osatähtsuse ja mõju suurenemist, saatsid oma agente ja provokaatoreid töölisliikumisse. "Kaebealune Traitso Kostov", on süüdistusaktis öeldud, " olles alates 1942.aastast ühenduses politseiga ja seejärel Inglise salaluurega, koos kaebealuse Nikola Pavlovoga, temale varemalt samuti tuntud politseiagendiga, ja kaebealuse Ivan Stefanoviga, Inglise salaluure salajase kaastöötajaga asusid varsti pärast 9.septembrit 1944.a. vandenõu organiseerimisele, mille eesmärgiks oli kukutada Bulgaarias kehtiv demokraatlik riigikord"[192].

Roimar Traitso Kostov astus Inglise salaluure teadmisel ja nõusolekul ühendusse Belgradi salakuulajate ja mõrvarite Tito, Kardeli, Dzilase ja Rankovitsiga. Ta leppis Titõ fašistliku klikiga salaja kokku Bulgaaria välispoliitika muutmises, tema ärakiskumises NSV Liidust ja rahvademokraatia maadest ning tema muutmises ameerika ja inglise imperialistide asumaaks. Traitso Kostovi jõuk valmistas ette rahva tahtel valitud seadusliku valitsuse kukutamist.

Kostov ja tema jõuk sooritasid kahjulikke öönestuslikke akte rahvavõimu majanduslike, kaubanduslike ja teiste suhete katkestamiseks Nõukogude Liidu, ~~ja~~ rahvademokraatia maade ja Bulgaaria vahel, et viimast isoleerida rahu ja sotsialismi

---

192 Обвинительный акт Главной прокуратуры Народной республики Болгарии по делу Трайчо Костова и его сообщников. Приложение к журналу „Новое Время" № 50; от 7-декабря 1949.

leerist.

Kogu see mörvarite, vandeseltslaste ja salakuulajate jõuk tabati teolt, paljastati ja karistati rahva kohtu otsuse põhjal 1949.a.

Samal aastal paljastati ka Ameerika Ühendriikide diplomaatilise esindaja Donald Heath'i juhtimisel olev luteri usu vaimulike-salakuulajate rühm.

Kui kõik need jultunud katsed olid läbi kukkunud, asus Ameerika Ühendriikide valitsev klikk ähvarduste teele. 1950. a. kevadel katkestas Ameerika Ühendriikide valitsus diplomaatilised suhted Bulgaariaga. Selleks andis põhjuse Ameerika salakuulajate protsess, mis toimus 1950.a. märtsis Sofias. Oli paljastatud ja kohus tõestas, et salakuulajad Mihhail Sipkov, Zivka Rindova ja teised sooritasid oma öönestustööd ja salakuulamist Ameerika Ühendriikide saadiku Bulgaarias, Donald Heath'i vahetul juhtimisel. Kogu maailm teadis, et Ameerika saatkond segas end jämedalt Bulgaaria siseasjadesse ning oli salakuulamis-ja öönestustöö keskuseks Bulgaarias. Ameerika diplomaadi säärane käitumine oli rahvusvaheliste ja diplomaatiliste reeglite jäme käitumine.Kuid selle asemel, et ära kutsuda oma salakuulamises paljastatud diplomaati, katkestas Ameerika Ühendriikide valitsus diplomaatilised suhted Bulgaariaga ja kutsus oma saatkonna Sofiast ära.

Ameerika Ühendriikide valitsevad ringkonnad taotlesid sealjuures põhilist eesmärki - ajada rahvusvahelist olukorda

veel teravamaks ja kergendada uue maailmasõja ettevalmistamist. Inglise-ameerika imperialistid püüavad kasutada igat ettekäänet, et jultunult vahele segada Bulgaaria ja teiste rahvademokraatia maade siseasjadesse. Nad püüavad selleks kasutada ka Bulgaariaga sõlmitud rahulepingut, süüdistades Bulgaaria valitsust täiesti põhjendamatult rahulepingu rikkumises. Peaassamblee V istungjärgul tõsteti Ameerika Ühendriikide algatusel üles küsimus rahulepingu paragrahvide rikkumise kohta Bulgaaria, Ungari ja Rumeenia poolt. Vaatamata selle küsimuse absurdsele olemusele, mitteseaduspärasele arutamisele Ühinenud Rahvaste Organisatsioonis, võttis Peaassamblee V istungjärgu hääletusmasin vastu otsuse, mis süüdistab Bulgaariat Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirja ja rahulepingu niinimetatud rikkumises. Bulgaaria valitsus saatis ÜRO-le protesti selle seadusvastase ja omavolilise otsuse vastu.

Inglise-ameerika imperialistide öönestustöö ja spionaazi vastu suurendas Bulgaaria valitsus ja Bulgaaria Kommunistlik Partei oma revolutsioonilist valvsust, toetudes revolutsioonilisele seadusandlusele ja laiade rahvamasside abile.

Bulgaaria rahvas vastuseks inglise-ameerika imperialistide intriigidele koondub veel enam oma kommunistliku partei ümber, tugevdab veelgi enam oma sõprust suure Nõukogude Liiduga ja arendab veelgi aktiivsemalt koostööd rahvademokraatia maadega. Eriti tähtsaks sammuks koostöö arendamisel

oli 1949.a. loodud Vastastikuse Abistamise Majanduslik Nõukogu NSV Liidu ja rahvademokraatia maade vahel. "Rahvademokraatia maad on omavahel organiseerinud alalise majandusliku koostöö. Selle koostöö aluseks on siiras soov üksteist abistada ja saavutada üldine majanduslik tõus, mille tulemusena kindlustatakse tööstuse arendamise kiire tempo nendes maades"[193].

" Seltsimees Stalini initsiatiivil," kirjutas sm. Mikojan, "on rahvademokraatia maadega loodud säärane vastastikuste majanduslike suhete süsteem, mi kindlustab vennaliku koostöö ja majanduslike plaanide seltsimeheliku kooskõla"[194]. Majanduslikud sidemed, rahu, demokraatia ja sotsialismi leeri maade vahel muutuvad ikka tugevamaks ja laiemaks. "Demokraatlike riikide vahel on väljakujunenud uut tüüpi suhted, mida inimkonna ajalugu see ei ole seni veel tunnud"[195]. Need on uut tüüpi suhted millede peamine iseärasus seisab selles, et nad on rajatud: "kõigi rahvaste, suurte ja väikeste, täielikule ja tõelisele võrdõiguslikkusele, iga riigi kõigi suveräänsete õiguste ja sõltumatuse säilitamisele, teise riigi siseasjadesse mittevahelesegamisele, erinevalt imperialistlikust diktaadi ja rahvaste orjastamise poliitikast; ... tihedale majanduslikule koostööle ja vastastikusele abile, mis tagab kõige soodsamad majandusliku arengu tingimused täielikus kooskõlas iga maa rahvuslike huvidega, erinevalt julmast konkurentsivõitlusest tooraine allikate ja müügiturgude pärast, mis valitseb imperialismi leeris; demokraatlike riikide ühisele taotlusele kindlustada rahu, taastada ja a

---

193 N.Bulganin, ÜK(b)P XIX kongressil peetud kõne, lk.18. Tallinn 1953.
194 L.Beria, ÜK(b)P XIX kongressil peetud kõne, lk.18. Tallinn 1953.
195 A.Mikojan, Suur Kommunismi ehitaja, Tallinn 1951.

arendada majanduslikke ja kultuurilisi sidemeid kõigi maadega ... ";[196]

Imperialistlikud riigid eesotsas Ameerika Ühendriikide, Inglismaa ja Prantsusmaaga rakendasid NSV Liidu ja rahvademokraatia maade suhtes majandusliku blokaadi poliitikat, lootes neid sellega lämmatada. See katse kukkus läbi. Majandusliku blokaadi tulemus oli see, et vana kapitalistliku maailmaturu kõrval moodustus uus demokraatlik maailmaturg. J.V.Stalin märgib oma geniaalses töös "Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus", et "teise maailmasõja tulemuseks majanduslikuks ~~oli~~ tuleb pidada ühtse, köikehaarava maailmaturu lagunemist ... mille tagajärjel meil on nüüd kaks paralleelset maailmaturgu ..."[197] Tekkis rahuarmastava demokraatia leeri maade turg ja agressiivse imperialismi leeri maade turg.

Imperialistid ise sulgesid majandusliku blokaadiga endile pääsu demokraatlikule maailmaturule. Ameerika Ühendriigid on viinud peaaegu nullini kaubanduse Nõukogude Liiduga, Euroopa rahvademokraatiam maadega ja lõppetas kaubavahetuse Hiinaga. Jaapanil, Lääne-Saksamaal, Itaalial keelati kaubandus demokraatia leeri maadega. Samuti teised kapitalistlikud riigid ei tohi müüa ega osta kaupu demokraatial leeri maade turul.

Kaubavahetus sotsialismi leeri maade vahel on kiire. 1952. a. kaubavahetus Nõukogude Liidu ja rahvademokraatia maade endi vahel suurenes 2 korda võrreldes 1949. aastaga.[198] Kaubavahe-

---

196 L.Beria, ÜK(b)P XIX kongressil peetud kõne, lk.18. Tallinn

197 J.Stalin, Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus, lk.28.

198 Л. Тай, Укрепление экономического сотрудничества Советского Союза и стран народной демократии, "За прочный мир, за народную демократию!" № 46; 14. октября 1952.

tus Nõukogude Liidu ja rahvademokraatia maade vahel 1952.a. ületas 22% võrra 1951.a. taseme.

Uus maailmaturg ei tunne turustamise raskusi, turu maht suureneb aasta-aastalt kõigi demokraatlike leeri riikide toodangu pideva kasvu tõttu. Uus turg laienebvastavalt tootmise kriisideta tõusu tõttu demokraatia leeri maades.

Imperialistlik maailmaturg, mis ei ole seotud NSV Liidu ja teiste demokraatia leeri maadega väheneb. Turustamisega on raskusi kriiside, tööpuuduse, rahvamasside vaesumise ja demokraatlikest maadest isoleerituse tagajärjel. Kaupade turustamise tingimused halvenevad, vastuolu tööstuse tootmisvõimaluste ja tema toodangu turustamisvõimaluste vahel kasvab.

Seega maailmaturu lagunemisega süveneb kapitalistliku süsteemi üldkriis.

Imperialistlikud riigid tundes majanduslikke raskusi, püüavad neist üle saada sõjaga Koreas, relvastamise võidujooksuga, uue sõja vallalepäästmisega. Kuid ka siin seisavad nende püüetele risti vastu sotsialismi ja demokraatia leeri riigid. Nad ei taha sõda vaid rahulikku ülesehitustööd.

Bulgaaria rahvas koondub vastuseks uue sõja õhutajate sepitsustele veelgi tihedamalt oma kommunistliku partei ümber, tugevdab veelgi sõprust suure Nõukogude Liidu ja rahvademokraatia maadega, ning arendab veelgi aktiivsemalt võitlust kindla ja kestva rahu eest. "Tänapäeva rahuliikumi-

se eesmärgiks on viia rahvahulgad võitlusse rahuliikumise eest, uue maailmasõja ärahoidmise eest"[199]. Rahu eest võitluse liikumise arendamisega loodi Bulgaarias Rahvuslik Rahukaitse Komitee. Allkirju Alalise Komitee üleskutsele aatomirelva keelamise kohta kogus üle 15000 erikomisjoni.Stokholmi üleskutsele kirjutas alla üle 6 miljoni inimese, see tähendab, tegelikult, kogu Bulgaaria täiskasvanud elanikkond.

1950.a. septembris toimus Teine Rahupooldajate Rahvuslik Kongress, kus valiti delegaadid Teisele Ülemaailmsele Rahupooldajate Kongressile. Delegaatidele tehti ülesandeks nõuda aatomirelva tingimusteta keelamist, massilise hävitamise vahendite hävitamist ja üleüldist relvastamise vähendamist, samuti nõuda sõjapropaganda keelamist. 1951.a. koguti kommunistide poolt üksinda Sofias Ülemaailmse Rahunõukogu üleskutsele rahupakti sõlmimise kohta viie suurriigi vahel 440000 allkirja.

Bulgaaria töötajad tervitasid palavalt Ülemaailmsete Rahupooldajate kongresside otsuseid, mis toimusid Pariisis ja Varssavis, ning arendasid kampaaniat Berliinis toimunud esimese Ülemaailmse Rahunõukogu otsuste täitmise eest. Kogu maal organiseeriti rahukaitse komiteesid. Need rahukaitse komiteed on Bulgaarias muutunud tõsiseks ühiskondlikuks jõuks, millised on võimelised mobiliseerima laiu masse võitluseks rahu eest.

---

[199] J.Stalin, Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus,lk.33.

1952.a. oli Bulgaarias 14500 rahukaitse komiteed [200].

Suure rahuldustundega võtsid bulgaaria töötajad vastu 1952.a. 11. juuli Ülemaailmse Rahunõukogu üleskutse Rahupakti sõlmimise kohta viie suurriigi vahel, Rahukonggressi kokkukutsumise, Jaapani remilitariseerimise ja sõja lõpetamise kohta Koreas [201].

Novembris toimus III Rahupooldajate Rahvuslik Kongress. Selle kokkukutsumist organiseeris 15000 kohalikku rahukaitse komiteed [202]. Valiti delegaate 1952.a. 19. detsembris Viinis toimunud Rahukaitse kongressile.

Bulgaaria rahvas on kindlalt veendunud suure rahuürituse võidus, kuna selle eest võitleb Nõukogude Liit ja kõik rahuarmastavad rahvad maailmas.

200 Т. Наджаков, Расширяя активность патриотов Болгарии, „За прочный мир, за народную демократию!" № 32; 8. августа 1952.

201 За прочный мир за народную демократию!" № 28; 11 июля 1952.

202 Т. Тырновский, Решимость болгарского народа отстоять мир, „За прочный мир, за народную демократию!" № 44; 3. августа 1952.

L Ö P P S Ö N A.

Rahvademokraatliku korra võit on samm edasi ülemaailmse sotsialistliku revolutsiooni arengus. See on marksismi-leninismi surematu õpetuse, ning eriti sotsialistliku revolutsiooni leninlik-stalinliku teooria uueks hiilgavaks triumfiks. Täielikult on kinnitust leidnud J.V.Stalini teaduslik prognoos, kes juba kaua enne teist maailmasõda näitas, et oma aja äraelanud kodanliku korra revolutsioonilise asendumise ajalooline protsess uue, sotsialistliku korraga toimub kõige tõenäolisemalt "... rea uute maade revolutsioonilise väljalangemise teel imperialistlike riikide süsteemist"[203].

Bulgaaria, katkestanud sidemed imperialismi leeriga ja siirdunud sotsialismi leeri, mida juhib Nõukogude Liit,

---

[203] J.V.Stalin, Oktoobrirevolutsioon ja vene kommunistide taktika, lk. 392.

läks riigivõim ekspluataatorlike klasside käest töötavate hulkade kätte, kes kehtestas rahvademokraatliku reziimi. Olles otsustavalt loobunud kodanliku demokraatia rahvavastastest traditsioonidest, teostas rahvademokraatlik võim sügavaid revolutsioonilisi, sotsiaalseid ja majanduslikke ümberkujundusi, mis kindlustasid rahvademokraatliku korra edasise arenemise Bulgaarias. "Uuel demokraatlikul võimul ... tuginedes rahvahulkade toetusele, läks lühikese ajaga korda läbi viia selliseid demokraatlikke ümberkujundusi, milleks kodanlik demokraatia pole enam võimeline"[204]. Suurtööstuse ja pankade natsionaliseerimine ja sakslastega koostöötanud reeturite varanduse konfiskeerimine öönestas põhjalikult monopolistliku kapitali positsioone Bulgaarias ja päästis rahvahulgad imperialistide orjusest. "Ühtlasi rajati riikliku üldrahvaliku omanduse alus, loodi uus riigitüüp - rahvavabariik, kus võim kuulub rahvale, suurtööstus, transport ja pangad riigile ja kus juhtivaks jõuks on elanikkonna töötavate klasside blokk eesotsas töölisklassiga"[205].

Bulgaaria, toetudes Nõukogude Liidule, taastas lühikese aja jooksul rahvamajanduse, ületas tootmise ennesõjaaegse taseme, kindlustas sotsialistliku sektori võidu tööstuses ja asus sotsialismi aluste ehitamisele.

Rahvamajanduse taastamise ülesande viis rahvademokraat-

---

[204] A. Zdanov, Rahvusvahelisest olukorrast.

[205] sealsamas.

lik Bulgaaria lõpule kahe aasta plaani alusel ~~rahvamajanduse rekonstrueerimise ülesande~~; sotsialistliku majanduse vundamendi ülesehitamise ülesande lahendas Bulgaaria, järgides Nõukogude Liidu eeskujule, viie aasta perspektiivplaani alusel.

Saavutatud edusammude peegelduseks oli töötajate materiaalsete elutingimuste parandamine: rahasüsteemi reform, kaardisüsteemi kaotamine ja jaehindade alandamine. "Nüüd me võime ütelda avalikult ja veendunult: on saavutatud selline võit, mis annab meile võimaluse kindlalt minna seda teed mööda, mida mööda juba läks ammu Nõukogude Liit - järjekindla hindade alandamise teed mööda kaupadele, katkestamatu ja järjekindla reaalpalga ja töötajate elutaseme kõrgendamise teed mööda"[206].

Rahvademokraatia edasine areng, sotsialismi ehitamine Bulgaarias on teostatav ainult tihedate suhete ja siira koostöö, vastastikuse abistamise ja sõpruse säilitamisel ning tugevdamisel Bulgaaria ja suure Nõukogude Liidu vahel. Igasugune tendents koostöö nõrgendamiseks Nõukogude Liiduga on suunatud Bulgaaria rahvademokraatia olemasolu vastu. Ainult ühtses demokraatlikus imperialismivastases leeris, mille eesotsas seisab võimas Nõukogude riik, võib iga rahvade-

---

206 Черваенков, Отечественният фронт ...

mokraatia maa kindlustada oma iseseisvuse, suveräänsuse ja julgeoleku imperialistlikke jõudude agressiooni vastu.

Rahvademokraatia tekkimine, arenemine ja võit näitasid kogu maailmale konkreetselt, et kui rahvahulgad saavad võimaluse oma tahet vabalt ilma imperialistide ja nende käsilaste surveta väljendada, siis on sel tahtel täiesti selge iseloom: rahvad otsustavad lahku lüüa kapitalistliku orjuse, sõjaliste avantüüride ning nälja ja viletsuse maailmast ning siirduda sotsialismile viiva arenemise teele, mis tähendab vabanemist ekspluateerimisest ja rahvaste rahuliku kooselamise kindlustamist. Sellega on elu uuesti kinnitanud, et kapitalistlik kord on lõplikult kaotanud autoriteedi rahvaste silmis, tema alustoed on täiesti pehkinud ja rahvad annavad otsustavalt oma poolehoiu sotsialismile. Sellega tõestatakse hiilgavalt leninlik-stalinlik iseloomustus kaasaegse kapitalismi üldkriisi ajastu kui kodanliku võimu hukkumise ajastu kohta.

Meie elame sellisel ajastul, kus kõik teed viivad kommunismile.

Kasutatutud kirjandus ja lühendid.

Marksismi-leninismi klassikud.

1. J. V. Lenin, Proletaarne revolutsioon ja renegaat Kautsky, Valitud Teosed, II kd., lk. 287–349. Tallinn 1946.

2. J. V. Lenin, Pahempoolsuse lastehaigus kommunismis, Valitud Teosed, II kd., lk. 467–526. Tallinn 1946.

3. J. V. Lenin, Töötlesmaksust, Valitud Teosed, II kd., lk. 547–597. Tallinn 1946.

4. И. В. Ленин, О карикатуре на марксизм, Соч., т. 23. изд. 4. lk. 16–64. Ленинград 1949.

5. И. В. Ленин, VIII съезд РКП(б) 18.–23. марта 1919 г. Соч., т. 29. изд. 4. lk. 121–201. Ленинград 1950.

6. И. В. Ленин, Первоначальный набросок тезисов по аграрному вопросу,
Соч., т. 31. изд. 4. lk. 129 - 141.
Ленинград 1950.

7. J. V. Stalin, Leninismi alustest,
Teosed, 6. kd., lk. 69 - 184.
Tallinn 1948.

8. J. V. Stalin, Oktoobrirevolutsioon ja meie kommunistide taktika,
Teosed, 6. kd., lk. 353 - 394.
Tallinn 1948

9. J. V. Stalin, ÜK(b)P XIV kongress 18. - 31. detsembril 1925. Keskkomitee poliitiline aruanne 18. detsembril,
Teosed, 7. kd., lk. 249 - 376.
Tallinn 1949.

10. J. V. Stalin, Leninismi küsimusi,
Teosed, 8. kd., lk. 13 - 86. Tallinn 1949.

11. J. V. Stalin, Võitkogude Liidu majandusliikust olukorrast ja partei poliitikast,
Teosed, 8. kd. lk. 112 - 142.
Tallinn 1949.

12. J. V. Stalin, Veel kord sotsiaaldemokraatliikust kallakust meie parteis,
Teosed, 7. kd., lk. 3 - 147. Tallinn 1949.

13. J. V. Stalin, Oktoobrirevolutsiooni rahvuslik-vabaduslik iseloom,
Teosed, 10. kd. lk. 231-242,
Tallinn 1950.

14. J. V. Stalin, ÜK(b)P Keskkomitee Pleenum 4.-12. juuli 1928. Kominterni programmist 1928. a. 5. juulil peetud kõne,
Teosed, 11. kd., lk. 135-191.
Tallinn 1951.

15. J. V. Stalin, Parempoolsest hädaohust ÜK(b) Parteis,
Teosed, 11. kd., lk. 216-232. Tallinn 1951

16. J. V. Stalin, Teraviljarindel,
Teosed, 11. kd., lk. 80-94. Tallinn 1951.

17. J. V. Stalin, NSV Liidu agraarpoliitika küsimustest, Teosed, 12. kd., lk. 137-166.
Tallinn 1952.

18. J. V. Stalin, Suure murrangu aasta,
Teosed, 12. kd., lk. 116-131.
Tallinn 1952.

19. J. V. Stalin, Peapöördus edusammudest,
Teosed, 12. kd., lk. 185-193.
Tallinn 1952

20. J. V. Stalin, Aruandekõne Üle K(b)P Keskkomitee tööst partei XVIII kongressile, Leninismi küsimusi, 2. väljaanne, lk. 527–568. Tallinn 1952.

21. J. V. Stalin, Moskva linna Stalini valimisringkonna valijate valimiseelsetel koosolekutel peetud kõned, Tallinn 1947.

22. J. V. Stalin, Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus, Tallinn 1952.

NSV Liidu ja rahvademokraatia maade juhtivate poliitikategelaste töid.

23. Beria, L. Üle K(b)P XIX kongressil peetud kõne, Tallinn 1953.

24. Ühinemud partei ideoloogilistest alustest PPR peasekretäri B. Bieruti kõne Poola töölisparteide ühinemise kongressil, „Rahva Hääl" lk. 302; 22. detsembril 1948.

= Bieruti kõne, „Rahva Hääl" lk. 302; 22. detsembril 1948

25. Bulganin, N. Üle K(b)P XIX kongressil peetud kõne, Tallinn 1953.

26. G. M. Dimitrovi kõne, Bulgaaria Töölise (kommunistide) 5. kongress.

„Rahva Hääl" № 303; 23. detsembril 1948.
= Dimitrovi kõne, „Rahva Hääl" № 303; 23. detsembril 1948

27. Bulgaaria rahvamajanduse viie aasta plaanist Dobri Terpeševi ettekanne, Bulgaaria Tööliste (kommunistide) Partei viiendal kongressil, „Rahva Hääl" № 305; 25. detsembril 1948
= D. Terpeševi ettekanne, „Rahva Hääl" № 305; 25. detsembril 1948.

28. G. M. Dimitrovi lõppsõna Bulgaaria Kommunistlikus Partei viiendal kongressil, „Rahva Hääl" № 307; 28. detsembril 1948.
= Dimitrovi lõppsõna, „Rahva Hääl" № 307; 28. detsembril 1948.

29. Malenkov, G. Aruandekõne VKK(b) P Keskkomitee pleenumi tööst partei XIX kongressile, Tallinn 1953.

30. Mikojan, A. Suur kommunismi ehitaja, Tallinn 1951.

31. Ždanov, A. Rahusvahelisest olukorrast, Tallinn 1948.

32. Димитров, Г. Борьба болгарского народа за демократию и социализм, „За прочный мир, за народную демократию!" № 7; 1. апреля 1948

33. Червенков, В. Руководящая роль болгарской рабочей партии коммунистов в строительстве народной демократии, „За прочный мир, за народную демократию!" № 12, 15. июня 1948.

34. Червенков, В. Задачи кооперативного движения на селе и основные положения устава трудовых кооперативных земледельческих хозяйств, „За прочный мир, за народную демократию! № 18, 5. мая 1950.
= Червенков, Задачи кооперативного движения...

35. Червенков, В. Об организационной и массово-политической работе Коммунистической партии Болгарии, „За прочный мир, за народную демократию!" № 24, 16. июня 1950.

36. Червенков, В. О развитии стахановского движения в Болгарии, „За прочный мир, за народную демократию!" № 1, 4. февраля 1952.

37. Червенков, В. Отечественный фронт и его предстоящие задачи, „За прочный мир, за народную демократию!" № 24; 13. июня 1952.
= Червенков, Отечественный фронт...

38. Червенков, В. Наши главные задачи в области идеологической работы, „За прочный мир, за народную демократию!" № 7; 13. февраля 1953.

Allikmaterjalid.

39. Võukogude Liidu välispoliitika Isamaasõja ajal, I köide, Tallinn 1947.

40. Võukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu ja Bulgaaria Rahvavabariigi sõprus-koostöö ja vastastikuse abistamise leping, „Rahva Sääl № 67; 20. märtsil 1948.

41. Внешняя политика Советского Союза в период Отечественной Войны, т. 2. Москва 1946.

42. Конституция и основные законодательные акты Народной Республики Болгарии, Москва 1952.
= Конституция...

43. Мирный договор Болгарией, „Правда" № 44; 20. февраля 1947

44. Планирование народного хозяйства Болгарии, Москва 1951.

45. Планы развития народного хозяйства стран народной демократии, Москва 1952.

46. Обвинительный акт Главной прокуратуры Народной Республики Болгарии по делу Трайко Костова и его сообщников

Приложение к журналу „Новое Время" № 50; 4. декабря 1949.

Ajalehed ja ajakirjad.

47. „Rahva Hääl" № 67; 20. märtsil 1948

48 — " — № 20; 26. jaanuaril 1949.

49. — " — № 85; 12. aprillil 1949.

50 „Edasi" № 4; 8. mail 1953.

51 Eesti Bolševik № 7/8, aprill 1946.

52. Внешняя торговля № 4; 1950.

53. „За прочный мир, за народную демократию!" № 12; 15. июня 1948.

54. — " — " — № 17; 1. сентября 1948

55. — " — " — № 10; 10. марта 1950.

56 — " — " — № 47; 20. ноября 1950.

56. „За прочный мир, за народную демократию!" № 6; 9. февраля 1951.

57. — " — " — № 11; 23. марта 1951

58. — " — " — № 12; 25. марта 1951

59. — " — " — № 36; 8. сентября 1951

60. — " — " — № 49; 7. декабря 1952

61. — " — " — № 2; 11. января 1952

62. — " — " — № 6 8. февраля 1952

63. — " — " — № 19; 9. мая 1952

64. — " — " — № 20; 16. мая 1952

65. — " — " — № 21; 23. мая 1952

66. — " — " — № 28; 11. июля 1952

67. — " — " — № 46; 14. ноября 1952

68. — " — " — № 44; 31. октября 1952

69. — " — " — № 6; 6. февраля 1953

70. „Правда" 10. сентября 1944.

Ajalooline kirjandus.

71. Judin, P.F. Euroopa rahvademokraatlikud maad teel sotsialismile, Tallinn 1950

72. Konstantinov, F.T. Bulgaaria Rahvavabariik teel sotsialismile, Tallinn 1949

73. Konstantinov, F.T. Bulgaaria, Tallinn 1952.

74. Mankovski, B.C. Kesk-ja Kagu Euroopa rahvademokraatlikud riigid an sotsialistlikud tüüpi riigid. Tallinn 1951.

75. Валев, М.Т. Из истории Отечественного фронта Болгарии, Москва – Ленинград 1950

76. Валев, Ж. Народная Республика Болгария, Москва 1950

77. Тай, Л. Укрепление экономического сотрудничества Советского Союза и стран народной демократии „За прочный мир, за народную демократию!" № 46; 14. ноября 1952

78. Григоров, М. Марксистско-ленинское просвещение в Коммунистической партии Болгарии, „За прочный мир, за народную демократию!" № 5; 1. февраля 1952

79. Европейские страны народной демократии на пути к социализму, (сборник) Москва 1951

80. Завадский, В. Успехи болгарского народа в строительстве социализма Москва 1952

81 Зуев, Б. Балканы, Ближний и Средний Восток накануне и в первый период второй мировой войны, Москва 1949. = Зуев.

82. Ивашин, М.Б. Решающие победы СССР в Великой Отечественной Войне и крах гитлеровского блока, Москва 1951

83. Константинов, Б.Ш. Болгария во время и после Второй Мировой Войны (1941-1949 пп), Москва 1949.

84. Константинов, Б.Ш. Болгария на пути к социализму, Москва 1949.

85. Константинов, Б.Ш. Народная республика Болгария на пути к социализму Москва 1949.

86. Максаковский, В.П. Стройки социализма в европейских странах народной демократии, Москва 1952

87. Наджаков, Растущая активность патриотов Болгарии, „За прочный мир, за народную демократию!" № 32; 8 августа 1952

88. Чейчев. М, Восемь лет народной власти Болгарии, „За прочный мир, за народную демократию!" № 36; 5. сентября 1952.

89. Некоторые вопросы государства и права стран народной демократии Центральной и Юго-Восточной Европы (Сборник) Москва 1951

= Некоторые вопросы ...

90. Перевский, Т. Решимость болгарского народа отстоять мир, „За прочный мир, за народную демократию!" № 44; 31. октября 1952.

91. Петрушов, А. Социалистическое строительство в сельском хозяйстве в европейских странах народной демократии, Москва 1951

= Петрушов.

92. Поптомов, В. Семь лет народно демократической власти в Болгарии „За прочный мир, за народную демократию!" № 36; 7. сентября 1951

93. Русинов. С. Марксистско-ленинское просвещение в коммунистической партии Болгарии „За прочный мир, за

за народную демократию!" № 15; 13. апреля 1951.

94. Стайков, Э. К 70-летию со дня рождения Георгия Димитрова. Выдающийся деятель международного рабочего движения, „Правда" № 170; 18. июня 1952

95 Стекольников, А. В новой Болгарии, Москва 1951.
= Стекольников,

96. Соболев, А. Народная демократия как форма политической организации общества,
Большевик, № 19, октябрь 1951.

97. Тельпуховский, Ф.С. Великая Отечественная Война Советского Союза (1941–1945) Москва 1952.

98. Тимофеев, В. Социалистическое переустройство сельского хозяйства Болгарии, Москва 1951.
= Тимофеев.

99. Фостер, У. З. Народной фронт и народная демократия,
„Правда" № 215; 3. августа 1950.

100. Чанков, Т. Успехи социалистического строительства в Народной республике Болгарии, „За прочный мир, за народную демократию!" № 21; 23. мая 1952
= Чанков.

S I S U K O R D

	Sissejuhatus	1 - 5
I	Bulgaaria vabastamine fasistlikust okupatsioonist Nõukogude Armee poolt ja rahvademokraatliku korra kehtestamine	6 - 21
II	Demokraatlikud ümberkorraldused rahvademokraatliku korra aluste rajamisel	22 - 54
III	Võitlus rahvademokraatliku korra kindlustamise eest Bulgaarias	55 - 71
IV	Bulgaaria rahva võitlus sotsialismi aluste rajamise eest	72 - 113
V	Bulgaaria rahva võitlus oma iseseisvuse eest. Sõprus ja koostöö Nõukogude Liidu ja rahvademokraatia maadega	114 - 130
	Lõppsõna	131 - 134
	Kasutatud kirjandus ja lühendid	135 - 147
	Sisukord	148